भारत सरकार
GOVERNMENT OF INDIA
राष्ट्रीय पुस्तकालय, कलकत्ता।
NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA.

Te

वर्ग संख्या
Class No. 894·8131

पुस्तक संख्या
Book No. R 197n

रा० पु०/ N. L. 38.

MGIPC—S4—59 LNL/64—1-11-65—100,000.

శ్రీరస్తు.

NALA CHARITRAM

నలచరిత్రము.

ద్విపదకావ్యము.

చక్రపురి రాఘవాచార్యకవికృతము.

C RAGHAVACHAR

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1916

All Rights Reserved.

Te
894.8731
R197m

PRINTED BY
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
AT THE AUDI SARASWATY NILAYA PRESS,
69, MALAYAPERUMALL STREET, MADRAS—1916.

శ్రీరస్తు.

నలచరిత్రము

ప్రథమాశ్వాసము.

పీఠిక

సలలిత సారాంధ్ర శబ్దసంగతిఁ
వల నొప్పు నలచక్రవర్తి చరిత్ర
విరచింతు నా నేర్పువిధ మెల్లఁ దెలియఁ
గర మొప్పఁ దత్కథాక్రమ మెట్టి దనినఁ
బరమపావనుఁ డైన పాండునందనుఁడు
ధర నెల్లఁ గల్లజూదంబున నోడి
కౌరవాగ్రజుపాలుఁ గావించి ద్వైత
ఘోరాటవులకుఁ బొక్కుచు నేగి యచటఁ
దనతమ్ములును దాను దనకూర్మిసతియు
మునివేషములఁ దాల్చి మోదంబు దక్కి
విహరించు చుండిరి విధివశంబునను
మహిమతోడను భూతి మైనిండ నలఁది
యురు దైవరుద్రాక్షహారము ల్వేసి
యురవు కెంజడ లెల్ల నొగిఁ జుట్టుఁ గట్టి
వరఁగఁ గృష్ణాజినాంబరము ధరించి

కరమునఁ జెన్నొందఁ గాఁ గమండలువు
ధరియించి జపమున్న దండఁ జేనుంచి
పరువడి వరయోగపట్టె ధరించి
ఘనతరంబుగఁ బాదుకలు వేడ్క మెట్టి
మునినాథు లిరు పార్శ్వములఁ గొల్చి రాఁగ
నరుదార బృహదశ్వుఁ డను మునీశ్వరుఁడు
గరుణతో వేంచేయఁ గాఁ జూచి పాండు
తనయుండు దమ్ములు దానును వేగ
చనుదెంచి యెదురుగా సంయమీశ్వరుని
చరణాంబుజములకుఁ జయ్యన మ్రొక్కి
యరుదుగా నర్ఘ్యపాద్యాదిసత్కర్మ
వితతులఁ బూజించి వినతులు సేసి
యతిభక్తిఁ గొని వచ్చి యర్హాసనమున
నునిచి చేతులు మోడ్చి యురుతరభక్తి
ననియె నమ్మునితోడ నారాజవిభుఁడు
పరమయోగధ్యాన పావనజ్ఞాన
చిరదయానిధి మీకు సేమమే యనిన
విని మునీంద్రుఁడు ధరావిభున కిట్లనియె
జననాథ నీవంటిసత్యసంధుండు
గలుగుట సేమంబు గలుగును గాక
యిల శ్రమమ్ములు మించి యేటికి వచు

ధరణీతలేశ నీతమ్ములు నీవు
పరిణామమే యని పరికించి యద్దుగ
మనమునఁ జింతించి యటి పాండుసుతుఁడు
తన మది మెచ్చి య త్తపసి కి ట్లనియె
దేవ దయాసాంద్ర దేవేంద్రవంద్య
యీ వేళ మా సౌఖ్య మే మన వినుము
కపటజూదంబునఁ గౌరవేంద్రునకు
విపులసంపద లెల్ల విడువంగఁ గలిగె
అది యాది గాఁగ నీ యారణ్యభూమి
ముద మెల్ల దక్కి యా ముదితతోఁ గూడి
తమ్ములు నేనును దపసివేషంబు
నిమ్ముల ధరియించి యి ట్లుండఁ గలిగె
నాకటి వేళకు నన్నంబు లేక
యాకులఁ గాయల నరసి భక్షించి
దిన మొక్క యేఁడుగా దీనతఁనొంది
మొనసి యీయడవిలో ని ట్లుండఁ గలిగె
పఱితెంచి యష్టదిక్పతులను నైన
ధరలోన సాధింపఁ దగినసోదరులు
శూరత్వమును మాని ముఖముల డించి
ఘోరాటవులలోనఁ గూర్చుండ వలసె
దుపద[illegible] యిట్టిదుర్దశ నొంది

విపులశోకంబున వేగింపఁ గలిగె
చిత్రశయ్యల యందుఁ జెలఁగి నిద్రించి
పత్త్రశయ్యల యందుఁ బవళింపఁ గలిగె
సంగీతవిద్యాఘోషంబు లాలించి
సింగంపుఁగూఁతకుఁ జెవి యొగ్గఁ గలిగె
నలు వైనసింహాసనమునఁ గూర్చుండి
కొలఁది కెక్కఁగ ఱాలఁ గూర్చుండఁ గలిగె
ఆరామసీమల నలరి వర్తించి
యారణ్యసీమల నడలంగఁ గలిగె
జాతిగంధము మేన సరవితోఁ బూసి
పూతిగంధము మేనఁ బూయంగఁ గలిగె
ఇటువంటిసుఖముల నిర వైతి మయ్య
కట కటా దయ లేక కౌరవాగ్రజుఁడు
ఎఱుఁగక యిటు చేసె నే మన వచ్చుఁ
బరమయోగీన్ద్ర నా భాగ్య మి ట్లుండెఁ
బుట్టి పోయినవారు పుట్టినవారు
పుట్టఁ బోయెడువారు భూలోకమునను
దాయాదివారిచే ధర నెల్ల నోడి
పోయి మావలె వనభూమిలో నిట్లు
పొంది యీవెతలను బొందినవార
లెం దైనఁ గలరె మీ రెఱిఁగినయెడల

వనవుడు మునిచంద్రుఁ డారాజుఁ జూచి
ఘనకృపారస మొలుకంగ నిట్లనియె
ఇది యేమి జననాథ యింతగా నీవు
మదిలోన నిట్లాడ మఱచితే నీకుఁ
బో పొమ్ము మఱి యేమి బుద్ధులు మీరు
ప్రాపించి చింతింపఁ బని లేదు వినుము
తొల్లిఁ జేసినయట్టిదుష్టకర్మముల
నెల్లఁ బొందక విధి యేలఁ బో నిచ్చు
కమలారిధరునకుఁ గమలగర్భునకు
కమలేశునకు శతక్రతునకు నైనఁ
గొన్నాళ్లు దుఃఖంబు గొన్నాళ్లు సుఖము
గొన్నాళ్లు లేమియుఁ గొన్నాళ్లు కలిమి
వసుమతి సమముగా వర్తించుచుందు
వసుమతీశ్వర యింత వగ పేల నీకు
అదిగాక యే దుఃఖ మందితి విలను
ముద మొప్ప మావంటిమునులు మీకడకుఁ
జనుదెంచి నిత్యము సకలశాస్త్రములు
వినిపించెదరు మీకు వేశ్వేఱ నింకఁ
దమ్ములఁ బాసితో తరుణిఁ బాసితివో
సమ్మతి కాని వేషమును జెందితివో
కరిపురంబున నీవు గ్రమముతో నున్న

వరుసతో నచటికి వత్తుము మేము
పుణ్యవేళలయందుఁ బుణ్యతీర్థములఁ
బుణ్యుఁడై క్రుంకుచుఁ బుణ్యముల్ సేసి
పితృవేళలందును బితృకాలములను
నతిభక్తితోఁ జేసి యఘములు ద్రోచి
యిటువంటిసుఖముల కిరవు గా నుండి
కట కటా నీవు శోకముఁ జెందఁ దగునె
వసుధ నాపద బడ్డవారలలోనఁ
బాసఁగ నే యాపదఁ బొందితి విపుడు
జననాథ నీ కింత సంతాప మేల
వినుము చెప్పెద నీకు విశదంబుగాను
అవనిలో నలనాముఁ డగుమహారాజు
ప్రవిమలసత్యసంపన్నుండు ఘనుఁడు
వినుతి కెక్కినబాహువిక్రమోన్నతుఁడు
వినయభూషణుఁ డతివిమలమానసుఁడు
గురుభక్తినిరతుండు గుణవిశారదుఁడు
కరుణాపయోనిధి గాంభీర్యఘనుఁడు
ధరణి షోడశమహాదానవినోది
యరు దైనసకలశాస్త్రార్థకోవిదుఁడు
చిరపుణ్యమతి వీరసేనునిసుతుఁడు
దరణివంశజుఁడు కందర్పసన్నిభుఁడు

నిరుపమవిజయుండు నిషధేశ్వరుండు
పరమపావనుఁడు శ్రీపతిభక్తియుక్తుఁడు
సురరాజనిభుఁడు భూసురవర్ణనీయుఁ
డరిబలగహనమహానలుం డగుచు
నిల నేడు దీవుల నేలెడురాజు
వల నొప్ప పుష్కరవసుధీశుతోడ
నవనీశ నీవలె నన్యాయ్యజూద
మవిరళంబుగ నాడి యట మోసపోయి
పురవరం బెడఁ బాసి భూములఁ బాసి
తురగంబులను బాసి దొరలను బాసి
ఘనరథంబులఁ బాసి గజములఁ బాసి
ధనములఁ బాసి ప్రధానులఁ బాసి
వరపుత్త్రులను బాసి వనితను బాసి
పరమాప్తులను బాసి భటకోటిఁ బాసి
సకలబంధులఁ బాసి సకలంబుఁ బాసి
చకితాటవుల కేగి చామతోఁగూడి
కట్టఁ బుట్టము లేక కాంత పైకొంగుఁ
గట్టుక నడవిలోఁ గడు దుఃఖ మంది
యాఁకలిచేఁ జాల నలజడిఁ బడుచు
నాకులు కాయలు నలము భక్షించి
కలిరాజు పన్నినఘన దైవమాయఁ

దెలియు కిద్దరు రెండు తెరవులఁ బట్టి
తరళాక్షి నెడఁ బాసి ధరణీశుఁ డడల
ధరణీశు నెడఁ బాసి తరళాక్షి యడల
తమ్ముఁ గొల్చినవారిఁ దామ సేవించి
యిమ్ముల నుండిరి యిలఁ గొంత కాల
మరిగినపిదప యాహారిక్ష్వపచేత
నురురాజ్యసుఖమున నుండిరి తొల్లి
అందు సహస్రాంశ మైనను గలదె
యిందువంశజ నీకు నెనసిన కష్ట
మనవు డత్యాశ్చర్య మంది యా రాజు
ఘనభక్తి మునిరాజుఁ గనుఁగొని పలికె
వరమునినాథ నావలె నరాధిపుఁడు
ధర నెల్ల గల్ల జూదంబున నోడి
యిటువంటి యడవికి నెబ్భంగిఁ బోయెఁ
దటుకున నిట్టి జూదంబులు మున్ను
గలిగి యుండుటఁ బూనెఁ గౌరవాధిపుఁడు
తలఁచి పల్కరు దూరఁ దగ దింక నలుని
చారిత్ర మంతయు సాంగంబుగాను
గారవంబున వినఁ గడు వేడ్క పుట్టె
వినిపింపు మనిన భూవిభుఁ జూచి మౌని
తన మదిలో బృహదశ్వమహర్షి

యానందమును బొంది యం దంద మెచ్చి
ధ్యానించి నలుని సత్కథఁ జెప్పఁ దొణగె.

ప్రథమాశ్వాసము.

కథారంభము.

"కర్కోటకస్య నాగస్య దమయంత్యా నలస్యచ,
ఋతుపర్ణస్య రాజర్షేః కీర్తనం కలినాశనమ్"

నిరుపమగతి నొప్పునిషధాపురంబు
అరయఁగ నుతి కెక్కి నట్టిపట్టణము
శ్రీకరనవహేమచిత్రిగేహములు
ప్రాకారగోపురప్రాసాదతతులు
కనకంపుమేడలు ఘనమంటపములు
వినుతింపఁ దగినట్టివిపణిమార్గములు
కోటలయట్టళ్లు కొలువుకూటములు
నాటకశాలలు వలినదీర్ఘికలు
కేళికావనములు కృతకాచలములు
బాలానిలంబులు బహుపుష్పములును
మహనీయదేవతామండపంబులును

బహుచిత్రగతులచేఁ బరఁగుహర్మ్యములు
శృంగారవనములు సెలకుఁదోఁటలును
సంగీతనిలయముల్ సరసులు బుఱియు
రంగు మీఱినయట్టిరజతశైలములు
చెంగావి టెక్కెముల్ చిత్రశాలలును
కోమరారు ముత్యాలగొడుగులు మఱియుఁ
గమనీయవజ్రసంగతకవాటములు
వారణశాలలు వాజిశాలలును
మేరుశైలముకన్న మించు తేరులును
పచ్చతోరణములు బహువిలాసముల
నచ్చుగా గొప్పముత్యములముగ్గులును
విమలభూషణముల విహరించుహరులు
నమరభూజములతో నమరినతరులు
వారాశి కెర వైనవరతటాకములు
చారురత్నంబులసౌధవాటికలు
వేదశాస్త్రపురాణవిద్య లన్నిఁటికి
యాది యై వర్తించునట్టిభూసురులు
రాజులు బలపరాక్రములు రావుతులు
భూజనసుతు లైనబుధులు బాంధవులు
ధనదునిపురి నైన ధరమొల్లఁ జాలు
కోని దాచఁగలవైశ్యకోటి చెన్నొంద

హరిభక్తియుతు లైనయట్టిశూద్రులును
సరసులు సత్కవీశ్వరులు పాఠకుల్లు
గాముకులును వారకాంతాజనంబు
గామితార్థము లెల్లఁ గలుగు సంగళ్లు
నానావినోదముల్ నడుపునాటకులు
మానితపతిభక్తిమతు లైనసతులు
మదమున మించినమగలును మిగుల
మదగజంబుల నిల్పుమల్లులు గలిగి
పురుహూతుఁ డేలినపుర మొకో యనఁగ
ధరణిదేవికి ముఖదర్పణం బనఁగ
పురముల కెల్లను భూషణం బగుచు
నిరుపమగతి నొప్పు నిషధాపురంబు
ఆపురాధీశ్వరుం డమలమానసుఁడు
భూపాలచంద్రుండు భుజబలోన్నతుఁడు
గర్వితరిపుగజకంఠీరవుండు
సర్వజ్ఞుఁ డత్యంతసాహసోన్నతుఁడు
నాకేశనుతకీర్తి నలచక్రవర్తి
యేకచక్రంబుగా నేలుచు నుండ
వారక నెల మూడు వర్షముల్ గురియు
జారులు లే రనాచారులు లేరు
విరసంపుఁ దిరిపెంబు వెతకిన లేదు

పరునతోఁ గలహించువారును లేరు
అంగహీనులును లేరరసి చూడఁగను
అంగజాకైవడి నమరి యుండుదురు
నూఱు మాడలకు మున్నగ రూక వడ్డి
యేరు కిర్వదినాలు గెద్దులు దున్న
పదిపాళ్ల కొకపాలు పార్థివేంద్రునకుఁ
గొదువ తొమ్మిదిపాళ్లు గొనుఁ బంటకాఁపు
ఒలయుచుఁ బుట్టికి నొకరూక పన్ను
గలిగి వర్తించునాకాలంబునందు
ఇల నవగ్రహదోష మెన్నఁడు లేదు
పలుమాఱు దున్నక పండు సస్యములు
గోవులు పితుకక కురియుచు నుండు
నేవేళ భూమి పాలేరులు గలిగి
కూర్మిసస్యంబులఁ గూడి రహించు
ధర్మము నాల్గు పాదమ్ముల నడుచు
హరిహరబ్రహ్మలు నద్భుతం బంద
హరువుగా నేబదియాఱు దేశముల
ధరణీశ్వరులచేతఁ దగినకప్పముల
నిర వొందఁ గైకొని యిల నేడు దీవు
లెఱుక గాయకపురోహితులు నాశ్రితులు
పరమపావను లైనబ్రాహ్మణోత్తములు

మతిమంతు లైనట్టిమంత్రిపుంగవులు
నతిభక్తితోఁ గొల్వ నావిష్ణుచక్ర
మరయుచుఁ బంపు సేయఁగ నలాధిపుఁడు
చిరలీల రాజ్యంబుఁ జేయుచు నుండ
అంతట నాదేశమం దొక్కయొద్దు
వింతగా నడవిలో విహరించుచుండఁ
గనుఁగొని యొక్కవ్యాఘ్రము నోర్వ లేక
మనమునఁ గోపంబు మల్లడి గొనఁగఁ
బలికె నోహో యింత భయమును లేక
వెలయ నాయడవిలో విహరించు టెట్లు
చెలరేగి యేను గర్జించితి నేని
యిల మృగసంఘంబు లెల్ల భీతిల్లు
నీబాహుబల మెంత నీవార లెంత
నాబాహుబలిమికి నరు లెంతవారు
కలఁగక న న్నింత గైకొన కీవు
నలరెదు బలి వైతె యుందుల కేమి
ధారుణి నలునిమిత్తంబునఁ గాదె
యీరీతి గర్వించి రిది యెంత నాకు
నలరాజుసత్య మెన్నాళ్లు వర్ధిల్లు
నిల నిట్టిరాజేంద్రు లెందఱో తొల్లి
వలి పోయినవార లీనలుం డెంత

కాలంబు రాజ్యభోగమున వర్తించు
వివిధంబున నైన నే నిన్నుఁ బట్టి
వావిరి నాగోళ్ల వడి డొక్కఁజించి
గొబ్బునఁ గుత్తుకఁ గొఱికి రక్తంబు
నుబ్బుచు మఱిఁ గ్రోల కున్న నేఁ బులికిఁ
బుట్టినవాఁడనే పొందుగా నీకుఁ
బుట్టినవాఁడ నమ్ముము మహోత్తమ్మ
అని యిట్లు పులి వల్క నంతలోపలను
ఘనగిరు లదర దిక్కరులెల్ల బెదర
సుర లరు దంద రక్షోతతి గుంద
నరులు చింతిల్లఁ గిన్నరులు భీతిల్ల
దివిజులు వెఱగంది దివినుండి చూడ
భువిమెల్లఁ గదల నంబుధు లెల్లఁ గలఁగఁ
బెనుపర్వుతోడ గంభీరంబుతోడ
వినువీథిఁ బరతెంచి విస్మయంబుగను
సరగున నావిష్ణుచక్రంబు తొల్లి
కరిఁ గాచి నక్రంబు ఖండించినట్లు
తక్కక వ్యాఘ్రంబు తలఁ ద్రుంచి వైచి
గ్రక్కునఁ గమలాత్ముకడకు నేతెంచె
అటుగాన నారాజు సతులసత్త్వమునఁ
బటుగతి దోషముల్ పలుకంగ నీక

యతివేడ్క రాజసూయాశ్వమేధాది
క్రతువులు చేసియుఁ గమలాసనాది
దేవతు లెల్లఁ గీర్తింప శోభిల్ల
యీవిధంబున జగం బేలుచు నుండె
అంతటఁ గొన్నాళ్ల కతిచిత్రముగను
సంతతగతిని వసంతకాలంబు
సనుదెంచె మందారజంబీరములును
పనసపిప్పలనింబపారిభద్రములు
చందనపున్నాగసహకారములును
కుందకురంటకకోవిదారములు
లుంగలవంగమాలూరవృక్షములు
సంగతఖర్జూరచంపకంబులును
సురపొన్నలును మంచిచూతపోతములు
కురవకంబులు గేదఁగులు నశోకములు
పుల్లమామిళ్లు కర్పూరభూజములు
నల్లని యరఁటులు నారికేళములు
నారదపాటలినాగతింత్రిణులు
గోరంట లరఁటులు కుటజభూరుహము
లాదిగాఁ గలిగిన యారామభూమి
పాదుగా నప్పు డేర్పడుపంగ నాకు
రాలి యొక్కట నతిరమ్యమై యుండి

యాలోనఁ జిగురించె నంతలోఁగాన
పూచి ఫలించె ఘుప్పాడి చల్లగాలి
వీచె నేలను వ్రాలె వింతవింతగను
పలుమాఱుఁ బలుమాఱుఁ బచ్చవిల్తుంకు
అలరుపువ్వులతూపు లందంద నేయఁ
బవడంపుఁ జాయఁ జొప్పను నాసికమును
నవహేమమయ మగునవ్యపక్షములు
విమలస్వరంబును విమలనేత్రములు
నమరంగ ధవళమయం బగుమేను
వరుదుగాఁ గనుఁగొని యవనీశ్వరుండు
సరసతఁ జేయువసంతునిపూజఁ
గడువేడ్కతోఁ జూడఁగా వచ్చె ననఁగ
నుడుతతి దివి నుండ నొల్లక యిపుడు
వసుమతిపై నుండ వచ్చెనో యనఁగఁ
బొసఁగ నంబరలక్ష్మి పూనుముత్యాల
హారంబు జాఱెనో యవనికి ననఁగ
క్షీరాబ్ధితరఁగలచెన్ను వహించి
యాకాశముననుండి హంసలపిండు
భూకాంతముందటఁ బొదలుచు వ్రాలె
వ్రాలినఁ జూచి భూవరుఁడు హర్షాబ్ధిఁ
దేలుచు నవుడు మంత్రికి నిట్టు లనియె

నెందుండి వచ్చెనో యీ రాజహంస
లందంబుఁ జూచిన నతివేడ్క పుట్టె
నొకయంచఁ బట్టుకొ నూరక మనము
నకలంకగతిని ముద్దాడెద మనుచు
నతివేడ్క లేచి యయ్యంచలకడకుఁ
గుతలేశుఁ డేగిన గొబ్బున నెగసి
యవ్వల వ్రాలిన నవుడు పోనీక
యెవ్విధంబున నైన నేఁ బట్టెద నని
కదిసి మిక్కిలి కుతుకం బుల్లసిల్లఁ
బొదలినమతిఁ బొంచిపొంచి పోవంగఁ
గని పక్షు లన్నియుఁ గడు భీతి నొంది
చని యొకమ్రానిపైఁ జయ్యన వ్రాలె
వానిసంగతిఁ జూచి వసుధేశ్వరుండు
వీనిఁ బట్టఁగ నెది వెరవింక మనకు
తలకక తొలఁగక తనరెడునేర్పుఁ
దొలఁగక మ్రానెక్కి తోలుము నీవు
పనుపడ నే నట్టె పట్టెద ననుచు
ననిన నాసచివుండు నాభూజ మెక్కి
యనురక్తిఁ బక్షుల నదలింప నవియు
మనమున బెదరుచు మహిమీఁద వ్రాలె
వ్రాలినఁ గనుఁగొని వసుమతీశ్వరుఁడు

పాలించి తనమంత్రిపతిమోముఁ జూచి
దిగి వచ్చి నీ వొకదిక్కుననుండి
తగిలినపులుఁగుల దయతోడఁ బట్టు
మనవు డాభూరుహ మాతండు డిగ్గి
గొనకొని యొక్కదిక్కుననుండి దండి
యనురక్తిఁ బక్షుల కడ్డమై నిలువ
మనుజేశ్వరుఁడు వాని మఱి పోవనీక
అల్లనల్లన మహి నరుదెంచి పొంచి
మెల్లనె యొకదానిమెడఁ బట్టుకొనియె
కడువేగమున లేచి కడమ రాయంచ
లడలుచు నొకభూరుహంబున వ్రాలె
చెలు వొంద నలరాజుచేఁ జిక్కువడ్డ
పులుఁగులరాజు సొం పుడిగి భీతిల్లి
పలుమాఱు దలపోసి భావంబులోనఁ
గలఁగుచు మేము నిక్కడికి నేతెంచి
తటుకున వీనిచేఁ దగులంగఁ గలిగెఁ
"గటకటా యీరీతిగాఁ జేసినట్టి
బలువైన నాప్రాఁతఫలము నే మందుఁ
జలమున నను రాజసంబున నృపతి
యేమేమి సేయునో యెఱుఁగంగ రాదు
ఏమైన మే లింక నే మనవచ్చు

అని హంస చింతచే నడలఁగా నాతఁ
డనురక్తితో రాజహంసను జూచి
కొనగోర దువ్వి పక్కున ముద్దువెట్టి
యొనరంగఁ గన్నుల నొత్తి లాలించి
యక్కునఁ జేర్చి తియ్యనిమాట లాడి
చెక్కిలి నొక్కి మచ్చిక సేయుచుండె
కనుఁగొని సంతోషకర మగునట్లు
మనుజేశుతో వచోమధురతఁ బలికె
అవనీశ దమయంతి యనియెడు కాంత
నువిదఁ జేసెద నీకు నొగి నన్ను విడువు
తగు నీకు దమయంతి దమయంతి కీవు
దగుదువు నామాట దబ్బర గాదు
సారసభవుఁడు నీ సౌందర్యమునకు
బోరన భువి దానిఁ బుట్టించె మున్నె
ఏ గతి నైన నా యింతిని జేర్తు
భోగదేవేంద్ర నీపాలితఁ జేసెదను
తలకొని యీవేళఁ దగినట్టిమాటఁ
బలికి పోఁ జూచెడి పక్షిని గాను
ఈ పక్షిచేత నీ వే మా నటంచు
భూపాలచంద్ర నీ బుద్ధి నుంచకుము
నీ చక్కఁదనమును నీ విలాసమును

నా చకోరాక్షికి నమరు భూనాథ
నా మాట నిజముగా నమ్ముము మదిని
గామిని నీ సొమ్ముగాఁ జేయు కేర్తు
దమయంతి నీ చక్కఁదనమును దలఁచి
సుమబాణవేదన స్రుక్కి యుండియును
నీ పాదపద్మముల్ నిరతంబుఁ గొలువ
నా పద్మగంధిని నతివఁ జేసెదను
కమలాక్షునాన నా కన్నులయాన
దమయంతి నీ యింతి తప్ప దీమాట
నావుడు ముద మంది నరలోకనాథుఁ
డావేళ నాశ్చర్య మంది యా పక్షి
నతివేగ విడిచి నెయ్యమున ని ట్లనియె
నతివేడ్కతోడ నీ వాడినమాట
వినఁగ నా చెవులకు విం దయ్యె నేడు
నెనయ నా దమయంతి నేగతి నీవు
నెఱుఁగుదు విలలోన నేరాజపుత్రి
తెఱఁగొప్ప నవనిలోఁ దిరిగెదు మీరు
రాజకన్యకల వర్తన మెఱుంగుదురె
రాజహంసోత్తమ రమణీలలామ
నెలమి నా యింతిగా నెట్లు చేసెదవు
తెలియంగఁ జెప్పుమా తెఱఁగెల్ల మాకు

హంసరూపంబున నరుదెంచి మున్ను
కంసారి జలజాక్షుఁ గరుణించినట్లు
హంసరూపంబున నాతివేడ్క నాకు
హంసయానను గూర్ప నరుగుదెంచితివొ
పాలును నీరు నేర్పఱుపంగ నేర్పు
పాలిన పక్షిరాజవు గావె నీవు
మనుజభామలరీతి మహిలోనఁ బక్షు
లెనయుంగఁ బలుకునే యెచ్చట నైన
పక్షివి గావు నాపాలిదేవతవొ
యీక్షితిలోన నా యెలనాగజనన
మంతయు నెఱిఁగింపు మనవుడు పక్షి
వింతగా నారాజవిభున కిట్లనియె
ధరణీశ వినుము విదర్భపురంబు
గర మర్థి జగతిఁ బ్రఖ్యాత మై యుండు
ఆపురాధీశ్వరుఁ డమలమానసుఁడు
భూపాలచంద్రుండు పుణ్యావర్తనుఁడు
భీమభూపాలుఁ డభేద్యుఁ డుత్తముఁడు
శ్రీమించ రాజ్యంబు సేయుచు నుండె
ధరణీశ్వరునకు సంతానంబు లేక
ధరణీసురార్చనఁ దప్పక చేసి
తపములు జపములు దగినదానములు

నుపవాసములు పెక్కు లొనరించి యలసి
కడ లేని దుఃఖసాగరమున మునిఁగి
పుడమితేఁ డాస్థానమునకు నేతెంచి
అరుదైన రత్నసింహాసనోపరిని
నిరవందఁ గూర్చుండి హితపురోహితుల
గాయకవందిమాగధమంత్రివరుల
నాయతమతిఁ జూచి యవ్వా డిట్లనియె
వినుఁడు సంతాన మేవిధమునఁ గలుగు
నని భూసురావళి నఖిలదానముల
నొనరించితిని మఱి యుచితమార్గమునఁ
దనరి యెందులను సంతతి లేకపోయె
ఇరవంద సంతాన హీనుఁడైనట్టి
నరునకు దూరమౌ నాకేశపదవి
సుతులను బడసినఁ జూచి యందందఁ
బితృదేవతలును సంప్రీతిఁ బొందెదరు
వసుధ నీతనువు నెవ్వరు నమ్మినారు
పొసఁగినయీరాజ్యభోగంబు లేల
మనమారఁ దనయులమధురవాక్యముల
వినఁగ నేర్చినయట్టివిమలాత్ములకును
వీణామృదంగాదివివిధస్వరములు
వేణునాదము లైన విన నింపు గావు

విడువ కివ్వాడు మునివేషంబు దాల్చి
తడయక యిపుడు సంతానార్థి నగుచుఁ
దరుణితోఁ గూడుక తపమున కరిగి
పరగంగఁ బుత్త్రులఁ బడసి వచ్చెదను
మంత్రికోవిదులార మహిమ నా రాజ్య
తంత్రంబు నడపుఁడు తగ నేను వచ్చు
నందాఁక యని పల్కి యపుడు భూసురుల
నందఱ రావించి యతిభక్తి మ్రొక్కి
భటపరిచారక ప్రకరంబులకును
దటుకునఁ దనదువృత్తాంతంబుఁ జెప్పి
పుడమిఁ గాపులకు నేర్పడ బుద్ధి సెప్పి
పడతియుఁ దానును బరమహర్షమునఁ
జెలువు మీఱఁగ నారచీరలు గట్టి
తెలిభూతి మైనిండఁ దిరముగా నలఁది
కురు లెల్ల జడలుగాఁ గూడంగఁ జేసి
పురమువా రెల్ల గుంపులు గట్టి చూడ
యౌరా యనంగ ఘోరారణ్యమునకు
ధారుణీభర్త మోదంబున నరిగె
ఫలములు దళములు భక్షించి కొండ
బిలముల విలసిల్లి భీతిల్లి యిట్లు
కొన్నిదినంబులు ఘోరాటవులను

గ్రన్నన విహరింపఁగా నొక్కనాఁడు
తనశిష్యులును దాను దమనమునీంద్రుఁ
డనురక్తి మీఱఁగా నచటికి వచ్చె
వచ్చినమునిఁ గాంచి వసుమతీనాథుఁ
డచ్చుగా సాష్టాంగ మప్పు డర్పించి
పలుమాఱు మునినాథుఁ బ్రస్తుతి సేయఁ
దలఁపున మెచ్చి యాతపసి యిట్లనియె
నెక్కడ విహరింతు రెప్పుడు మిమ్ము
నిక్కాననంబున నెన్నఁడుఁ గానఁ
దలపోసి చూచినఁ దాపసవృత్తి
గలిగియున్నది రాజకళలు మీయందు
నమరియున్నవి మీర లడవిలో నిట్లు
క్రమమున విహరింపఁగా నేల మీర
లెవ్వరో యనిన భూమీశుఁ డాతపసి
కవ్విధం బంతయు నటఁ జెప్పఁ దొడఁగె
తాపసవర్య విదర్భపురంబు
నేపార మీదయ నేలెడువాఁడ
ఈపద్మగంధి నా యింతి యై మెలఁగు
నా పేరు ధర భీమనరనాథుఁ డండ్రు
పరఁగ సంతానసంపద లేక నాకు
ధరణిఁ బాలింపంగఁ దగ దటుగానఁ

దపసి వేషముఁ దాల్చి తరుణితోఁ గూడఁ
దపము సేయఁగ మదిఁ దలఁచి వచ్చితిమి
నావుడు విని మునినాథుఁ డా భీమ
భూవల్లభుని జూచి పొలు పొందఁ బలికె
భూమీశ మావనంబునకు నేతెమ్ము
తామసింపక నేను తపముఁ గావించి
వనజాసనాది దేవతులచే వరముఁ
గొని వచ్చి యిచ్చెదఁ గొదువ లే కుండ
ధరణీశ యంత సంతానంబు వడసి
యిర వొందఁ బురమున కేగుదు గాక
అని తోడుకొనుచు నిజాశ్రమభూమి
కనురక్తిఁ జనుదెంచి యతిఘోరతపముఁ
గావింపఁగా మెచ్చి కంజాతగర్భుఁ
డా వేళఁ దనకుఁ బ్రత్యక్షమై నిలువ
మునికులచంద్రుండు ముద మంది బ్రహ్మఁ
గని సన్నుతులు సేయఁ గమలజుఁ డనియె
నిదియేమి మునినాథ యింతగా నీవు
పదపడి ఘోరతపంబు గావింప
నేమి కార్యము వచ్చె నెఱిఁగింపు మనిన
భీమనాముం డనఁ బ్రియశిష్యుఁ డొకఁడు
లోకేశ కలఁడు భూలోకనాయకుఁడు

ప్రకటంబై జనసంపద లెల్లఁ బాసి
సంతతి లేనివిచారంబుతోడ
నింతియుఁ దాను మాయెద శోకుదెంచె
అతనికి సంతాన మర్థితో నిచ్చి
యతివేడ్క రక్షింపు మనవుడు బ్రహ్మ
పోలువు మీఱఁగ నొక్క పుత్త్రి పుత్త్రుండు
గల రంచుఁ జెప్పి వేగంబున నరిగె
నంతట దమనమహామునీశ్వరుఁడు
వింతగా భీమభూవిభుని వీక్షించి
కుతలేంద్ర నీ కొక్క కూతురు కొడుకు
నతివేడ్కఁ గల్గుదు రరుగుము పురికి
అనవుడు సంతోష మంది యా రాజు
మునినాథునకు వేడ్క మ్రొక్కి యిట్లనియె
దమనమునీంద్ర నీదయచేత నాకుఁ
గ్రమమున సంతతికలిమియుఁ గలిగె
నని సన్నుతులు సేసి యవనీశ్వరుండు
తనసతితోఁ గూడఁ దనపురి కరిగి
ధర యేలుచున్న నాతదనంతరమున
బరువడి నారాజపత్ని గర్భంబు
ధరియించి ముందఱఁ దనయుని గాంచెఁ
దెఱఁ గొప్ప మఱి కొన్ని దినముల వెనుక

తనయను గాంచె నా తరలాయతాక్షి
జననాథచంద్రుండు సంతోష మంది
దమనాఖ్యఁ దనుపేరి తనయుని కొసఁగి
దమయంతి యనుపేరు తనయకు నొసఁగి
కొడుకుకన్నను ముద్దుకూఁతురుమీఁద
పుడమీశుఁ డతివేడ్కఁ బాలు పొందు చుండ
క్షీరాబ్ధికన్నియ చెలు వందినట్లు
మీఱి భూధరపుత్రి మెలఁగుచున్నట్లు
తరుణి వర్తించె సౌందర్యసంపదను
ధరణీశ యుబ్బంగి దమయంతిపుట్టు
వెఱుఁగుదు మున్న నే నేగతి నైన
నిర వంద దాని నీ యింతిఁ జేసెదను
మానవాధీశ యీమగువ నీసొమ్ము
నే నాడుమాటల నిజ మని నమ్ము
మని యంచ పలికిన నంతయు రాజు
విని మనంబునఁ జాల విస్మయం బంది
బలువిడి నానందబాష్పముల్ చాలఁ
పలుమాఱు దొఱఁగ నప్పతివల్లభుని
జేకొని కౌఁగిటఁ జేర్చి ముద్దాడి
భూకాంతుఁ డప్పు డా పొలఁతి చెంగటకు
నతివేగ పోయి ర మ్మని వీడుకొలువ

శతపత్రములఁ గ్రీడ సల్పుహంసలను
రయమున నాహంసరాజు గూడికొని
పయ్యన మై యాత్రోవఁ బైనంటు నిలువు
సేయక నలుని కాచెలిఁ గూర్చుతలఁపుఁ
ద్రోయక భూమికాంతునిమీఁదిభక్తిఁ
బాయక యాఁకటఁ బడి తమ్మితూండ్లు
మేయక నీడల మెలఁగక వేగ
భూవలయంబునఁ బోలు పొందునట్టి
యావిదర్భపురికి నరుగుచు నుండ
నచ్చట దమయంతి యతివలుఁ దాను
విచ్చలవిడి వనవీథికి వచ్చి
కలయంగ శుకశారికలు మయూరములు
పలుకు చుండఁగ వానిపలుకులు వినుచుఁ
బూచి కాచినమంచిపువ్వువృక్షములు
చూచి యింతులకును జూపి నవ్వుచును
అలరుల తేనియ లంది క్రోలుచును
అలరుపూఁజిగురుల నరసి నవ్వుచును
చల్లనిగాలికి సంతోషపడుచుఁ
బల్లవంబుల నెల్లఁ బరికించికొనుచు
చెలులలోన మిటారి చికిలికటారి
చెలువులవంకి వాసనలపూబొంకి

చెలియల మేల్బంతి చిత్తజుదంతి
వలపులదొంతి సేమంతిపూబంతి
మరునిపట్టపుఁజిల్క మెఱువంపు మొల్క
అరుదుపుష్పాడితిన్న యమృతంపుగిన్నె
కమ్మతావులతావు కళలకు నెలవు
కమ్మతేనియబావి కపురంపుఁగ్రోవి
సొగసువజ్రపుఁదళ్కు సొబఁగులబెళ్కు
పగడంపులతకూన పన్నీటిసోన
చిలుకలకొల్కి యాచిగురాకుముల్కి
కులుకు ముద్దులగుమ్మ గోజంగిరెమ్మ
యని చాలఁ గొనియాడ విన్నటఁ దగిన
వనజాక్షి శృంగారవనములోపలను
గదిసి కెంపులు రవల్ కాంతులఁ జిమ్మ
నుదుటిబంగరుసొమ్ము లొడలందు మెఱయ
జలజలోచను లగుసఖులును గొలువ
నలరుచు దమయంతి యతివేడ్క మేను
తెలియనిగతి వినోదించుచు నుండ
కలహంస లవుడు వేగంబున వచ్చి
రమణులతోడ సంభ్రమకేళి నుండు
దమయంతిమొదుట నందము మీఱ వాలె
నెలతచే నడకలు నేర్చుకోఁ దలఁచి

కలహంస లీరీతిఁ గదిసెనో యనఁగ
వ్రాలినయంచల, వల నొప్పఁ జూచి
మే లని దమయంతి మెలఁతలుఁ దాను
నప్పుడు కనుఁగొని యాశ్చర్య మంది
యొప్పుల కుప్ప లై యొప్పి చెలంగు
నారాజహంసల నపుడు పోనీక
బోరనఁ దరుముక పోయి యందందఁ
బాలతు లందఱు పొంచి పొంచి పోనీక
చలమున నన్నియంచలఁ బట్టి రంత
ఆరాజనందన యారాజరాజు
కోరి పట్టినయంచ గొబ్బునఁ బట్టి
యక్కునఁ గదియించి యాదల నిమిరి
చెక్కిలి నొక్కి మచ్చిక ముద్దువెట్టి
మెల్లన దువ్వుచు మృదులోక్తు లాడ
నల్లనఁ గనుఁగొని యాయంచ పలికె
మానవభామల మధుర మై యలర
మానిని నీ కొక్కమాటఁ జెప్పెదను
విడువుము నను నీకు వేడుక గలుగుఁ
బడతి నీరూపసంపదఁ జూచి నాకు
కడువేడ్క పుట్టె నిక్కముగ నామదికి
నుడుగక వినుము నీ కొకటి చెప్పెదను

రం గైననిషధపురం బేలురాజు
శృంగారవంతుఁ డూర్జితసత్యధన్యుఁడు
నరలోకనుతకీర్తి నలచక్రవర్తి
కర మొప్ప విష్ణుచక్రమువంపు చేసి
యిల నేడుదీవుల నేలెడురాజు
నలకూబరునికన్న ననవిల్తుకన్న
సరసిజభవుకన్న జలజాప్తుకన్న
హరుకన్న బలదైత్యహరుకన్న మించి
ధరణిఁ జెన్నొందును దరళాక్షి నీకు
సరి యైనవాఁ డమ్మ సౌందర్యరేఖ
రమణ నేఁ జూడనిరాజులు లేరు
రమణిరో యిటువంటిరాజును గానఁ
గలకంఠి నీవంటికామినీమణికి
వెలయంగ నలరాజు విభుఁడు గావలెను
నాకుఁ జూడంగ నో నలినాయతాక్షి
చేకొను నలుని నీచెలువుఁడు గాఁగ
నలునికన్నను మంచినాథుండు లేడు
నలు వలరఁగఁ బదునాల్గులోకముల
వనిత దబ్బర లాడువారము గాము
కని వచ్చి తిటకు నా కన్నులయాన
వానికిఁ దగు దీవు వర్ణింప నేల

మానిని నీరూపమహిమకుఁ దగిన
వాఁడు గావున నిట్లు వర్ణింపవలసె
నేడు నీసన్నిధి నెలతరో వానిఁ
బోసఁగినబంగారుబొమ్మను దెచ్చి
మసిపాతఁ గట్టుట మాకు సమ్మతమె
ధరలోన నోములు తగిన దానములు
చిరభక్తిఁ బూజలు సేతురు మంచి
పతులు గావలె నంచు భామినీమణులు
అతివరో నీదుభాగ్యమ్మున కేమి
కొదువ నీనాథుఁ డీకువలయాధీశుఁ
డది గాక విను మమ్మ యవనిలోపలను
నలరాజు చక్కనివాఁ డండ్రు జనులు
చెలి యాయనంగు మించినవాఁడు నలుఁడు
కలికి మారుడు నీటు కా డను టెంతె
తలపులోపల వానిఁ దలచి చూచినను
దురితకర్ముఁడు శివద్రోహి దుర్జనుఁడు
హరికుమారుఁడు గాన నతనికిఁ జెల్లు
నది గాక విను మమ్మ యామహీశ్వరుఁడు
పదపడి హరిహరబ్రహ్మాదిసురులు
దీవింప నిల నేడు దీవులు నేలుఁ
గావున వానిచక్కఁదనంబుఁ దెలుప

నా పంకరుహయోని కైన శక్యంబె
యో పద్మనయన నీ కొప్పు నాథుండు
పతిఁ గోరి యతివయోపమున జన్మించు
సతి వానిఁ బొందనిజన్మ మేమిటికి
ఆరాజవరున కిల్లాల వై తేని
యోరాజవదన నీ యునికికిఁ దగును
అలివేణి యేగతి నైనను నలుని
వెలయంగ నీ ప్రాణవిభునిగాఁ జేయు
మని యివ్విధంబున నా నలాధిపుని
వెనుకొన్నభక్తితో వేవేల గతులఁ
దలపోసి వర్ణింపఁ దమయంతి యంచ
పలుకుల కానందపరవశ యగుచు
కన్నుల బాష్పాంబుకణములు బొడమి
చన్నుగుబ్బలమీఁద జలజల దొరఁగ
తనమేను పులకింపఁ దల యూఁచి యెంచి
యనురక్తి పిడి నెయ్యమున నిట్లనియె
రాయంచరాజ యా రాజు దేవేంద్రుఁ
డేయెడ నుండు నీ వెట్లెఱుంగుదువు
పులుఁగుల రాజవు భూపాలుఁ డతఁడు
తలపోయ నీకు నాతనికిఁ జుట్టఱిక
మేగతిఁ గలిగె నా కింతయుఁ దెలియ

వేగంబె చెప్పుమా వీనులు దనియ
గనవుడు రాయంచ యాహంసగమనఁ
గనుఁగొని సంతోషకలిత యై పలికె
విను మమ్మ చెప్పెద విశదంబుగాను
జనలోకనుతుఁడు సజ్జనలోకహితుఁడు
భానువంశంబున బలియైనవీర
సేనున కుదయించి చిరకీర్తి వెలయ
రమణతో నిషధపురంబున నుండి
కమలాయతాక్షుచక్రము పంపు సేయ
నెనయ దీవుల నేడిఁ టేలుచు నుండి
ఘనుఁ డేశుఁ డొకనాడు మంత్రులుఁ దాను
వరుసతో శృంగారవనములోపలను
జరియించు చుండ నాసఖులును నేను
భూమీశుచెంతకుఁ బోయి వ్రాలితిమి
యామీఁద మమ్ముఁ జూచి యాచక్రవర్తి
కరుణారసము నిండఁగా నన్నుఁ బట్టి
కరమొప్ప లాలింపఁగా నామహీశు
చక్కఁదనంబును జవ్వనం బతని
మక్కువమగుణసంపత్తిభాగ్యమును
జూచి నా మనమున శుభము రెట్టింప
నీ చక్కఁదనమున కిల్లాలు వలయు

ననుచు నీరాజన కనుకూల మైన
వనితఁ దెచ్చెద నంచు వసుధపై నొవ్వ
తరుణీమణులచక్కఁదనమెల్లఁ జూచి
సరిపోవ కిచటికిఁ జనుదెంచి నీదు
వరరూపవిభవలావణ్యసంపదలు
నరవిఁ జూడఁగ మాకు సంతోష మాయె
అది గాన నలునివృత్తాంతంబు నెల్ల
విదితంబుగా నీకు వివరించి తిపుడు
నెలఁత యెట్లున్నదో నీచిత్తవృత్తి
తెలియఁగ రా దమ్మ దేవసన్నిభుని
నలుని వరించి మన్ననఁ గాంచి తేని
యలరుచు దావియు నలరిన ట్లుండు
నరలోకమునందు నా నరనాథునంటి
నరనాయకులు లేరు నరనాథవృత్తి
కల్లలు వలుక నా కన్నుల యాన
పల్లవపాణి నీ పాదంబు లాన
సత్యంబు నామాట సత్యంబు సుమ్ము
సత్యమే జయ మని సకలయత్నములఁ
బలుకుదు రిలలోనఁ బావనమతులు
దలపోసి చూడు మో తరలాయతాక్షి
యనవుడు మదిరాక్షి యాపక్షిరాజుఁ

గని విస్మయానందకలిత యై పలికె
ఓపక్షిరాజేంద్ర, యోదయాసాంద్ర
నాపాలిశ్రీరామనాథుండ వీవు.
రక్షింపఁగఁ దలంచి రయమున వచ్చి
యాక్షితీశ్వరుని నర్యమకులాధిపుని
నలరాజచంద్రుని నానాథు గాఁగఁ
జెలు వొందఁ జేసి రక్షింపవే నన్ను
ఇర వొంద నీ మాట నే జవ దాఁట
నరు దార నా రూప మంతయు రాజ
వరునితోఁ బలుమారు వర్ణించి చెప్పి
సరస నీ విచటికిఁ జనుదెమ్ము పొమ్ము
చెలఁగి నీ వింతగాఁ జెప్పుచుండఁగను
తలపోసి యేను నింతకు నొడంబడితి
ఇక నొక్కమాట నీ కెఱిఁగింతు వినుము
ప్రకటితగతి నేను ప్రతిన నొనర్చి
నలునకు మను వొండె నలుఁ డొల్ల ననిన
వెలయ నీ ప్రాణంబు విడుచుట యొండె
ఘనతరబుద్ధిఁ ద్రికరణంబుగాను
బనిఁ బూని పలికితి పడతి నామాట
పూనికతో నన్యభూముల నేలు
మానవాధిపుఁ గూడి మనుదానఁ గాని

యింతేసి వనులకు నెడము గానీక
కంతునిశరములఁ గాసిల్ల నీక
కుసుమాస్త్రికేళికిఁ గుందంగ నీక
వసుమతిపతికి నా వర్తమానంబు
తేటతెల్లంబుగాఁ దెలియంగఁ బలికి
మాటలు నీతిగా మఱికొన్ని చెప్పి
యేవిధి నైన నాయినకులాధిపుని
వేవేగ నా ప్రాణవిభునిఁ గాఁ జేయు
మని ప్రియవాక్యంబు లందందఁ బలుక
వనితను జూచి యువ్వలఁ బక్షి వలికె
కలకంఠి నీ వింతగాఁ బల్క నేల
తలప నీ కార్యమంతయు నాది కాదె
వల నొప్ప నలచక్రవర్తికిఁ దగిన
కలికి నెన్నఁడుఁ జూడఁ గలుగునో యనుచుఁ
దలఁచుచు నుందు నో తరలాయతాక్షి
పలుమాఱు నినుఁ జూడ భాగ్యంబు గలిగె
నటుగానఁ బలుమాఱు నడల నేమిటికి
తటుకున నలుని నీధవుని జేసెదను
ఒద్దిక మీ కార్య మొనగూర్చు దనుక
నిద్దుర యేడ దే నెలఁతరో నాకు
వనిత మే మటువంటివారము గాము

మనమునఁ గుందకు మను జేతుఁ గూర్తు
నని చెప్పి తనవారి వం దంద విడువు
మని నీవు విరహాగ్ని నడలంగ 'వలదు
చనుదెంతు మరల నిచ్చటి కంచుఁ దెలిపి
వినువీథి నరిగె నా విహగేంద్రుఁ డచట
ధరణీశ్వరుఁడు భీమతనయను దలచి
విరులవిల్తుని యంప వేదన కులికి
విరహాగ్నిచే గుంది వేసట నొంది
సురపొన్ననీడ భాసురముగా నొక్క
చలువపూపందిలి సరగ వేయించి
పొలు పొంద పచ్చకర్పూరంబు దిన్నె
వఱపించి దానిపై పన్నీరు సల్లి
పఱపుగా చిగురాకుపాన్పుఁ గావించి
క్రొత్తకస్తురి పున్గు గూర్చినమంచి
మొత్తసిగంధంబు మెయి నిండఁ బూసి
తావిపన్నీటను దడిపినపచ్చ
నేనంతిపూసరుల్ చెచ్చెరఁ బూని
మరువేధ కోర్వక మఱి మఱి కలఁగి
వఱతెంచి యా పాన్పుపైఁ బవ్వళించి
తను వెల్లఁ బొగుల చింతావార్ధి మునిఁగి
తనలోన వి ట్లని తలపోయఁ దొణఁగె

అంచలు పోయినయంతనుండియును
బంచబాణుఁడు నాకుఁ బగదాయె యయ్యో
నేమి సేయుదు నింక నిటమీఁద నాకు
వామాక్షి కడకు నెవ్వరిఁ బంపువాఁడ
జలజారి భ్రమియింపఁ జాలినముద్దు
నలినాక్షి ముఖము నెన్నఁడు చూడఁ గల్గు
నుడుగక తేనియ లొలుకంగ బలుకు
పడఁతితో నెన్నఁడు భాషింపఁ గలుగు
నలివేణితియ్యనియధరామృతంబు
నలతఁ దీరఁగ నెన్నఁ డానంగఁ గలుగు
ముద మొప్ప మదిలోనిముచ్చట దీర
ముదిత యెన్నఁడు నాకు ముద్దిడఁ గలదు
అలర నా చేతులయాసలు దీర
పొలఁతిపాలిండ్ల నెప్పుడు పట్టఁ గలుగు
కవఁ గూడి రతికేళిఁ గాంతు ల్లుప్పొంగ
నువిద కౌఁగిట నెన్న డుండంగఁ గలుగు
శ్రీనాథ యని యిట్లు క్షితినాయకుండు
మానక యడవిఁ గ్రమ్మర నంచఁ దలఁచి
పొరలుచు నెక్కడఁ బోయెనో యంచ
పరసులఁ గాంచనాబ్జంబులఁ గాంచి
మరగి యంతట నన్ను మదిలోన మఱచి

యొరసి భక్షించుచు నున్నదో యంచ
యమరంగ తా మేగునట్టి తోవలను
దమవారిఁ గని నన్నుఁ దలపడో యంచ
తొయ్యలితో నేర్పుతోడ భాషించి
యొయ్యన వచ్చుచు నున్నదో యంచ
తరమిడి నామీఁద దయ నేగుచుండి
పరువడి యడవిలో బడలెనో యంచ
యేమియుఁ దెలియరాదిందాఁకఁ బక్షి
యేమరి యిచటికి నేల రాకుండు
అని వెచ్చ నూర్చుచు హంసమానాథ
యని తలఁచుచు నుండ నవ్వాడ యంచ
సనుదెంచి సఖులతోఁ జయ్యన వ్రాలి
ఘనభక్తి నలరాజుఁ గనుగొని పలికె
నమర నీ యానతి నచ్చోటికేగి
దమయంతిఁ గనుఁగొని తరలి వచ్చితిని
దానిచక్కఁదనంబుఁ దలఁప నచ్చెరువు
భూనాథ వినుము నేర్పున విన్నవింతు
మెఱుఁగు నీలపుసరుల్ మించినకురులు
పరిపూర్ణ కళ సోము బడలించు మోము
తిలపుష్పముల చొక్కుఁ దెగడు ముక్కు
నలినాస్త్రవిలువహా యల్ నవ్యకన్బొమలు

హారిణంబుల జయించునక్షులసంచు
మెఱుఁగుటద్దముఁ బోలు మించుచెక్కిళ్లు
నలరుబింబముఠీవి నణఁగించుమోవి
చెలువు శ్రీకరములు చెళియకర్ణములు
ఘన మైనశంఖంబు గవయుకంఠంబు
కనకంపుఁ దీఁగెఁల గడపుబాహువులు
మృదుపల్లవంబుల మిగులుహస్తములు
కుదురుకల్వల మీఱు గోరులతీరు
వలుదబంగరుచెండ్లు వనితపాలిండ్లు
చెలు వైననీలంపుఁ జిలికి రజంపు
నురువడితోఁ బోరు నువిదనూఁగారు
ధరఁ బొన్నపూశోభితము సుమీ నాభి
వసుధ సింగముతోను వాదించుఁ గాను
నిసుకదిబ్బలపొందు నెసఁగుపిఱుందు
లరఁటికంబంబుల నడఁగించుతొడలు
మరునినిషంగసామ్యములు జంఘికలు
కెందమ్మి రేకులఁ గేరు పాదములు
నందంబు తాఁబేళ్ల నడఁచుమీఁగాళ్లు
వనితకు నది యొల్ల వర్ణన గాదు
మనుజేశ నేఁ గొంతమాత్ర మెంచితిని
నీరాజతేజంబు నీప్రతాపంబు

నీ రూపవిభవంబు నీ విలాసంబు
నా మదిరాక్షికి నా మదవతికి
నా మోహనాంగికి నా సఖమణికి
నా పద్మగంధికి నా పుణ్యవతికి
నా పువ్వుఁబోడికి నా గుణవతికి
నా దమయంతికి సందడ యేను
మోదించి మదిలోని ముచ్చట దీర
వరుస వే విధముల వర్ణించి చెప్పి
తరుణికి నీమీఁదఁ దలఁపుఁ బుట్టించి
చెలిని నీ సొమ్ముగాఁ జేసి వచ్చితిని
నెలమి రాజేంద్ర నీ కిఁక చింత వలదు
నీకుఁ గావలె నంచు నీరజ రూని
యేకంజలోచన నవనిఁ బుట్టించె
నింతయు నిజ మని యెంచి భూనాథ
సంతోష మలర రాజ్యము సేయు మనుచుఁ
బలికి హంసము విదర్భకుఁ బోవుతటిని
దలఁపున నప్పు డా దమయంతి కన్య
వలుమాఱు నలమహీపాలుని దలఁచి
యలరువిల్తుని పువ్వుటమ్ముల కులికి
ఘన మైన మోహసాగరమున మునిఁగి
తనప్రాణసఖులను దప్పక చూచి

రాయంచ యేలకో రాఁ దడ వాయె
నా యువనీశుఁ డే మనియెనో కాక
పాయక తమజాతిపక్షులఁ గూడి
పోయెనో కొలఁకులఁ జొండెనో లేక
యుపవనంబులలోన నున్నదో యంచుఁ
జపలాక్షి యిట్లు విచారంబు నొంద
నిది మంచిసమయ మీయింతి నీ వేళఁ
గదిసి నా పగఁ దీర్తుఁ గడువడి ననుచు
తమ్మితుపాకి కెందలిరాకువంకి
కమ్మనివిల్లు చెంగల్వనేజయును
జాజిపూబాకు గొజ్జఁగిపెద్దకత్తి
రాజిల్లుచిలుకలరథముపై నెక్కి
యులరుతమ్మెదలసైన్యము మున్నె నడువఁ
బలుమాఱు పంతముల్ పలుకుకోవెలలు
పఱవు మీఱఁ జకోరబలములు, గొలువ
మరుఁడు దండెత్తి యా మానినిమీఁదఁ
జలమునఁ జనుదెంచి సరగునఁ గదసి
యులరువింటను పువ్వు టలుగు లెక్కించి
కరమునఁ దెగఁ దీసి కలికిపాలిండ్లు
గురి సేసి వడి నేసి కో యని యార్వ
నప్పుడా పూఁబోణి యంతరంగమున

ముప్పిరి గొను తాపమున నోర్వ లేక
ధృతిఁ దూలి మిగులఁ గుందెడి తఱినంచ
యతిరయంబున వచ్చి యతివ కిట్లనియె
ఓ రాజవదన యా యుర్వీశుకడకు
బోరనఁ బోయి నేర్పున నీగుణంబు
భావంబు రూపంబు భక్తియుఁ బ్రియము
వావిరి వర్ణించి వర్ణించి వాని
మనమున దయపుట్ట మాటలఁ జెప్పి
వనిత నీపై మేలువానిఁ గావించి
వచ్చితి నీ వింక వరియింపు మతని
మచ్చిక సకలసామ్రాజ్యవైభవము
లనుభవించుచు నుండు మతివేడ్కతోడ
వనిత మే మింకఁ బోయి వచ్చెద మమ్మ
మఱువక దయ నుంచు మామీఁద ననుచుఁ
బరువడి పలికి యా పక్షులు సనియె
నంత నక్కడ నలుం డతివను దలఁచి
కంతుని శరములఁ గాసిల్లి యులికి
యాహార ముడిగి నిద్రాపేక్ష మాని
యా హాటిఁ బాడుచు హా హరి యనుచుఁ
దనలోన దమయంతి దమయంతి యింతి
యనుచుఁ బల్కుచు వెర గంది చూచుచును

మంత్రులఁ జూడక మహనీయరాజ్య
తంత్రంబు నడుపక తనరెడుకొల్వు
కూటంబునకు రాక కూర్మిఁ జెన్నొందు
హాటకరత్నసింహాసనోపరిని
గూర్మిఁ గూర్చుండక కొలుచువారలకుఁ
బేర్మి నంబలము లిప్పింపక జనుల
మనవులు వినక బ్రాహ్మణులకు ధర్మ
మొనరింపక నసుంగు లొసఁగుకప్రంపు
విడియంబు సేయక వేటకై నగరు
వెడలక సంగీతవీణామృదంగ
నినదముల్ వినక చిన్నెలవేశ్య లాడు
ఘన మగునాట్యసంగతిఁ జూడ కాత్మ
దమయంతియతులసౌందర్యంబుఁ దలచి
సముచితగతి నాప్తజనులతో ముచ్చ
టాడక తా నేర్చునట్టిపదంబు
పాడక విరహతాపంబున నలుఁడు
దిన మొక యేడుగా దీనత నొంది
యొనర వర్తించుచు నుండ నవ్వేళ
సచివోత్తముఁడు మానసమునఁ జింతించి
యుచితవాక్కుల విభు నూరార్చి పలికె
నలధారుణీతలనాథ నీ వివుడు

తలఁపున దమయంతి దమయంతి యనుచుఁ
బలుమాఱు విరహతాపమునఁ గుందినను
నలి రేఁగి భూజనుల్ నవ్వరే నిన్ను
నరనాథ సామాన్యవరునికై వడిని
దరలాక్షిఁ బలుమాఱు తఱచంగఁ దగునె
వినుము నీవంటిభూవిభునకు నిట్లు
వనితకై ధైర్యంబు వదలింపఁ దగునె
మదిలోన నీ బుద్ధి మఱచి యీరీతి
సుదతికై పలుమాఱు శోకింపఁ దగునె
యిది యెంతకార్య మే నిప్పు డిచ్చోటు
కదలి భీమనృపాలుకడ కేగి యతని
నడిగి యాదమయంతి ననుకూలపఱచి
కడువేగ వచ్చెదఁ గలఁగకు మింక
మచ్చికతో సభామంటపంబునకు
విచ్చేయు మని వేఁడి విభుని దోడ్కొనుచు
సంతసం బలర నాస్థానంబుఁ జేరె
నంత నక్కడ రాజహంసలు సనిన
నంతనుండియును భీమావనీశ్వరుని
సంతతిపుత్రి భూజననుతగాత్రి
దమయంతి మదనవేదనఁ జెంది కుంది
శమియింప నేరక సంతాప మంది

నలరాజచంద్రుని నరలోకవిభుని
బలుమాఱు పలుమాఱు భావంబులోన
దలపోసి తలపోసి తలి యూచి మేను
పులకించి పులకించి పొలఁతి మోదించి
తిలకించి తిలకించి తెలియ వర్ణించి
చెలరేగి చెలరేగి చెలియ వే నోళ్ల
వినుతించి వినుతించి వెలఁదులఁ జూచి
వనజాక్షులార నా వల్లభుఁ డిటకు
రాఁడొకో మీా రైన రయమునఁ బోయి
వేడుకో రాదె నా విధ మెల్లఁ జెప్పి
తోడుక రారాదె దోసమా మీాకు
వేడుక గాదె నా విభుఁడును నేను
జోడుఁ బాయక యుండి సురతసౌఖ్యములఁ
గూడి యుండఁగఁ గనుంగొన లేరె మీారు
కటకటా! నే నింత గాసిఁ జెందఁగ
నెటులఁ జూచెదరు మీా రెంత నిర్దయులె
పసి బాల నిటు సేయఁ బాడి గా దంచుఁ
గుసుమబాణుని వేఁడుకొనరమ్మ మీార
లఘులకుఁ జెప్పరే యలివేణులార
నెలఁత నీ గతిఁ జేయ నీతి కా దంచు
వల నొప్పఁ జెప్పరే వడిఁ గోమలలకుఁ

గలకంఠి నిన్నేచఁగా రా దటంచుఁ
బడఁతి నీ గతిఁ జేయఁ బాడియే యనుచు
వడిఁ జకోరాప్తుని వారించరమ్మ
కలికి నీ వైఖరిఁ గాఱించ కనుచుఁ
దోలుత వసంతునితోఁ జెప్పరమ్మ
అని పల్కి హా నాథ! యని మూర్ఛ వోయి
మనమునఁ దెలిసి మన్మథుఁడు నామీఁద
నిటు సేయఁ దనకు నే నేమి చేసితిని
కటకటా! అని లేచుఁ గన్నీరు నించు
చలిగాలి విసరినఁ జాల వడంకు
నలరులు రాలిన నందంద వెఱచుఁ
గడు వేగ లేచి యాకామినీమణుల
తొడలపైఁ బవళించి దుఃఖంబుఁ బెంచు
పతి రాక యిపుడు నాప్రాణంబు లుండ
వతివలారా! అని యవని మూర్ఛిల్లి
యొకకొంత ప్రొద్దున కొయ్యనఁ దెలిసి
యొకచోటుఁ గోరి వే ఱొకచోటఁ జేరు
నొకచెలిపేర వే ఱొకచెలిఁ బిలుచు
నొకపని కనుచు వే ఱొకపనిఁ దలఁచు
నొకమాట లాడి వే ఱొకమాట లాడు
నొకచెలిఁ బట్టు వే ఱొకచెలిఁ దిట్టు

నొకపరిఁ దెగడు వే ఱొకపరి బొగడు
నొకపరి వెఱ గందు నొకపరి గుందుఁ
జెలులను జూచి యో చెలులార! చెఱకు
విలుకాఁ డదిగో నన్ను వేయుచున్నాఁడు
మీర లందఱు గూడి మెల్లనే పొంచి
పాఱి పోవఁగనీక పట్టి గట్టిగను
విఱిచి కట్టుఁడు రండు వేగము పొందు
వెఱచినవారల వెఱపింతు రుర్వి
ననుమాట నిజ మాయె నతనివలన
అని యిట్లు భ్రమ మాట లాడంగఁ జెలులు
వెర గంది దిగు లొంది వేదన బొంది
మరుని దూషించి క్రమ్మఱ వివేకించి
మరు నన నేల తామరతూండ్ల మెసఁగ
నరుదెంచి కాంచి రాయంచ లీరీతి
నలుఁడు నలుం డని నయముగాఁ జెప్పి
పొలఁతి నీగతిఁ జేసి పోయి యుండంగ
నేమి సేయుద మింక నిటమీఁద మగువ
కేమిట మానునో యీమరుతాప
మని చాలఁ జింతించి యలివేణిఁ గాంచి
గొనకొని చెంగటఁ గూర్చుండి పలికి
కన్నుల నిండారఁ గాఱెడునీరు

మన్ననఁ దుడిచి యామదిరాక్షి గుబ్బ
చన్నులపైఁ గ్రొంగు చక్కఁగా వైచి
వెన్నున కందంద విరిసి చిక్కైన
నెరికురుల్ కొప్పుగా నిగుడించి తొడల
మురువున నిడి ముద్దుమోమున మోము
గదియించి లాలించి కౌఁగిట నుంచి
యిది యేమి నెలఁత! నీ కిటువలె నలత
యిదియేమి చెలియ! నీ కిటువలె సొలయు
నిది యేమి లలన! నీ కిటువలెఁ జలన
మిదియేమి మగువ! నీ కిటువలె వగవ
నిది యేమి వెఱఁగు నీ కిటువలె మరుగ
నిదియేమి వింత నీకిటువలెఁ జింత
యిది యేమి యబల! నీ కిటువలె బడల
నిది యేమి కన్య! నీ కిటువలెఁ జిన్నె
యిది యేమి పొలఁతి! నీ కిటువలె యలతి
యిది యేమి భామ! నీ కిటువలెఁ బ్రేమ
యిదియేమి కొమ్మ! నీ కిటువలె నమ్మ
యిది యేమి తరలాక్షి! యింత నీమదికి
నిది యేమి మమత నీ కిటువలె నలత
యిది యేమి మదిరాక్షి! యింత బాలార్తి
యిది యేమి యింతి! నీ కింత విభ్రాంతి

వెఱవకు మావంటి వెలఁదు లుండఁగను
తరలాక్షి నీ కింత తాపంబు దగునె
యని యూరడించి తియ్యనిమాట లాడి
కనుఁగవనీహారకణములఁ దుడిచి
చలువపన్నీరున జలకంబు లార్చి
కలికి గుబ్బలమీఁదఁ గస్తూరిఁ బూసి
యొనరంగ నిట్లు శైత్యోపచారముల
నొనరించి యుండిరి యువిదకు నంత
నాకాశలక్ష్మి కర్ణావతంసంబు
ప్రాకటంబుగఁ జాఱి పడినచందమున
నరుణ మహాకిరణంబు లల్పంబు లగుచు
తరణి పశ్చిమపర్వతంబున కరిగెఁ
గ్రమమున సాంధ్యరాగము దశదిశల
రమణ శోభిలెఁ దామరలు ముకుళించె
కలువలు సెలగెఁ జీఁకటి విస్తరిల్లె
వలవైరి నిత్యోత్సవమునఁ గైదువులు
చిలికించుముత్యాల సేసలో యనఁగఁ
దిలకించి తారలు దివినుండి చెలఁగెఁ
గవఁ బాసి చక్రవాకంబులు కలఁగెఁ
దివిరి గేహంబుల దీపముల్ సెలఁగెఁ
గోరి చకోరపక్షులు సంతసిల్లె

జారచోరులు సంతసము నొందిరంత
సురరాజు దేవి భాసురలీలతోను
ధరియించుకర్పూర తాటంక మనఁగఁ
గలువలు నవ్వ జక్కవలు చింతింపఁ
దలఁచుచు విరహులు తల్లడం బంద
ఘనతతోఁ బూర్వదిగ్వామాక్షి నొందఁ
జనుదెంచెనో యనఁ జంద్రుండు పొడిచె
జాడ నెల్లెడఁ బిండి చల్లినయట్లు
వేడుకతో మంచివెన్నెల గాయ
నంతలో దమయంతి యది యోర్వ లేక
చింతించి మదనాగ్నిశిఖము చె న్నొందఁ
బలుమాఱు వెన్నెలబయటి కేతెంచి
నెలచల్వఱాతిపై నెలఁత గూర్చుండి
తలయెత్తి ద్విజరాజుఁ దప్పక చూచి
నలరాజుఁ దలఁచితే ననవాటి రాజు
ననుఁబట్టి యీరీతి నలి నలి సేయఁ
దన కిప్పు డే నేమి తప్పుఁ జేసితిని
వల దంచు మీ రైన వారింప రాదె
అలరువిల్కాఁడు నీ కల్లుఁడుగాదె
వేవేలగతుల మా వెలఁదులు నేను
భావించి పలుమాఱు బ్రస్తుతి సేయఁ

తనజాడ మానఁడు ధర్మమే తనకు
ఒనరంగ మఱి యతఁ డొక్కఁడు గాఁడు
తుల లేని యల వసంతుండు కోకిలలు
మలయమారుతము కోయులశారికలును
చిలుకలు మొదలుగాఁ జేరి న న్నింత
గలఁచు చుండగఁ దాళఁ గలనె యీ మేను
మగువ గదా! యని మనసున లేక
పగఁ బూనె దేపాటిపౌరుషం బోయి
అని పల్కుచుండంగ నంత కంతకును
వనజారివేఁడిమి వడి మూర్ఛఁ బోయి
తెలిసి దిగ్గున లేచి దివిరాజుఁ జూచి
కలఁగుచు మఱి దయ గలవాఁడ వనుచు
నలరువిల్తునినేఁత లన్నియు నీకుఁ
దెలుప వచ్చితే మంచి తెఱఁగు నేసితివి
నీ వొక్కఁడవె కాదు నీవార లెల్ల
నీ విధమే కాదె యెంచి చూచినను
వేషముల్ సూచిన వేడుక పుట్టు
దోషకారులు గురుద్రోహులు ఖలులు
దురితకర్ములు శివద్రోహులు వారి
వరుస లెంచనిదుష్టవర్తను లంగ
హీనులు మఱి కాంతిహీనులు చెడిన

మేనులు గలిగి యి మ్మేదినిలోన
విరహిణీ స్త్రీలను వెఱపించికొనుచుఁ
గరుణయు లేక రే గాములవలెను
దిరుగుదు రిది మహాధీరత్వ మనుచు
వరుసతో నవ్వేటి వారల నెఱుఁగ
రని పల్కి వీరి నొయ్యనఁ జూచినపుడె
ఘనతరంబుగ పాతకమ్ము సిద్ధించు
నని తనతల వంచి యణివలఁ గాంచి
వనజాక్షులార! నా వల్లభు నింక
నెవరు దోడుకవత్తు రేమి సేయుదును
భువి నేను చేసినపుణ్యా మి ట్లుండె
అని కొంత గుంది హా! యని దుఃఖ మొంది
మనమున భ్రమయుఁ గ్రమ్మఱ నంతఁ దెలియు
నలుని దలంచుఁ గ్రన్నన సంతసించుఁ
జెలులను బిలుచు రాచిల్కలఁ దలఁచుఁ
గిలకిల దెగడుఁ గోకిలలకు బెగడుఁ
గలకలఁ బలుకు భృంగములకు నలుకు
ముట్టదు వీణియ ముదిత సొమ్ములను
బెట్టదు విరిబంతిఁ బెం పారు కేలఁ
బట్టదు తొడుగదు పాటించి త్రైకఁ
గట్టదు చక్కగాఁ గాంచనాంబరముఁ

బూయదు పరిమళంబులు మేన వేడ్కఁ
జేయదు విడియంబు చింతతోఁ గన్ను
మూయదు చెలులతో మున్పటిరీతిఁ
జేయదు చను విట్లు చింతచే నుదుటఁ
దీర్చదు తిలకంబుఁ దెఱఁ గొప్ప గోటఁ
గూర్చదు జలకేళిఁ గూడఁగా సఖులఁ
దీర్చదు చెలులు వాదించినఁ దగవు
పేర్చినవనకేళి విహరింపఁ జనదు
ముడువదు కురులు క్రొమ్ముడి మోద మలర
విడువదు చెక్కిలి వెన నాను కరము
నొడువదు నలుని నెన్నుటదక్క నొరుని
దుడువదు కన్నీరుఁ దొఱఁగు నేమియును
ఆడదు సరసంబు లబలలతోడ
వీడదు మనమున విభుమీఁదిచింతఁ
బాడదు తా నేర్చుపాటలు మదిని
జూడదు తెరవలతోడ మాటాడ
నీ విధంబున నున్న యింతి నీక్షించి
వే వేగ భీమభూవిభున కీకార్య
మెఱిఁగింప కుండిన నిది లెస్స గాదు
సరగున నలరాజచంద్రుఁ డిచ్చటికి
దరియ వచ్చినఁ గాని దమయంతి యిపుడు

విరిశరంబుల నేయు వెడవిల్తుఁ డాత్మ
ధను వెక్కుపెట్టెడు తరలాక్షులార !
అనవుడు మన కేల యని యిందువదన
లప్పుడు గొని వచ్చి యంతఃపురమున
నొప్పుగా విరిశయ్య నుంచి రయ్యెడను
పొలుపొంద రవివంశమునఁ బుట్టినట్టి
నలుని గోరినభీమనందనవిరహ
వేదన నుడిగింప వేవేగ నినుఁడు
రాఁ దలంచినరీతి ప్రాగ్దిశాకాంత
యనువుముంగరముత్తియుంబో యనంగ
గనుపట్టెఁ బ్రాచిఁ జక్కనివేగుచుక్క
మెల్లనె చంద్రుఁడు మెఱుఁ గెల్ల దక్కి
తెల్లనై పడమటిదెస కేఁగుచుండెఁ
దారలభ్రమున నెంతయుఁ గాంతి మాసె
జారచోరసమూహసంచార ముడిగె
వలరాజు తనవింటి వడి నెక్కుడించి
పొలుపొంద బాణముల్ పొదిలోన నుంచెఁ
గదిసి యుండినయట్టికాంతలు పురుషు
లదిమినకౌఁగిళ్లు లందంద వదలెఁ
గలువలు చింతించెఁ గమలముల్ మించె
నిలఁ బువ్వుజాలంబు లెల్లను వెలసె

వరగున సర్పసంచారంబు లుడిగి
యురవులలోఁ జేరి నింపు సొం పార్గఁ
గోకిల లందందఁ గూయఁగఁ దొణఁగె
మూఁకలై పులుగు లిప్పుల మేఁత కరిగె
తిమిరముల్ దా మున్న దిశలకే పోయెఁ
గోమరొప్ప నాల్గు దిక్కులు దెల్లఁ బాఱె
తనయుని పెండ్లికి ధరణీధరారి
ఘనతఁ గప్పిన మేలుకట్లో యనంగ
నిందీవరాక్షితో నెలమి జయంతుఁ
డంది వసంతంబు లాడెనో యనఁగ
నిల ధరేంద్రములతో నింద్రుండు పోరి
జల జల రక్తంబు సల్లెనో యనఁగ
నరుణోదయం బయ్యె నంతలోపలను
వరవైభవంబున వాసవుఁ డిడిన
కొలువులో జగజంపుగొడుగో యనంగఁ
జెలు వొప్పఁ బూర్వాద్రిశిఖరంబుమీఁదఁ
జలమున హరి వేయుచక్రమో యనఁగ
జలరాశిపుట్టంపుసతి ధరియించు
పోలు పొందుపాపటబొట్టో యనంగ
బలభేది మొద నున్నపతకమో యనఁగ
నటనతో నింద్రునినాతిపై నున్న

పటు వైనచెంగల్వబంతులో యనఁగ
భానుఁ డప్పుడు పూర్వపర్వతంబునకు
మానుగాఁ జనుదెంచె మహి 'తెల్లఁ బొగడ
నంతట దమయంతి యనుఁగువయస్య
లంతఃపురంబున కరిగి యాభీమ
ధరణీశ్వరుని గాంచి దమయంతి తెఱఁగుఁ
బరువడిఁ దగ విన్నపము నిట్లు చేసి
రో! రాజదేవేంద్ర! యోదయాసాంద్ర!
వారక నీ పుత్త్రివార్త నాలింపు
మొకనాఁడు దమయంతి యుద్యానవాటి
సకియలతోఁ గ్రీడ సల్పుచు నుండ
వనమున కెందుండి వచ్చెనో యెఱుఁగ
మనురక్తితోడ రాయంచ లెన్నేని
చనుదెంచి దమయంతిసంగడి వ్రాలెఁ
దనుఁ గట్టుటకు త్రాళ్లు తాఁ దెచ్చుకొన్న
యనువున నొకయంచ నందందఁ బట్టి
కొని పోవునంత నీకూఁతురుఁ జూచి
పలుమాఱు మానవభాష నయ్యంచ
నలునిరూపము తద్గుణములసంపత్తి
యలఘుత యసమంబు లనుచు వర్ణించి
వలపుఁ బుట్టింప భావజుఁడు గోపించి

విరహంబుఁ బుట్టించి వేవేగ పోయెఁ
దరుణి యంతటనుండి ధరణీశ! నళుని
దలఁచి చింతించు మోదంబున నెంచుఁ
బలుమాఱు దిగు లొందుఁ బరితాప మందు
మముఁ జూచి జీరు నమ్మదనుని దూఱుఁ
గమలారిఁ దిట్టుఁ దక్కక మమ్ముఁ గొట్టు
హా యని మఱిఁ దూలు నవనిపై వ్రాలుఁ
బాయక మూర్ఛిల్లుఁ బడి నేలఁ బొర్లు
మనుజేశ! యిటువంటి మదనతాపంబుఁ
గని విని యెఱుఁగ మెక్కడ నైన మేము
మరుబాణవేదన మానునో యంచు
నరసతఁ జేసిన శైత్యోపచార
మంత యెంతని చెప్ప నలవియుఁ గాదు
వింతలు సుమ్మవి వివరింతు మన్ని
యిగురుపానుపుమీఁద నింతిని జేర్పఁ
జిగురాకు లన్నియుఁ జెచ్చెరఁ గమలెఁ
దలచి తామరపూలతల్పంబునందుఁ
బొలఁతుక నుంచినఁ బొగలుగా నెగసెఁ
జల్లనినీటిలో సఖియ నుంచినను
గల్లగా దిది వెచ్చఁగా నాయె జలము
ముత్తెపుసరములు ముదితకు నిడినఁ

గ్రొత్తనీలము లాయెఁ గుసుమా(స్త్ర)వహ్నిఁ
జందనం బలఁదిన జలజాక్షి మేనఁ
గంది యాక్షణమునఁ గస్తూరి యయ్యెఁ
బన్నీరుకడవలఁ బట్టి తెప్పించి
పెన్నునఁ బోసిన వెలఁది శోషించు
మా చేతఁ గా దింక మగువఁ బోషింప
నా చెలి బ్రతుకనీఁ డా మన్మథుండు
ఎలనాగ సంగతి నీఁక దాచ నేల
వలనొప్పఁ బుత్త్రి గావలసి యుండినను
నలుని రప్పింపుమా నలుఁడు రాకున్న
జలజాక్షి బ్రతుకదు సత్య మీ మాట
ఇన్నినా ళ్లీ తెఱఁ గేర్పడ మీకు
విన్నపం బొనరింప వెఱచి యుండితిమి
జాగు సేయఁగ నింక చనదు భూనాథ
వేగమే నలమహీవిభుని రప్పింపు
మనవుడు తల యూచి యతివలఁ జూచి
మనమునఁ జింతించి మనుజేశుఁ డనియె
నాఁడుబిడ్డలఁ గన్న యట్టి మానవుని
పాడిపంతంబులు పౌరుషంబులును
చెడు నంచుఁ బెద్దలు సెప్పినమాట
తడయక నిజ మాయె దమయంతివలన

ఏమి సేయుదు నింక యిటమీఁద నేను
నా మహీపతిఁ బిల్వనంపుట యెట్టు,
లారాజుఁ బిల్వంగ జాలవియే నాకు
నా రాజుఁ బిలచిన నతఁ,డేల వచ్చు
నలుఁ డనఁగా నుర్వి నారాయణుండు
నలుని రప్పింపఁగా నాచేత నౌనె
బలవంతమున నీయఁ బాటి గా దిలను
బలవంతు రప్పింప బలిమియు లేదు
నామహీశుని గోర నాతికిఁ దగునె
బలువిడి మఱి మహీపాలులు లేరె
అని తలపోయుచు నాత్మజకడకు
జనుదెంచి సుత యున్నచందంబు చూచి
వెఱగంది యప్పుడు వేవేగ వచ్చి
వెఱపొప్ప సంధ్యాదివిధు లెల్లఁ దీర్చి
కొలువుచావిడికి గ్రక్కున నేగుదెంచి
నలు వైనసింహాసనమునఁ గూర్చుండి
హితుల గాయకపురోహితమంత్రివరుల
నతివేగ రప్పించి యప్పు డిట్లనియె
మనదమయంతి కోమలులతోఁ గూడి
యొనరంగ నొక్కనా డుద్యానవనిని
వేడుక లలరంగ విహరించు చుండ

నాడకు రాయంచ లరుదెంచి నలుని
వరరూపలావణ్యవైభవస్ఫురణ
వరుసతో వర్ణించి వదరుచుఁ బోవ
నంతటినుండి తొయ్యలి దమయంతి
చింతించి నలునిపైఁ జిత్తంబుఁ జేర్చి
కంతునిచేఁ జాలఁ గాసిల్లె ననుచు
నింతులు సెప్పిరి యిందు కే మనిన
విని సభవా రెల్ల విభుని వీక్షించి
జననాథ! యిందుకు సంతాప మంద
నేల మే మొకకార్య మెఱిఁగింతు మిపుడు
భూలోకమున నున్నభూనాయకులకు
వనరుహాక్షికి స్వయంవరమహోత్సవము
అని చెప్పి పంపిన నప్పు డానలుఁడు
చనుదెంచు సకలరాజన్యులు వత్తు
రన విని యిది కార్య మౌ నని చెప్పి
రయమునఁ జారుల రప్పించి చూచి
ప్రియము రెట్టింపంగ భీముఁ డిట్లనియె
నరు దార నిషధేశుఁ డాదిగాఁ గల్గు
ధరణీశ్వరుల నెల్లఁ దప్పక కాంచి
కలకంఠి దమయంతి కన్యక కిపుడు
వలను మీఱఁగ స్వయంవర మని చెప్పి

చనుదెంచు పోం డని జనపతి పలుక
విని వార లప్పుడు వేవేగ చనిరి
భూమీశుఁ డప్పు డా పురవరం బెల్ల
ప్రేమ మీఱ నలంకరింపుం డటంచుఁ
దలవరులకుఁ జెప్పి తగఁ జాటఁ బనిచెఁ
దలవరు లప్పు డాధరణీశుమీఁది
యానఁ బెట్టుచుఁ బురం బటు వీథివీథిఁ
బూనుక తమ్మటంబులు వేసికొనుచు
సరగున హో! యని చాటించి రంతఁ
బురమువా రెల్ల నప్పుడు వాడవాడఁ
గమ్మనికస్తూరిఁ గలిపి పన్నీటఁ
గమ్మని వాసింపఁ గలయంపి చల్లి
పచ్చతోరణములు బాగుగాఁ గట్టి
మెచ్చి బంగరువ్రాఁతమేల్కట్లు గట్టి
కదలికాస్తంభముల్ గడువేడ్క నిలిపి
ముద మొప్ప ముత్యాలముగ్గులు బెట్టి
చెంగావిచెక్కముల్ సేర్చి యింటింట
సంగతి గెందమ్మిసరములు విడిచి
కుంకుమపన్నీట గోడలు బూసి
పొంకంబుగాఁ జిత్త్రముల నిండ వ్రాసి
తెలివ మందినయట్లు చిత్త్రవైఖరులు

గలుగ నప్పురము శృంగారించు చుండి
రంతలోపలఁ జారు లా నలాధిపుని
సంతసంబునఁ గాంచి సద్భక్తిఁ మ్రొక్కి
ధరణీతలేశ ! విదర్భావనీశు
వరనందనకు స్వయంవరమహోత్సవము
గావున దమయంతికల్యాణమునకు
వేవేగ దేవర వేంచేయువలయు
నని చెప్పి సకలలోకాధీశ్వరులకు
విసిపించి యా భీమవిభుపురి కరిగి
రంతట నిషధేశుఁ డానందమంది
కుంతల బర్బర కోసల పాండ్య
మాళవ ద్రవిళాంధ్ర మగధ కాశ్మీర
కాళింగ కాంభోజ కర్ణాట లాట
మరహాట కరహాట మత్స్య సౌరాష్ట్ర
కురు సింధు ఘూర్జర కుకుర సౌవీర
గౌళ నేపాల బంగాళ పాంచాల
చోళాధినాథులు సుముఖులై కొలువ
నాదిత్యరథసమం బైన తేరెక్కి
భూదేవసచివాప్తబుధులతోఁ గూడి
బహుగజహయరథభటచతురంగ
సహితుఁడై యెదుట వేశ్యాతాళమాన

సంగీతనాట్యఘోషంబులు సెలఁగ
మంగళవాద్యసమ్మర్దంబు గలిగి
మహితాతపత్త్రచామరములు మించు
వహిం పచ్చవన్నెపావడలు రంజిల్లఁ
గంచుకొమ్ములు బూరగలు నాగసరము
లంచితపటహకాహళములు నమర
భేరీమృదంగగంభీరవాద్యములు
భోరు కల్గఁగ మ్రోసె భూనభోంతరము
నలుఁ డాగతి విదర్భనగరమార్గమునఁ
బాలు పొంద మెల్లనఁ బోవుచు నుండె

ద్వితీయాశ్వాసము.

పరమపావనుఁడు శ్రీపతిభక్తియుతుఁడు
సురమునీశ్వరుఁడు భాసురగుణోజ్జ్వలుఁడు
తలనిండ కెంజడల్ దలముగాఁ జుట్టి
తలు వందు కృష్ణాజినము సంకఁ బెట్టి
రహి ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రములను బెట్టి
మహతి మూఁపునఁ జేర్చి మానసవేగ
యోగవాహము లెక్క యోగి నారదుండు
బాగుగా శ్రీపతిఁ బాడి సొక్కుచును
ధరణిఁ జరించుచు దమయంతిచంద
మెఱిఁగి యా వృత్తాంత మెల్ల వేవేగ
పురుహూతునకుఁ జెప్ప బోరున దివికి
నరిగినవాని నల్లంతటఁ జూచి
కిన్నరగంధర్వఖేచరగరుడ
పన్నగదేవదిక్పాలకుల్ గొలువ
నలరి నృత్యంబు రంభాద్యప్సరసలు
సలుప బంగరుగద్దెఁ జయ్యన డిగ్గి
యెదు రేగి భక్తి దేవేంద్రుండు వాని

పదముల కెఱఁగి శుభప్రాప్తి కర్ఘ్యశ్రీ
పాద్యంబు లొసఁగి క్రొంబసిఁడిపీఠమున
విద్యానిధిని యోగివిభు నుంచి భక్తిఁ
బూజించి చేతులు మొగిచిన యింద్రు
నాజటీంద్రుఁడు సూచి యవు డిట్టు లనియె
సురనాథ విను మొకశుభవార్త నిపుడు
ధరలోన నొకవిచిత్రము పుట్టె వినుము
భీమభూపాలుఁ డభేద్యవిక్రముఁడు
సోమార్కనిభుఁడు భాసురగుణోజ్జ్వలుఁడు
నిల విదర్భపురంబు నేలెడురాజు
వల నొప్పు నతనికి వరపుత్త్రి యైన
యలివేణి దమయంతి యనఁ గన్య గలదు
తలఁపున దానిసౌందర్యసంపదలు
వనజాసనున కైన వర్ణింపరాదు
వినుము నేఁ జూడనివెలఁదులు లేరు
చూచితిఁ బార్వతిఁ జూచితి లక్ష్మిఁ
జూచితి భారతిఁ జూచితి రతిని
జూచితి తారను జూచితి శచిని
జూచితి మేనకఁ జూచితి రంభ
నెక్కడఁ గని విని యెఱుఁగ మెన్నండు
నక్కమలాక్షి నలావనీశ్వరుని

మదిలోనఁ గోరి మన్మథబాణవేధ
బెదరి కృశింపఁగా భీమభూవిభుఁడు
నలుని దెచ్చుటకు భూనాథులకెల్ల
నలదమయంతీస్వయంవరంబునకు
రం డని భటులచే రావింప నిషధ
మండలాధిపుఁ డాదిమానవేశ్వరులు
హయకుంజరస్యందనారూఢు లగుచుఁ
రయమున నావిదర్భపురంబుఁ జేరఁ
బోవుచున్నా రదె భూలోకవార్త
దేవేంద్ర! నీకు నేఁ దెలుప వచ్చితిని
తగు నీకు దమయంతి తగ దన్యులకును
నగభేది! యని చెప్పి నారదుం డరిగె
సురనాథుఁ డధిక తేజోమూర్తు లైన
వరుణకృతాంతపావకుల ముప్వురను
గనుఁగొని సంతోషకలితుఁ డై పలికె
మనము నల్వురము నెమ్మది మర్త్యమునకుఁ
బోయి యందు విదర్భపుర మర్థిఁ జొచ్చి
యాయింతిఁ గనుఁగొంద మని పల్క వారు
పఱతెంచి నలువు రప్పట్టణోపరిని
బుగలక్ష్మివైభవంబును జూచు చుండ
నరపతుల్ గొలువ సేనలు చుట్టు నిలువ

వరుదెంచి పురవీథి నరుగు చున్నట్టి
నలుని గన్గొనఁగఁ దన్నగరభామినులఁ
బొలుపొందుప్రాసాదముల గోపురములఁ
దలవాకిళుల నున్నతంపుమిద్దియల
నిలిచి యున్నలధారుణీవిభుఁ జూచి
కొమరొంద నందంద గుంపులు గూడి
ప్రమద లొండొరులతో భాషించి రిట్లు
చూడరె యీరాజు సొంపును బెంపు
వేడుక లయ్యెడు వెనఁ జూడఁజూడఁ
దనియు దీతనిచక్కఁదనము యౌవనము
తనరారె నిట్టి యందంబు చందంబు
పొలుపొందునే యెందు భువియందు నివియు
కలవె లోకముల నెక్కడ విచారింపఁ
గంతుఁడో శ్రీరమాకాంతుఁడో అల జ
యంతుఁడో కాక మోహనవసంతుండో
ఈమనుజేశ్వరుం డినుఁడో చంద్రుండో
యీమహామహుఁడు దేవేంద్రుఁడో హరుఁడో
ననవిల్లు పుష్పబాణము లుండెనేని
మనసిజుఁ డని వీని మదిఁ జెప్పవచ్చు
కరముల శంఖచక్రము లుండెనేని
పరఁగ నీతని రమాపతి యనవచ్చు

మూఁడుకన్నులు ముఖంబునఁ గల్గెనేని
వేడుకఁ బార్వతీవిభుఁ డనవచ్చు
వేయికన్నులు మేన విలసిల్లె నేని
యాయమరాధిపుఁ డని చెప్పవచ్చు
నని వితర్కింప భీమావనీవిభుఁడు
వినుతింపఁ దగినట్టివిడిదిఁ జూపుటయు
నలుఁ డందు విడిసి యుందఱ నప్పు డన్ని
నెలవుల విడియించి నిష్ఠ నున్నంత
హరిహయాదులు తమయరదంబు లన్ని
లెఱుఁగ కుండఁగ నొక్కయిక్కను దాచి
పొలుపొంద నిజరూపములతోడ వచ్చి
నలరాజునెదుటఁ గ్రన్నన వచ్చి నిలువఁ
గనుఁగొని నలమహీకాంతుఁడు దివిజు
లనుచు దిగ్గున లేచి యతిభక్తితోడ
నెదురుగాఁ జనుదెంచి యిల సాగి మ్రొక్కి
ముద మంది వేవిధమ్ములఁ బ్రస్తుతించి
యనురక్తిఁ గొని వచ్చి హైమాసనముల
నునిచి చేతులు మోడ్చి యురుభక్తిఁ బలికె
నమరేశ శిఖ శమనాంబుపులార!
కోమ రొప్ప నాల్గుదిక్కులయందు నిలిచి
కరమర్థి సకలలోకముల రక్షించు

పరమాత్ములార! నాభాగ్యమూలమునఁ
జనుదెంచినారు మీసందర్శనమున
ఘనపుణ్యమతి నైతిఁ గాదె లోకములఁ
గరుణ మీ రిటకు నిక్కము వచ్చినట్టి
తెఱఁ గెఱిఁగింపుడు తెలియంగ నేఁడు
ఘనమూర్తులార! మీకార్య మంతయును
ననుకూల మొనరింతు ననుడు వాసవుఁడు
విని నలోర్వీశుని వీక్షించి పలికె
జననాథచంద్ర! మీ సత్త్వశీలంబు
పటుగతి సకలభూభాగంబు నిండె
నటుగాన నిను జూడ నభిలాష పుట్టి
చనుదెంచినాము నీ చంద మంతయును
గనుఁగొన సంతోషకర మయ్యె మాకుఁ
దరళాయతాక్షికి దమయంతికన్య
కరయ స్వయంవర మన విని నేఁడు
నలువుర మరుదెంచినా మింతిఁ గోరి
నలినాప్తకులజ! యానాతిదగ్గఱకుఁ
జని వేడ్క నీమది సరిపోవురీతి
ననుకూలపఱచి చయ్యన రమ్ము పొమ్ము
చనువిధం బెట్లని జాలి నొందకుము
మనుజేశ! నీకన్న మఱి లేరు మాకు

వసుధీశు లెందఱో వచ్చి యున్నారు
పొసగ నీవరి నేయఁబోలునే వారి
మాంకార్య మంతయు మనుకులాధీశ!
నీకార్య మని చూడ నేర్తువు కాన
నీకు నేఁ జెప్పితి నిషధేశ నీవు!
పోకున్న నిపుడు మూఢబుద్ధియుఁ గలఁగు
నావుడు చిఱునవ్వు నవ్వి భూవిభుఁడు
దేవేంద్రుఁ గనుఁగొని ధీరుఁడై పలికె
నిది యేమి దేవ! నీ కిటువంటిమాట
యదయునివలె నిట్టు లాడంగఁ దగునె
యుండంద భూనాథు లందరు వచ్చు
చందాన నేనును చనుదెంచినాఁడ
నా కంబులోచన ననుకూలవఱుప
నాకుఁ జెప్పఁగ నీకు న్యాయమా దేవ!
ముందఱ వెనుకను ముదితను గాంచి
చెందినవేడ్క భాషించి యున్నానె
పొలు పొంద నట్లైనఁ బోయి వచ్చినను
వెలఁదుక నామాట వినునె కా దనక
పన్నుగా నిటువంటిపనులకుఁ బోవఁ
గన్నది విన్నది కలదె మీ రిలను

పాయక యిటువంటి పనులు నాచేత
జేయుట గాదు మీ సేవఁ గావింత్రు
నింతియ కాని యూరకుంటిని మీకు
సంతసంబున బుద్ధి సాలదు కూర్పఁ
జేరి యీపనులు నేర్చినవారిఁ బనిచి
యారమణీమణి నర్థి వరింపుఁ
డనవుడు పురుహూతుఁ డారాజుఁ జూచి
ఘనకృపారస మొలుకఁగా నిట్టు లనియె
దినకులాధీశ నీ వేకార్య మైన
ననుకూలపఱచెద వంటివి యిపుడు
పనివడి మే మొకపనికిఁ బో మ్మన్న
వినయముల్ పల్కుచు వెలఁదుకకడకు
పోలేక యిప్పుడే బొంకితి వనినఁ
బోలించి యే మనఁ బోయెద మింక
పరువడి సత్త్వసంపన్నుండ వనుచు
సురలు సెప్పఁగ నిన్ను జూడ వచ్చితిమి
కర మొప్ప దబ్బరకాఁడ వటంచు
నెఱిఁగితే మే మేల యిందు వచ్చెదము
జగతి నిక్ష్వాకువంశజు లెల్ల మున్ను
పొగడినకీర్తులు బొందిరి తొల్లి
అట్టివారలవంశమందున నీవు

పుట్టి దబ్బరలకుఁ బుట్టిల్లు వైతి
వీమేలు చేసిన నెన్నటికైన
మామనంబుల నిన్ను మఱువంగ లేము
నలరాజు సురరాజునకుఁ బెండ్లి సేసె
నలివేణి దమయంతి నని రమానాథు
డెఱిఁగిన నిను మెచ్చు టిది పెద్ద గాదె
ధరణీతలేశ ! యా దనుజారి యైన
మాకార్య మనిన తామస మింత లేక
చేకొని కరుణతోఁ జేసి రక్షించు
ధరణీశ! మామీఁద దయ లేదు మీఁద
నెఱిఁగెద విందుల కేమి కానిమ్ము
చనియెద మిఁక నని చర్చించి పలుక
విని చాల మదిలోన వెల్వెలఁ బారి
కరములు ముకుళించి ఘనభక్తి మీఱ
ధరణీశుఁ డాపురంధరున కిట్లనియె
నొనర నీబంటనై యుండెడివాఁడ
ననఘాత్మ ! నామీఁద నత్యంతకరుణ
గలిగి వచ్చితి వటుగాన నే నిపుడు
నెలమిని నాదమయంతిదగ్గఱకు
నరయ నే నేగతి నరుగుదు ననుచుఁ
గరుణాసముద్ర! యీగతిని బల్కితిని

అకట యాదమయంతియంతఃపురంబు
నకుఁ బోతుటికి నైనను బొందరాదు
కావున నిప్పు డీకార్యమేరీతిఁ
గావింతు నీమాట కపటంబు గాదు
తెపయక దానియంతఃపురంబునకు
నడువ నుపాయంబు నాకెఱిఁగింపుఁ
డన విని శైలారి యాత్మ మోదించి
మనుజేశ్వరుని జూచి మఱియు ని ట్లనియె
దమయంతికన్యకు దానియింతులకుఁ
గ్రమమున నీరూపు గనుపించుఁ గాక
యితరుల కెవ్వరి కెఱుఁగంగ రాక
సతితోన భాషించి చనుదెంచుదనుక
నని యొప్ప వర మిచ్చి యరుగు మటంచు
పనిచిన వారికి భక్తితో మ్రొక్కి
చనిచని యాభీమజననాయకుండు,
పెనుపొంద హితులతోఁ బేరోలగమున
నాయెడఁ గూర్చుండి యాలోచనంబు
సేయఁగ నొకకొంతసే పుండి చూచి
యరు దైనకనకహార్మ్యంబులు గడచి
మెఱసెడి బంగారుమేడలు గడచి
నరసఁజ తరువులచవికెలు గడచి

వరుసతోఁ బగడంపువాకిళ్లు గడచి
యక్కడక్కడ నిల్చి యంతఃపురంబు
నక్కజంబుగ దాఁటి యాదమయంతి
యువిదతోఁ గూడుక నొనరంగ నొక్క
నవరత్నమయ మైననగరిలో నుండఁ
గనుఁగొని దానిదగ్గఱఁబోయి నిలువ
వనజాక్షుఁ జూచి భావజుఁ డంచు బెదరి
భ్రమ నొంది ధరమీఁదఁ బడి మూర్ఛపోయి
కమలాక్షి యంతలో గ్రక్కునఁ దెలిసి
కనుఁగొని నలరాజు గాఁబో లటంచు
మనమునఁ దెలిసి హేమస్తంభ మొకటి
చాటుగా నిలిచి యచ్చట నున్నతనదు
చేటిని సైగ సేసిన నది వేడ్క
జననాథుఁ గని పల్కె సరసవాక్యముల
నొనరంగ నెక్కడనుండి వచ్చితివి
నీ వెవ్వఁడవు మఱి నీకు పే రేమి
యేవిధంబున వచ్చి తిటకు నీకార్య
మెఱిఁగింపు నీపురం బెయ్యది నీవు
విరులవిల్తునిరీతి వెలయుచున్నాఁడ
వనవుడు రాజేంద్రుఁ డాదమయంతిఁ
గనుఁగొని సంతోషకలితుఁడై పలికె

రమణ నే నిషధపురం బేలువాఁడ
నమర నలాధిపుఁ డను పేరివాఁడ
సరసత నిటకు నిర్జరపూత నగుచుఁ
బఱతెంచినాఁడ నాపని, యెల్ల వినుము
అమరాధిపతియును ననలుండు మఱియు
శమనుండు వరుణుండు సరసత వీరు
నలువురు నిను గోరి నాకడఁ జేరి
తలఁపు లెఱింగించి తమలోన నొకని
కనుకూలపఱచి రమ్మని పంచినారు
వనజాక్షి యిట్టి దేవతలకు నీవు
తెలివిచేఁ బట్టపుదేవిగా నుండఁ
గలిగెను నీదు భాగ్యము నెంచఁ దగిమొ
వారిజానన! యేను వరుసతో నిపుడు
వారిప్రభావంబు వర్ణింతు వినుము
బలభేది సకలసామ్రాజ్యసంపదలఁ,
దెలివి నొందినతూర్పుదిశ నేలు రాజు
మఱువక జముఁడు ధర్మము విచారించి
తిరముగా దక్షిణదిశ నేలురాజు
భూవలయంబునఁ బొలుపొంద వరుణ
దేవుఁడు పశ్చిమదిశ నేలురాజు
కేళిమై యగ్ని యాగ్నేయపుదిక్కు

నేలినవాఁడు యజ్ఞేశ్వరాహ్వయుఁడు
వారు పుణ్యాత్ములు వార లుత్తములు
వారు శ్రీమంతులు వారు పావనులు
వార లభేద్యులు వా రనిమిషులు
వారలు నినుఁగోరి వచ్చినయపుడె
యలివేణి! యెంతభాగ్యము చేసినావొ
తెలియంగఁ దరమె యాదివిజవల్లభుల
నలువురిలోన మానస మేఁటియందు
నిలుచునో నీవు వాని వరించితేని
యనిమిషనాయకు లహివరుల్ నరులు
మునులును ఋషులును ముద మందఁగాను
గరుడఖేచరయక్షగంధర్వవరులు
హరిహరబ్రహ్మాదు లందఱు నిన్ను
నరసి ప్రస్తుతి సేతు రది మేలు కాదె
నరకామినివి నీవు, నాకులు వారు
వనజాక్షి యెవ్వరి వరియించె దీవు
వినిపింపు వీనుల విందుగా నాకు
ననురక్తి దేవత లంప వచ్చితిని
ననుఁ జిన్నబుచ్చుట న్యాయంబు గాదు
అనవుడు దమయంతి యామాటలెల్ల
విని నవ్వి యారాజవిభున కిట్లనియె

నవునోయి మంచికార్యము చేసినావు
కువలయేశ్వర! నిన్నుఁ గోరినందులకుఁ
బురుషులు గోరుట పుడమిలోఁ దగును
తరుణులు గోరుట దగ దనుమాట
నిజ మయ్యె నామీఁది నేరంబు గాదె
యజుఁడును పరివార లందఱిలోన
నగుఁబాటు చేసెనే నరనాథ! నేఁడు
మిగుల మాటలఁ బల్క మీ కెట్లు చెల్లు
రాయంచపులుగులు రయమున వచ్చి
పాయక మదనుని బారిని ద్రోచి
యరిగిన వెనుక ని న్నన నేల నాకుఁ
బరువడి నాప్రాఁతఫల మిట్టు లుండ
నమరాధిపతు లేడ నకట నే నేడ
తముఁగోరు మని చెప్పఁ దగునె వారలకు
వారికి బిడ్డనై వర్తింతు నిటను
వారికి వరియింప వచ్చు దోషంబు
కుతలేశ! నిను మున్ను గోరిన వెనుక
మతిలోన వేఱొక్కమగనిఁ గోరుదునె
నీవె వరింపుము నీవు కాదనిన
వేవేగ ప్రాణముల్ విడుతు నంతటను
వారును నీవును వరుస మెచ్చెదరు

ధారుణీవల్లభ! తప్పు డీమాట
నావుడు చిఱునవ్వు నవ్వి భూవిభుఁడు
వావిరి భీమభూవరపుత్రి కనియె
సురనాయకులు గూడి సుందరి నిన్ను
వరియింప వచ్చిన వారిఁ గాదనుచు
నరుని వరించిన నగరె లోకముల
ధరలోన నోములు తగినదానములు
నుపవాసములు పెక్కు లొనరంగఁ జేసి
యెవుడును గందురా యింద్రపదంబు
వాసించి యుండుమహాత్ములకైన
వాసవలోకనివాసమే యరుదు
వసుధలో నీపుణ్యవశమున సురలు
వరియింప వచ్చిరి వరవైభవమున
నట్టివారల నొల్లనని నీవు నన్ను
నెట్టు పెండ్లాడెద విది బుద్ధి గాదు
వనిత వారలు గోరి వచ్చినవెనుక
నిను వరింపఁగ నాకు నీతి గాదింక
ఇనవంశజుఁడఁ గాని యితరుఁడఁ గాను
వని బూని వారలబంటనై వచ్చి
తెలఁది! నిన్ను వరింప వెఱతు నే ననిన
నెలుఁగెత్తి హా యని యేడ్చి భూనాథ!

నీవు రావలె నంచు నిఖిలభూవిభుల
రావించె మాతండ్రి రయమున నీకు
వంతమా యిటువంటి పలుకులు పలుక
సంతసంబున విను జననాథచంద్ర!
బలసూదనుం డైనఁ బావకుం డైన
జలదేవుఁ డైనను సమవర్తి యైన
జలజసంభవుఁ డైన జలజాప్తుఁ డైన
జలజారి యైనను జలజాక్షుఁ డైన
వరియింప నొల్ల నో వసుధేశ! నన్ను
వెరవున వరియింప వెఱచితి వేని
సన్నుతి వారలసన్నిధి నుండి
నిన్ను నే వరియింతు నీ కేల భయము
కా దని యీరీతిగాఁ జేయ కున్న
మేదినీశ్వర! నీవు మెచ్చకు నన్ను
అని పల్కుచుండ నయ్యమరవల్లభులు
నని యదృశ్యత నిల్చి జనపతిపలుకు
లాలించి మెచ్చుచు నరిగిరి మున్ను
భూలోకవిభుఁ డంత పొలఁతిచిత్తంబుఁ
దెలిసి వేగమె చనుదెంచి దేవతల
నలరుచేఁ జూచి సాష్టాంగ మర్పించి
కరములు ముకుళించి కడు భక్తిఁ బలి

నరిగితి భీమరాజాత్మజకడకు
నెనయంగ మీ రానతిచ్చినక్రమము
వినిపించితిని మిమ్ము వినుతిఁ జేసితిని
పరమపావనులార! భవదూతులార!
వరరూపవతి మిమ్ము వరియింప ననియె
ననవుడు దేవేంద్రుఁ డారాజచంద్రుఁ
గనుఁగొని యామాట కా దనలేక
వేడుకతోఁ బోయి వెలఁదితో మాట
లాడి వచ్చితివిగా యవనీతలేశ!
నీయంతగుణశాలి నిఖలంబులోన
నే మెడఁ గని విని యెఱుఁగ మెన్నండు
నిట్టి సత్యవ్రత మిట్టిగాంభీర్య
మిట్టియౌదార్యంబు నిట్టిసద్గుణము
గలిగినవాఁడ వొక్కఁడవె లోకముల
నలమహీనాథ! యానలినాక్షి నిన్ను
డతివేడ్కతోఁ బెండ్లియాడుము నీవు
మతిలోన నీమేలు మఱువ మెన్నండు
నని పల్కి యా నల్వురచ్చోటు వాసి
ఘనమాయఁ దర్గి చక్కఁగ నొక్కచోట
నురుతరమూర్తు లన్యులకు నెవ్వరికి
గురు తిడ రాకుండఁ గూర్చుండి రంత

నంతట భీమగోత్రాధిపుఁ డలరి
వింతగాఁ దనమంత్రివిభుల భూవిభుల
హితుల మంత్రులఁ బురోహితులసమ్మతిని
నతివేడ్కఁ శుభలగ్న మటు నిశ్చయించి
నలుఁ డాదిగాఁ గల్గు నరనాథవరులఁ
బిలిపించి వారికిఁ బ్రియము పుట్టించి
సరసతోఁ దన కొల్వుచావడి కెదుట
బరు వైన చలువచప్పరముల నునిచి
తనపుత్త్రి యున్నయంతఃపురంబునకు
జననాథచంద్రుండు సమ్మతి నరిగె
నప్పుడు దేవతలానంద మొంది
యెప్పుడు నరులకు నెఱుఁగ రాకుండ
నలునిరూపంబులు నలువురు దాల్చి
కొలువున నలుచెంతఁ గూర్చుండి రంత
భీముండు దాదులఁ బిలిచి మీ రింక
కామిని దమయంతికన్యకామణికిఁ
గడు వేడ్కఁ మీరు శృంగారించి వరము
లడుగంగ దేవాలయంబున కరిగి
శ్రీరమావతిని బూజింపఁగఁ జేసి
కోరి చయ్యనఁ దోడుకొనుచు రావలయు
ననుటయు దమయంతి కాయిందుముఖులు

వని తేటవన్నెట జలకంబు లార్చి
మెఱుపడి జిలుఁగుతో మెయిఁ దడి యొత్తి
కురు లార్చి వింతగా కొప్పు గీలించి
వరచంద్రకావిపావడమీఁద నుంచి
వరలు సన్నపుఁజల్వవలువ బాగొప్పఁ
గట్టిగుబ్బలమీఁదఁ గనకంపుఁబూల
పట్టుకంచుకమును బాగుగాఁ దొడిగి
తీరుగా మృగనాభితిలకంబుఁ దీర్చి
కోరి జవ్వాజిలోఁ గూర్చినమంచి
హరిచందనము మేన నందందఁ బూసి
విరిసరుల్ గొప్పున వింతగాఁ దురిమి
పటుసూర్యచంద్రుల పావటబొట్టు
నిటలంబుపై వ్రాల నిలిపి కర్ణములఁ
గర మొప్పు బంగారుకమ్మలు పెట్టి
కరముల వజ్రాలకడియముల్ పెట్టి
నీలంపుముంగర నీటుగాఁ బెట్టి
లాలితంబుగను బిళ్లలనూ లమర్చి
కరముల ముద్దుటుంగరములు పెట్టి
మెఱయుహారంబులు మెడనిండ నుంచి
తెలిదమ్మిరేకులఁ దెగడెడుముద్దు
కలికికన్నుల మంచికాటుకఁ బెట్టి

ఘనతరనవరత్న కాంతులచేతఁ
దనరినజిగినందిదండలు వెట్టి
వల్లెరుపువ్వులు పసిఁడి తీఁగెయును
మొల్లమిగాజులు ముంగాముఱుగులు
తిలకంబు పసిఁడియందియ లాదిగాఁగఁ
గలభూషణంబులు కన్యకామణికి
ధరియింపఁ జేసి శ్రీధరుమందిరమున
కరుదండఁ దోడ్కొని యరిగిన నింతి
కరములు ముకుళించి కన్యాలలామ
పరమాత్ముఁ డైన శ్రీపతిని దర్శించి
భయభక్తి మీఱ నేర్పునఁ బ్రస్తుతించె
జయ భక్తమందార! జయ మహోద్ధార!
జయ నిత్యకల్యాణ! జయ జగత్త్రాణ!
జయ పద్మదళనేత్ర! జయ నీలగాత్ర!
జయ కరుణాపాంగ! జయ కీర్తితాంగ!
జయ పాపసంహార! జయ శుభాకార!
జయ బాహుబలధుర్య! జయ దేవవర్య!
జయ భోగసుత్రామ! జయ గుణోద్దామ!
జయ రమాహృదయేశ! జయ చిత్ప్రకాశ!
జయ పరమానంద! జయ పుణ్యబృంద!
యని నినుఁ గొనియాడ నలవియే నాకు

ననుఁ గరుణింపుము నాకాధిపతులు
నలుగురు చనుదెంచి నను గేలిసేయఁ
దలఁచి యున్నారు నాథవునిగా నలుని
జేసి రక్షింపుము శ్రీనాథ! యనుచు
భాసురమతితోడఁ బ్రస్తుతించుచును
జనుదెంచె దమయంతి సఖులతోఁ గూడి
తనతండ్రికడకు నాధరణీశ్వరుండు
పటుపై నపచ్చలపల్లకిలోన
వరపుత్త్రి నునిచి వే వసుధామరులను
గనుఁగొని వీరు భూకాంతుల నెల్ల
వినుతవాక్యంబుల వేర్వేఱఁ జూపుఁ
డని పుత్త్రిఁ గనుఁగొని యమ్మ! మాయమ్మ!
యనురక్తరాజుల నందఱఁ జూచి
మనమునఁ దలఁచిన మనుజేశుకంఠ
మునఁ బుష్పమాలిక ముదమున వైవు
మని చెప్పి ధరణీశుఁ డంత నైదువుల
ననుపమగతిఁ గూర్చి యతివల కెల్ల
హెచ్చరికలు సెప్పి యేతేరఁ బనిచి
యచ్చుగా సకలసైన్యంబులు గొలువఁ
దనకుమారుని నొక్కతావున నునిచి
యొనరంగఁ బదిలులై యుండుఁ డటంచు

బలముల నలుగడ బలువిడి నునిచి
యలరుచు సకలాయుధాన్వితుఁ డగుచు
బలియుఁడై తా నుండెఁ బార్థివేశ్వరుఁడు
నలివేణి దమయంతి నపుడు తోడ్కొనుచు
చెలికత్తె లిరుగడ చేఁబూని రాఁగ
వలనొప్ప నారాజవరుల వేర్వేఱ
నరయుచు వను దేవుఁ డనువిప్రవరుఁడు
సురుచిరమతితోడఁ జూపఁగఁ దొడఁగె
కలకంఠి! యీతఁడు గౌళభూనాథుఁ
డలివేణి! యితఁడు మహారాష్ట్రవిభుఁడు
లలన! యీఘనుఁడు మాలవమహీశ్వరుఁడు
నెలఁత! యీనరపతి నేపాళవిభుఁడు
కలికి! యీశూరుండు కరహాటధవుఁడు
వెలఁది! యీరాజు ద్రావిడదేశభర్త
కొమ్మ! యీనాథుండు కుకురధాత్రీశుఁ
డమ్మ! యీరాజేంద్రుఁ డంగభూవరుఁడు
మదిరాక్షి! యీతండు మత్స్యవల్లభుఁడు
సుదతి! యీనృపమౌళి చోళదేశేశుఁ
డెలనాగ! కురుధరాధీశుఁ డీనృపతి
మెలఁత! యీతండు కాశ్మీరరాజన్యుఁ
డలరుఁబోఁడీ! యీతఁ డంగభూవిభుఁడు

చెలియ! యీధీరుండు సింధుభూనాథుఁ
డని యిట్లు రాజుల నందఱుఁ జూపి
వనితతో నిషధభూవరుఁ జేరఁ బోయి
నలరాజు దగ్గఱ నలువు రీలాఱంగ
నలునిరూపంబున నలువు రుండఁగను
బరికించి చూచి యా భూమరుం డవుడు
నరుదెంచి యేమియు నన కూరకుండె
నది చూచి దమయంతి యతివలఁ జూచి
యిది దేవతలమాయ యిందు కేమందు
నేవురు నిషధేశు లెందైనఁ గలరె
యీవట్టివేషంబు లేల వీరలకు
నక్కటా యేనొల్ల నని పల్కుచుండ
తక్కక యిటు సేయఁ దగునె వీరలకు
తమవంటివారికిఁ దగుదునే యేను
తమకులాంగనల నెంతటిరూపుదాన
కరుణ యింతయు లేక కటకటా వీరు
సరసత నామీఁదఁ జలపోరఁ దగునె
యనుచు పల్లకి డిగ్గి యమరేశ్వరులకు
మునుకొని చెయ్యెత్తి మ్రొక్కి యిట్లనియె
నిది యేల నయ్యా! మీ కిటువంటిపనులు
గాదుకద చేయ మీ కూఁతురఁ గాన

నైజ రూపముఁ దాల్చి నరు లంద ఱెఱుఁగ
రాజిల్లి నను గృపారస మొల్కఁ గాంచి
నాకాధిపతులార నలునికి నన్ను
వే కూర్చి పెండ్లి గావించి యీవేళఁ
గన్నులారఁగఁ జూచి కరుణతో నలుని
నన్ను దీవించి మన్ననఁ జేసి మీరు
వేంచేయరయ్య! నావెఱ పెల్ల మాన్పి
యంచు వేఁడిన మెచ్చి యతిదయామతిని
ప్రముదితచిత్తులై బలభేది వహ్ని
జముఁడును వరుణుండు సత్వరంబునను
తమతమరూపముల్ తప్పక తాల్చి
యమరంగఁ గనుపడి రందఱు కప్పు
డాలోన నలుని నొయ్యనఁ జేరి పుష్ప
మాలిక మెడ వ్రేసె మగువ పొంగుచును
దివినుండి ఘోషించె దేవదుందుభులు
భువిమీఁదఁ గురిసెను బువ్వులవాన
పాడిరి గంధర్వపతులు మోదమున
నాడిరి యెదుర రంభాదికామినులు
నిరృతి వాయు కుబేర నీలగళాది
హరిదధీశులు నిఖిలామరుల్ దివిని
వాసవానలయమవరుణులు భువిని

వాసి కెక్కినసలావనినాథుఁ బొగడి
రలఘుసద్భక్తి భీమావనీశ్వరుఁడు
నలుని గీర్తించె నున్నతి మీఱ నపుడు
వెలయఁగ దేశాధిపతు లెల్ల వచ్చి
నలమహీశ్వరునకు నయముగా మ్రొక్కి
పొలుపొందఁ దమపురంబుల కేగి రంత
నలరుచు దమయంతి నాత్మలో నెన్ని
పాకశాసనుఁడు దిక్పతులతో వచ్చి
చేకొని నలరాజశేఖరు నపుడు
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి కువలయాధీశ!
యచ్చుగా నీవు మాయాప్తుఁడ విలను
చిరభక్తితో నీవు సేయు జన్నంబు
కరుణ మీఱఁగ నేను గైకొనువాఁడ
మఱువకు మామీఁద మక్కువ లనుచు
ధరణీతలంబు నెంతయుఁ జిరకాల
మనురక్తిఁ బాలింపు మని యానతిచ్చె
ననలుఁ డంతట వచ్చి యవనీతలేశ!
నీవు న న్నెయ్యెడ నెమ్మిఁ బ్రార్థింప
నావంక నిలిచెద నని వరం బిచ్చె
జముఁ డంత నేతెంచి జననాథచంద్ర!
రమణ నీ వెంతధర్మము సేయఁ దలఁతు

వారూఢి నే నిత్తు నని వరం బిచ్చె
నైరృతి యట వచ్చి నరలోకనాథ!
నిరుపమశౌర్యంబు నీకోర్కి కొలఁది
వరయుంగ నే నిత్తు నని వరం బిచ్చె
వరుణుఁ డంతట వచ్చి వసుధాతలేంద్ర!
చిరకాల మేలు మీకిత్తి నంచుఁ బలికె
వాయుదేవుఁడు వచ్చి వసుధేశ! నీకు
నాయతగతి వేగ మబ్బు నీ కనియె
ధనపతి వచ్చి యోధరణీశ! నీవు
ధన మెంతఁ గోరినఁ దా నిత్తు ననియె
మృడుఁ డరుదెంచి యో మేదినీనాథ!
యడిగినమహి నిత్తు నని వరం బిచ్చె
నప్పుడు ముద మంది యమ్మహీశ్వరుఁడు
తప్పక వారికి దండముల్ వెట్టి
వినుతింప వారలు వినువీథి కెగసి
జనిరి వేగమున నిర్జరలోకమునకు
నల్లుని గూఁతురు నటుఁ దోడుకొనుచు
పెల్లన నగరికి మేదినీశ్వరుఁడు
తిర మైనపెండ్లిపందిలి కేగుదెంచి
కర మొప్పు నవరత్నఖచిత మైనట్టి
బంగారుపీటలపై వధూవరుల

సంగన లటు నిల్చి హారతు లొసఁగ
నవనీసురాంగన లతివేడ్కతోడ
ధవళముల్ పాడంగ దండివాద్యములు
పటహధ్వనులు నభోభాగంబు నిండఁ
దటుకున భేరీమృదంగగంభీర
రవమున ధారాధరములు ఘూర్ణిల్లఁ
గవఁగూడి వందిమాగధులు గీర్తింప
సంగతిగా నాగసరములు పాడ
సంగీతవాద్యఘోషంబులు సెలఁగ
బూరగల్ గంచుకొమ్ములు కాహళములు
బోరుకల్గుటను నంబుధు లెల్లఁ గల్గ
వేత్తలై హోమముల్ వేల్పించి భూసు
రోత్తము లక్షత లొసఁగి దీవింప
నెలమి వారాంగనల్ నృత్తముల్ సలుప
చెలఁగి పుణ్యస్త్రీలు సేసలు సల్లి
పలుతెఱంగులను శోభనములు పాడ
చెలువందఁ బెద్ద లాశీర్వాద మొసఁగ
తరలాయతాక్షిని దమయంతి నపుడు
నరపతి నలరాజునకు ధార వోసె
హరుఁడు పార్వతియును నమరినయట్లు
సరసిజాక్షుఁడు రమాజలజాక్షియట్లు

సరసిజాసనుఁడును శారదయట్లు
నెఱి శశాంకుఁడు రోహిణీదేవియట్లు
క్షితిధరాహితుఁడు శచీదేవియట్లు
అతివిభ రవియు ఛాయాదేవియట్లు
తిలకించి రట పెండ్లిదినములు గడపి
వలనొప్పఁ బెండ్లికి వచ్చినవారి
భోజనంబులఁ దృప్తిఁ బొందించి మిగుల
రాజిల్లునవహేమరజితాంబరములఁ
దనరుభూషణములఁ దనిపి వీడ్కొలిపి
ఘనలీల వందిమాగధకవీంద్రులకు
దొడవులు సూడలు దొరలవస్త్రములు
తడయక బహురత్నతతుల నొసంగి
వేడుక మీఱ నివ్విధమునఁ బెండ్లిఁ
బోడిమి జను లెన్నఁ బొలుపొందఁ జేసి
నిరుపమానానూననిత్యసంపత్తి
నురుతరసుఖలీల నుండి రంతటను
కలకంఠి దమయంతికన్యకామణికి
వలనొప్ప మును స్వయంవర మనువార్త
విని కలి నాపాపవిభుఁడు వేవేగ
తనలోన నతులసంతాపంబు నొంది
యపుడు పెండ్లాడఁగా నాత్మలోఁ గోరి

విపరీతబుద్ధులు వివరించుకొనుచుఁ
దలవెంద్రుకలుంవీడఁ దత్తరిల్లుచును
జలజల మని ఘర్మజలబిందు లురలఁ
బరువున నేతెంచి బలసి దిక్పతులు
గరుడఖేచరయక్షగంధర్వసిద్ధ
వరసవిద్యాధరచారణసాధ్య
సురయక్షపన్నగుల్ సుట్టును గొలువఁ
గొలువున్నయింద్రుని గొబ్బునఁ గదిసి
బలవైరి! మా కొక్కపని గల దదియు
వినుము చెప్పెద ధరావిభుపుత్త్రి యొకతె
వనజాయతాక్షి భావజు మేటిదంతి
దమయంతి యనియెడుతరలాక్షి గలదు
క్రమ మొప్ప దానికిఁ గడువేడ్కతోడ
నరయ స్వయంవర మని వింటి నేఁడు
ధరయందు దానిసౌందర్యసంపదకు
సరి రారు రంభాదిసౌరకామినులు
తరము గా దాచక్కఁదనము వర్ణింప
నరగునఁ జని యేను సఖని వరించి
తిరిగి రావలయు నేతెఱఁగున నైన
వనిత కెవ్వాఁడు స్వయంవర మొకో యనుచు
దినము లెంచుక యేను దిరుగుచున్నాఁడ

నేఁడు మీధర్మాన నెరవేరఁ గలిగె
వాడిచేఁ బెండ్లాడి వచ్చెద ననుచుం
గడఁగి దుశ్శకునములే గనుపింప నిటకు
నడచితి నటు గాన నావివాహమున
కేకీడు పుట్టునో యెఱుఁగంగ రాదు
నాకేశ ! నీతోడ నయ మలరంగ
నిలిచి మాటాడంగ నేఁడు నా మనసు
కొలుపదు నీ కేమికోపమో యెఱుఁగఁ
కర మర్థి దమయంతికన్నియ నిటకు
వరియించి తెత్తు నో వాసవ! నాకుఁ
గరుణతో నొకయుపకారంబు సేయు
మరసి సురేశ! నీ కది విన్నవింతు
నందనవనములో నలినాక్షిఁ గూడి
పొందిక రతికేళి భోగింప వలయు
ననవుడు దేవేంద్రుఁ డపుడు దిక్పతులఁ
గనుఁగొని నవ్వి యాకలి కిట్టు లనియె
నేటికి మహికిఁ బోయెదు తద్విధంబు
తేటతెల్లంబుగాఁ దెలిపెద నోయి
యాదమయంతీస్వయంవరక్రమము
నాదిని విని యీహుతాశన శమన
వరుణులఁ గూడి నే వసుధకు డిగ్గి

గటితచిత్తం బెన్నిగతులనో యరయ
మమ్మెల్లఁ దంష్ట్రులమాఱుగా నెన్ని
సమ్మతి నలుఁ బ్రాణసఖుగా వరించెఁ
గావున నాసలఁ గడఁజేసి ఘరల
దేవలోకమున కేతెంచితి మీవు
పొలు పొంద నట కేఁగఁ బోయెద వనినఁ
గలఁగి వితర్కించి కలిపురుషుండు
మొగమునఁ జేవురు మురువు నటింప
భుగ భుగ నిగిడి నిప్పులపొగ లెగయ
జొట జొట చెమటలు సోన లై కురియ
తటతట మని గొమ్ము తడఁబడు చుండ
కటకటా యని యూడు గఱచి కన్నులను
దొట దొట నిప్పులు దొఱఁగ హుమ్మనుచు
కాలాగ్నిరుద్రుఁడో కాలభైరవుఁడో
కాలసూర్యుఁడో ప్రలయకాలుఁడో యనఁగ
గర్జించి భీషణాకారుఁ డై యపుడు
నిర్జరుల్ వణకంగ నిలిచి యి ట్లనియె
నిన్నాళ్లనుండి యీయెలనాగఁ గోరి
యున్ననే నుండంగ నూరక తాను
నన్నుఁ గా దని వచ్చి నలుఁ డెంతవాఁడు
క్రన్నన నాయింతిఁ గైకొని పోవ

నాకేశ! నీ వేగునాఁ డొక్కమాట
నాకుఁ జెప్పక పోవ న్యాయమా నీకుఁ
బోయినవా రెల్లఁ బోలఁతి వరించి
యీయెడ కేతేర కెట్లు వచ్చితిరి
నరులలో సురలమానముఁ గోలుపుచ్చి
వరియింప వచ్చినవాఁడో నలుండు
అమరులు వచ్చినా రని తాను బోక
దమయంతి వరియింపఁ దా నెంత ఘనుఁడో
మంచి దందుల కేమి మదిరాక్షిఁ గూడి
మించి తాఁ గాపురం బెట్లు చేసెడినో
చూచెద ననవుడు సురరాజు వలికె
భూచక్ర మెల్ల నేర్చున విష్ణుచక్ర
మొలమితోఁ బని నేయ నేలెడుబలియుఁ
డిల వానిసత్య మీరేడులోకముల
నారూఢి నెంతయు నాక్రమించినది
యారాజవరునిపై నలుగంగ వలదు
మహిలోన నతఁడు సామాన్యుండు కాఁడు
మిహిరకులాగ్రణి మేదినీశ్వరుఁడు
సంతతశ్రీమూర్తి సరసనత్కీర్తి
మంతుండు నాచారవంతుండు ఘనుఁడు
వానిసత్య మెఱింగి వచ్చితి మిటకు

నానరనాయకుం డవనిలోపలను
నీకు సాధ్యుఁడుఁ గాఁడు నీ కసాధ్యుండె
యోకలిరాజ! నీ వూరక యిరక
కోపంబు వానిపైఁ గూడ నామాట
పాపంబు వచ్చు నీపని సేయఁ గూడ
దన విని మఱియు రౌద్రాకారుఁ డగుచు
ననిమిషపతితోడ ననియె నాతండు
కనలి యీ రేడులోకముల నాకన్న
ఘనుఁ డెవ్వఁ డున్నాఁడు కంటివే నీవు
వెర వొప్ప నాపేరు విన్నమాత్రమున
హరిహరబ్రహ్మాదులంతటివారు
వెఱచి చుట్టును రాక వెఱచి యుండుదురు
గరుడ ఖేచర యక్ష గంధర్వ ఖచర
వరు లైన నామాయ వర్ణింప లేరు
సురనాథ! నానేర్పుఁ జూచెద వింక
నలుఁ డనియెడియొకనరుఁడు నాయొద్ద
నిలచి యుండునె చూడు నీవు మెచ్చెదవు
దమయంతి నాచేతఁ దాఁ బడుపాటు
రమణి యెవ్వతె పడు రాజ్యంబులోన
నేను గోరినయట్టివనితను వచ్చి
తాను గైకొని పోవఁ దా నెంతఘనుఁడో

వానితోఁ జలపోరి వాని నేఁ బట్టి
పూని జూదం బాడ బుద్ధిఁ బుట్టించి
మాయలు నేసి యామహీ నెడఁ బాపి
పాయక పై నున్నబట్ట పోఁ జేసి
గారించి యిల గోఁచిగానిఁ గావించి
యారణ్యభూముల నలయుంగఁ జేసి
మానిని నెడఁ బాపి మనసు నొప్పించి
దీనత నొందించి తెలివిఁ దప్పించి
మాఱురూపము చేసి మహిమఁ దప్పించి
గారించి యమితదుఃఖముల నొందించి
కుండ గోకరిఁ జేసి కువలయేశులకు
వండి పెట్టఁగఁ జేసి వాని నీరీతి
చీకాకుపడ మాయ సేయక యున్న
నాకేశ! వినుము నే నలునికి బంట
నౌదుఁ దర్కింపఁగా నందాఁకఁ గలిని
గాఁ దని యీరీతిగా మహాప్రతినఁ
బలికి యింద్రునితోడ పరువున నవుడు
నిలచినచోటను నిలువంగలేక
ప్రాకటంబుగ విదర్భపురంబుఁ జొచ్చి
యాకోపమున నిషధాధీశుఁ డైన
నలరాజుచంద్రుని నయముగాఁ జూచి

కలి యెంతమాత్రముఁ గదియఁ బో వెఱచి
యాతనిసత్యంబు నాతనిశౌచ
మాతనియాకార మంతయుఁ దెలిసి
కుంతలాధిపుని జేరఁ గూడ దటంచు
నతఁ డెందుఁ దిరిగిన నది యెల్లఁ గనుచు
నక్కడక్కడఁ గూడి యుండంద తిరిగి
కక్కసపడుచు శోకముఁ జెందు చుండు
నంతటఁ గొన్నినా ళ్లరిగిన నలుఁడు
సంతసంబున భీమజననాథుఁ గాంచి
యిఁక మాపురంబున కేగంగవలయు
నకలంక! నీవు త్రిప్పి నంపింపు మనిన
నటువలెఁ జేయుదు మవనీశతిలక!
కుటిలకుంతలఁ దోడుకొని పోవ కిచట
నుండు మన్నను మీర లుండురే యనుచు
వెండియుఁ బలికె భూవిభుఁడు కుమారి
నాయెడఁ బొడఁ గాంచి యంత నిట్లనియె
నో యమ్మ! నీమగఁ డోగిఁ బురంబునకుఁ
బోవలె నని నీవు పోయి ర మ్మనిన
వావిరి దమయంతి వగచుచు నపుడు
తల్లి యొద్దకు వచ్చి తనమానసమునఁ
దల్లడించుచుఁ బల్కెఁ దండ్రి నన్నిపుడు

తనయల్లుఁ డూరికిఁ దర్లిపోఁ దలఁచి
నను వెంట నంపుమన్నాఁ డదిగాన
నాతనివెనువెంట నరిగెదు ననుచు
నాతోడ నెఱిఁగించినాఁడె యో యమ్మ!
యనవుడు తనపుత్త్రి నతివ కౌఁగిటను
నునిచి హా యని యేడ్చె యో యమ్మ! యనుచు
నను బాసి పోయెదె నాముద్దులాడి!
యని తల్లి పుత్త్రియు నందంద యేడ్వ
దమయంతిదాదులు దాసజనంబు
గుమిగూడి యంఱుద కో యని యేడ్వఁ
జనుదెంచి భీమభూజననాయకుండు
తనపుత్త్రి నూరార్చి తనయింతిఁ దెలిపి
దాదుల వారించి దమయంతిఁ జూచి
యాదరంబునఁ బల్కె నది యేమె తల్లి!
యేల యేడ్చెదవు నీ కేమిటఁ గొఁదువ
లాలితసౌందర్యలక్షణాహ్వయుఁడు
ఇల నేడుదీవుల నేలెడురాజు
నలరాజచంద్రుండు నరలోకనాథుఁ
డట్టిభూనాయకుఁ డతివరో! నిన్ను
నెట్టనఁ జేపట్టె నీ కేల వగవ
వరలోకనుతుఁ డైననలచక్రవర్తి

యరయ నీవలన నా కల్లుఁడై యొప్పె
పెక్కుకాలము ఖాకు బిడ్డలు లేక
మక్కువ నిను గాంచి మాన్యుఁడ నైతి
సురనాయకుల నేఁడ చూడ్కంగఁ గలిగెఁ
గర మొప్పఁ జిరకీర్తి గలుగుటఁ జేసి
ఇందీవరాక్షి! నీ విందును నందుఁ
బొందుగా వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండు
మమ్మరో! నీయన్న నంపుదు వెంట
నమ్మదంబునఁ బోయి చనుదెమ్ము నీవు
మనమున దుఃఖంబు మాను మోయమ్మ!
నినుఁ జూడ కెన్నాళ్లు నిర్వహించుదు నె
పెనుపొంద వెంటనే పిలువ నంపింతు
నని బుజ్జగించుచు నాదరబుద్ధిఁ
దనపుత్త్రి నలునకుఁ దగ నొప్పగించి
తనయకు నరణంబు తనియంగ నిచ్చి
పోయి ర మ్మని పల్కఁ బొలఁతి శోకమును
బాయక తమతల్లిపదముల వ్రాల
గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి కోర్కి దీవించి
చెచ్చెర బుద్ధులు సెప్పంగఁ దొడఁగె
మతితోడ గురుభక్తి మాన కెల్లపుడు
సతతపతివ్రతాచర్యల విడకు

పతిమాట నడుచుచుఁ బరిచర్య సేసి
పతిని శ్రీపతిఁగాఁగ భావింపు మమ్మ!
వసుమతి మనసరివారలలోనఁ
బొసఁగ సత్కీర్తులఁ బుట్టింపు మమ్మ!
మదిరాక్షి చెలువంద మనవంశమునకు
వదలక మఱియొకవన్నె దే వమ్మ!
కుసుమకోమలి! బంధుకోటి కీర్తింప
వసుమతీశుఁడు మెచ్చ వర్తింపు మమ్మ!
పరసత నాథుండు చనువిచ్చునపుడు
నరిమురిఁ బలుమాట లాడకు మమ్మ!
యని ముద్దు వెట్టి చయ్యన బుద్ధి సెప్పి
మునుకొని మోమున మోమును జేర్చి
నాయమ్మ! నాకూన! నాముద్దుచిలుక!
పోయి ర మ్మనవుడు పోయి తండ్రికిని
మ్రొక్కిన దీవించి మొగి బుద్ధి సెప్పి
గ్రక్కున నవరత్నఖచిత మాళిబిక
లోలోన నీరేజలోచన నునుప
నాలోన నలుఁ డొక్కయరదంబు నెక్క
మామను వీడ్కొని మగువయుఁ దాను
ప్రేమతో దమనుండు వెంబడి రాఁగ
కరిరథ్యభటఘోటకంబులు గొలువ

వరుస ముప్పదిరెండు వాద్యముల్ మ్రోయ
వారక భటులుఁ గైవారంబు సేయ
వారకామిన్లు లిరుపంకల నాడఁ
జేరి పుణ్యాంగనల్ సేసలు, సల్ల
ధారుణీసురులు బాంధవులు కీర్తింప
దివినుండి దేవతల్ దీవించుచుండ
నవనిఁ బువ్వులవాన లంతటఁ గురియ
మనుజేంద్రుఁ డిటువంటిమహిమ శోభిల్ల
జనుదేర నప్పుడు సంభ్రమం బెనఁగఁ
పురమువా రెల్ల రుప్పొంగుచుఁ గూడి
పరునతో నెదురుగా వచ్చి వీక్షింప
పరివారజనములు భక్తి సేవింప
నరపతి తనపట్టణముఁ బ్రవేశింపఁ
బురసతీజనము లప్పుడు వేడ్క లలర
గురుతరప్రీతిచే గుంపులు గూడి
దమయంతిఁ గనుఁగొని తమలోనె తాము
ప్రమద మెలర్పఁగాఁ బలికి రిట్లనుచు
నీమానినీమణి నిదె చూడరమ్మ!
రామాభిరామ నిర్భరపుణ్యసీమ
సీమ కాదిది మంచి చెలువైనలేమ
లేమ కాదిది మంచి లేమావికొమ్మ

కొమ్మ గా దిది మంచి కులుకుకెందమ్మి
తమ్మి గా దిది మంచి తావిపూలతికఁ
లతిక గా దిది మంచి లావణ్యప్రతిమ
ప్రతిమ గా దిది పుష్పబాణునిదంతి
దంతి గా దిది రతి తగ మెచ్చుకాంత
కాంత గా దిది నీటు గలభోగికన్నె
కన్నె గా దిది మెచ్చు కనకంపుఁ దిన్నె
తిన్నె గా దిది తావి తేటపన్నీరు
నీరు గా దిది చిన్ని నెలరాజుతీరు
తీరు గా దమ్మ యీ దేవిలావణ్య
మంతయు వర్ణింప నలవియే మనకు
వింతగా నని యిట్లు వేవిధంబులను
వినుతింప నలమహీవిభుఁ డివ్విధమునఁ
దనరారు శుభముహూర్తంబునఁ దనదు
నగరుఁ బ్రవేశించె నాతియుఁ దాను
జగతీశులును మహాజనులు బాంధవులు
హితులు మంత్రులు పురోహితులును దదను
మతి నేగి రట తమమందిరంబులకు
అంతట దమనాఖ్యుఁ డామహీశునకు
వంతసంబున మ్రొక్కి జననాథ! యేను
పొలుపొంద నూరికిఁ బోయి వచ్చెదను

కలకంఠిదమయంతి కన్యకామణికి
వయసు మిక్కిలి లేదు వసుధాతలేశ
దయ నేలుకొమ్ము బిత్తరిని మా స్వామి
యని విన్నపము సేసి యా దమయంతి
గనుఁగొని మది బుద్ధి గలిగి భూవిభుని
మర్మంబు లెఱిఁగి సమ్మతి భక్తి వెలయ
నర్మిలి నడువుము నయముతో నీవు
అరయంగ నారికి నరిగాద ననినఁ
దరళాక్షి తనయన్నఁ దప్పక చూచి
కన్నులఁ గురుబాష్పకణములు దొరఁగ
నిన్నాళ్ళవలె నుండ కిఁక బుద్ధి గలిగి
మన్ననఁ బ్రజలెల్ల మహిఁ మెచ్చి పొగడ
నన్నికార్యంబుల నరసి సద్భక్తిఁ
దల్లిదండ్రులమాట దాఁటక రాజ్య
మెల్ల నేలుము ప్రజ లెవ సంతసిల్ల
మెచ్చుకీర్తులచేత మెలఁగు మోయన్న!
విచ్చేయు మనుడు వేవేగంబె యతఁడు
తనబలంబులు గొల్వఁ దనపురి కరిగి
తనతండ్రిఁ గూడి భూతల మేలు చుండె
నంతట నిషధేశుఁ డా దమయంతి

సంతసంబునఁ గూడి సరసులయందుఁ
గేళీవనములందుఁ గృత్రకాద్రులందు
మేలిమిసౌధలందు మేడలయందు
నిరుపమానవిభూతి నిరతంబు నిట్లు
సురతభానురకేళి సొక్కి సోలుచును
శ్రీరామచంద్రునిరీతి సంప్రీతి
ధారుణీచక్రంబుఁ దగ నేలు చుండె
నని యిట్లు వృషదశ్వుఁ డాధర్మజునకుఁ
జెనుపొంద మున్ను తా విన్నమార్గమున
వరుసతో నలచక్రవర్తిచరిత్ర
సరసులు మెచ్చ విస్తారంబు గాఁగ
వినుతవాక్యంబుల వెలయంగఁ జెప్పె
ననుచు వాధూలగోత్రాబ్ధిచంద్రుండు
చిరకీర్తివంతుఁ డాశ్రితకల్పతరువు
కరుణాపయోనిధి కందాళదొడ్డ
యాచార్యునకు శిష్యుఁ డైనట్టివైష్ణ
వాచారతత్పరుఁ డతిదయాపరుఁడు
పొలుపు మీఱిన చక్రపురివిహారుండు
వలనొప్ప నతనికి వరకుమారుండు

అకలంకమానసుం డమితపుణ్యుండు
సకలవైష్ణవపాదసంసేవకుండు
రంగనామాత్యుండు రాజపూజితుఁడు
సంగీతసాహిత్యసత్కళావిదుఁడు
సరససత్కవివరసద్భూషణుండు
ఆరయంగ నాతని కనుఁగుసోదరుఁడు
తనరిన యంత్రవిద్యాప్రవీణుండు
జనలోకవిదితుండు సజ్జనహితుఁడు
తిరువేంగళార్యుండు ధీరాగ్రగణ్యుఁ
డరయ నాతనిపుత్త్రుఁ డబ్ధిగంభీరుఁ
డమలమానసుఁడ విద్యావిశారదుఁడ
రమణ నే వరకవి రాఘవాహ్వయుఁడ
నరహరి ఘటికాద్రినాథుని పేరఁ
బరువడి నే నాంధ్రభాషలఁ దెలియ
నవని శ్రీహరిదాసులైనట్టి సరస
కవుల సత్కృప నాకుఁ గలుగుటఁ జేసి
యీ నలకథయందు నిది పూర్వభాగ
మేను రచించితి నీచరిత్రంబు
నెవ్వరు చదివిన నెవ్వరు వినిన

నెవ్వరు వ్రాసిన నీశుని కరుణ
నాయురారోగ్యంబు లైశ్వర్యములను
బాయకుండఁగఁ బుత్త్రపౌత్త్రసంపదల
నాచంద్రతారార్కులై యుందు రెలమి
భూచక్రమున మఱి పూజితు లగుచు 898

పూర్వభాగము సంపూర్ణము.

తృతీయాశ్వాసము.

ఉత్తరభాగము.

శ్రీకరచారిత్ర! శృంగారగాత్ర!
పాకశాసనవేద్య! భవరోగవైద్య!
చిరపుణ్యకీర్తి! యాశ్రితనుతకీర్తి!
కరుణానివేశ! శ్రీఘటికాద్రివాస!
యవధరింపుము పాండవాగ్రతనూజుఁ
డవిరలమతితోడ నాదమయంతి
పరిణయక్రమ మెల్ల భక్తిశోభిల్ల
నరిమురి విని విస్మయానందుఁ డగుచు
కరములు ముకుళించి ఘనయోగిచంద్ర!
యెఱిఁగింపు మటుమీఁది వృత్తాంత మెల్ల
ననవుడు బృహదశ్వుఁ డారాజుఁ జూచి
విను మని వేడ్కతో వివరింపఁ దొడఁగె
నంతటఁ గొన్నాళ్ల కాదమయంతి
కాంతాలలామంబు గర్భంబుఁ దాల్పఁ
బరిపూర్ణసోముని బడలించుమోము
దొరకొని వేగుచంద్రునిరీతి నుండె

ననవిల్తుపూచెం డ్లనం దగుచనుల
మొనల నల్లనివర్ణములు గానుపించె
మృదుబింబముల వన్నె మెచ్చనిమోవి
కదిసిన మలినంబు గప్పికట్లుండె
బడలికల్ మేనునఁ బర్వె నందంద
నడుము మందం బాయె నాభి గన్పడియె
నవరణ నల్లపూసలపేరువోలె
నవిరళం బగుచు నూగారు నూపట్టెఁ
గలికిచూపులఁ జంద్రికల్ పర్వె ననఁగ
పలచఁబాఱెను గండపాలికాయుగళ
మలివేణి ముఖచంద్రుఁ డమృతంపురసము
చిలుకుచందంబునఁ జిట్టము లెసఁగ
గగనభాగంబు నాకార మై యొప్పు
పగిదిఁ గాఁదీఁగె చూపట్టె నానాఁటఁ
బొలు పొంద నవమాసములు పూర్ణ మైన
నలర సమస్తగ్రహంబులు వరుసఁ
దప్పక తమతమతావుల నుండ
నప్పుణ్యలగ్నంబునందు నయ్యింతి
మరునిభుం డైనకుమారునిఁ గనియెఁ
బురుహూతసమునిఁ దత్పుత్త్రునిఁ జూచి
గురుతరమతి తనకులగురు వైన

గురువు వసిష్ఠుని గోరి రప్పించి
ధారుణీసురుల బాంధవుల నాగరులఁ
గూరిమి నందఱఁ గూడ రప్పించి
యంతట గురునాథుననుమతంబునను
సంతోషచిత్తుఁ డై జాతకర్మంబు
సలరంగఁ జేయించె నపుడు పుత్త్రునకుఁ
జెలువు మీఱఁగ నింద్రసేనాహ్వయంబు
నొనరంగఁ బెట్టి పుత్త్రోత్సవం బెల్ల
ననురక్తిఁ జేయించె నపుడు భూసురుల
కాదిభూదానకన్యాదానములను
గోదానములఁ జేసి కుతుకం బెలర్పఁ
దక్కినవారి కందఱ కభీష్టముల
మక్కువ నొసఁగి యిమ్మహి నేలు చుండె
అది యెల్లఁ గనుఁగొని యాకలిపురుషుఁ
డెదలోనఁ జింతాసమేతుఁ డై యపుడు
దమయంతితోఁ గూడ ధారుణీశ్వరుఁడు
కొమరుని బడసి యీకుంభిని నెల్ల
నేలుచున్నాఁడు నే నిట వచ్చి యెంత
కాల మాయెను ఇంతఘనుఁ డోట మెఱుఁగ
నెఱిఁగిన నే నేల యిందు వచ్చెదను
హరిహరబ్రహ్మాదు లంతటివారి

నామాయఁ బడవైతు నరులు నా కెంత
యేమిసేయుదు నింక యేవిచారంబు
కొమరువల్లను జెడ్డకోమటివలెను
దెమలక వెనువెంటఁ దిరుగఁ బోయెదను
వనజాక్షికిని స్వయంవర మన్నమాట
విని దాని వరియింతు వేవేగ ననుచు
పురుహూతుకడ కేల పోయి చెప్పితిని
సురనాయకుఁడు మున్ను సుదతిని గోరి
పోతిమి నీ వేల పోయెద వనుచు
నాతోడ నతఁ డేల నవ్వుచు జెప్పెఁ
గోపించి యప్పు డా కుధరారితోడ
నేపునఁ జలపట్టి యేగతి నైనఁ
గలఁచి గాఱించెదఁ గాక నే ననుచు
పలుదెఱంగుల నేల పంత మాడితిని
పురుహూతుఁ డప్పుడే పోవ ద్దట్టంచు
సరసతఁ బలుమాఱు చాటించి చెప్పె
వీఁకతో నామాట వినక వచ్చితిని
నాకేశుఁ డేమని నవ్వునో యెఱుఁగ
నితఁ డనాచారంబు లెన్నఁడు చేయ
నతివేగ నే నెప్పు డంటఁ బోయెదను
తనవల్లఁ బొసఁగని తప్పులు గలవె

యని యని తలపోసి యంతలో రోసి
యింత కాలముఁ గాచి యిఁక నేను బోవ
పంతంబు గాదిది యేపట్టుననైనఁ
జేరి యీవ్రతిన నేఁ జెల్లింప కున్న
నారయ నన్నుఁ గా దండ్రు లోకముల
నని యిట్లు మదిలోన నందంద తలఁచు
చును గాచి యుండె నశుద్ధిఁ గోరుచును
నంతటఁ గొన్నాళ్ల కాదమయంతి
కాంతాలలామంబు గర్భంబుఁ దాల్చి
సానఁ బట్టినమరుశరమో యనంగ
మానుగా నొక్కకుమారుని గనియె
ధరణీశుఁ డప్పుడు తన తనూభవకు
నరుదార జాతకర్మాదుల నెల్ల
నేతోత్సవంబుగా నిఖిలంబుఁ దీర్చి
పుత్త్రికోత్సవ మిట్లు బుధు లెన్న నడపి
చెన్ను మీఱఁగ నింద్రసేనాహ్వయంబు
కన్నియ కిడె ధరాకాంతుఁడు వేడ్క
నట నశ్వమేధాదియజ్ఞముల్ సేసి
కుటిలుల నడఁచి సద్గుణుల రక్షించి
యాచారవంతుఁ డై యతిధర్మబుద్ధి
భూచక్ర మెల్ల నేర్పున నేలుచుండె

నామాటికై వారి యట నొకనాఁడు
వేమారు దా శౌచవిధి సల్పునపుడు
మడిమ నొకించుకమాత్రంబు నీటఁ
దడియక పొడి యున్న, ధర్మేతరుండు
ముదమున నది దెల్లముగ నిరీక్షించి
యదయుఁడై తనకార్య మంత యీడేరె
నని పొంగి తనదు మే నంతయుఁ దాచి
పనివడి సూక్ష్మరూపమ్ము ధరించి
యొడలున భారమై యుండక యెప్పు
డురుగక యచ్చోట నూఁతగా నిలిచె
అది గానలేఁ డయ్యె నవనీశ్వరుండు
విదితసత్కర్మముల్ వేగ తీర్చుచును
నిర్మలచిత్తుఁడై నెలఁతయుఁ దాను
ధర్మంబు దప్పక ధర నేలు చుండి
యొకనాఁడు నలవిభుం డుత్సాహి యగుచు
నకలంకరత్నసింహాసనసీమ
నిరుగడ హితపురోహితమంత్రివంశ
గురులు గొల్వఁగ నిండుకొలు వున్నవేళ
కలి తన రూపంబు కఠినరూపంబు
గలయొకబోయ డై కనుపట్టె నపుడు
కుఱుచ వెంట్రుకలపైఁ గుళ్లాయిఁ బెట్టి

గుఱుతుగాఁ జిగురుటాకులు గొన్ని పట్టి
సారెకు ముదురుమీసముల నల్లుచును
బోరనఁ జనుదెంచి భూనాథుఁ గాంచి
చెలు వంద మింటికి చెయ్యెత్తి మ్రొక్కి
మలఁకలఁ దనజాతిమాటల ననియె
విను సామి నా చిన్నవిన్నపం బొకటి
ఘన మైనదేవర ఘన మైనదొరవు
మే మున్నపురమున మృగములు పెక్కు
సామి కైన గణింప శక్యంబు కాదు
మన్నుబోతులు మఱి మదపుటేనుఁగులు
దున్నలు సింగముల్ తొలఁగక యుండు
లేడిపిల్లలు దుప్పు లేనూఱుకోట్లు
కూడి మిన్నులఁ దాకఁ గుప్పించి దాఁటి
పందులు నదులవెంబడి ద్రవ్వుచుండుఁ
గుందేటిఁ గుంపులు కుప్పించి దాఁటు
నెలుఁగులు చీమల నెగఁ బీల్చుఁ బుట్ట
బిలముల గుహలందు బెబ్బులుల్ చిఱుత
పులులు గోండ్రిలుచుండు భూరుహాగ్రముల
బెళగువ్వలును గండభేరుండములును
లావుకల్ చిలుకలు లకుముకుల్ జిలుఁగు
పావురంబులు సాళువపుడేగగుములు

పొలు పొందు బహుమృగంబులు ఖగంబులును
గల విట్లు మే మున్న కాంతారభూమి
నా వింత లన్ని యే మని విన్నవింతు
భాషించి కన్నులపండువు గాఁగ
మేటిఘోటక మెక్కి మృగయులతోడ
వేఁట లాడఁగ మీరు వేంచేయవలయు
ననవుడు మోదించి యాత్ర నూహించి
యొనరంగ వానికి నుడుగర లిచ్చి
యరుగుము రేపటి కాలాగె మేము
అరుదెంచెదము వేఁట లాడంగ ననిన
విని బోయవాఁ డంత వేవేగఁ గదలి
చని పురి వెడలి యిచ్చ నదృశ్యుఁ డయ్యె
మనుజేంద్రుఁ డంతట మంత్రిని జూచి
యనురక్తితో వేఁట లాడంగ వలయు
మనము రేపటికి సమ్మదము దైవార
నని పల్కు చుండఁగా నంతలోపలను
విపులతేజము మాని వెసఁ గప్పె మింటి
యపరభాగంబున నర్కుండు గ్రుంక
జగతీశ్వరుఁడు కొల్వు చాలించి లేచి
నగరిలోపలి కేగె నయమార్గమునను
వలిరేగి యంతలో నాల్గు దిక్కులను

బలు వైనచీకటుల్ పర్వ నందంద
కలువలు వికసించెఁ గమలముల్ మొగిచెఁ
దళతళ వినువీథిఁ దారలు పొడమె
నంతఁ జంద్రోదయం బైన నిద్రాత్రి
నెంతయు వెన్నెల లెసఁగె నా పిదపఁ
గమలబాంధవుఁడు నిక్కముగ నీ దిశకు
నమరంగ నిదె వచ్చు నని పల్క వచ్చు
వేఁగువాఁడును బోలె వెలి వేఁగుచుక్క
బాగుగాఁ బూర్వదిగ్భాగంబునందుఁ
జూపట్టె నంతలోఁ జుక్కలు మాసె
నేపు మీఱఁగ పక్షు లెలుఁ గిచ్చి కూసెఁ
దరిగెఁ గేళీగృహాంతరదీపరుచులు
పోరిఁ బోరిఁ గుక్కుటంబులు కూయఁ దొణఁగె
ముద మంది తామరల్ ముఖములు విచ్చెఁ
బొదలక కల్వగుంపులు చింత నొందెఁ
పోరిఁ బోరి పాములు పుట్టలఁ జేరెఁ
దఱు చైనభూతముల్ తల సూప వెఱచెఁ
దనరినయింద్రనందనవనంబునను
ఘనతఁ బూసిన కింశుకంబో యనంగ
నరుణోదయం బయ్యె నంతలోపలను
ధరణీసురులజేతఁ దాఁ బూజఁ గొనుచుఁ

దపముల మెచ్చు నెత్తంబుల హెచ్చు
తవనుండు పూర్వభూధర మెక్కె నంత
నలరాజు మేల్కని నగరు వెల్వడలి
వెలయంగ సంధ్యాదివిధు లొప్పఁ దీర్చి
కుంకుమఁ బన్నీరుఁ గూర్చినగంధ
పంకంబుఁ దనమేన బాగుగా నలఁది
నలువుగాఁ గస్తూరినామంబుఁ దీర్చి
చెలఁగుచు విరిసరుల్ సిగ నిండఁ దుఱిమి
బిరుసువన్నెరుమాలుఁ బొందుగాఁ జుట్టి
సరి లేనిరత్నభూషణములు పెట్టి
వరుస బంగరువ్రాఁత వ్రాసినజిలుగు
సరిగెదుప్పటి మొల సరగునఁ దాల్చి
పాటించి కన్నులపండువుగాఁగ
వేఁట శృంగారంబు వెలయంగ మించి
యపరిమితోత్సాహుఁ డగుచు నలుండు
విపినయాత్రాభేరి వేయించె నంత
నపుడె యీ బ్రహ్మాండ మగలిన ట్లయ్యె
భూతల మదరె నభోవీథి బెదరె
భీతిల్లె గ్రహములు బెగడె భూతములు
జలధులు గలఁగె నక్షత్రముల్ రాలెఁ
గులగిరుల్ గదలె దిక్కులు వీలె నపుడు

శత్రురాజన్యులు సకలంబు డించి
మిత్రుల డించి నమ్మినవారి డించి
హయముల డించి భటావళి డించి
రయమున వారణరథముల డించి
కొండలు కొండల గురుతరాటవులఁ
గొందలు పట్టిరి గుండెలు జెదరి
చపలతఁ బ్రజలు మూర్ఛను నొంది రంత
నపరిమితోత్సాహులై వేఁటకాండ్రు
కులుచమీసమ్ములు గుజ్జురూపములు
బిరుసైనమేనులు పెద్దపిక్కలును
చిఱుతపీనులు నెఱ్ఱజీర్లకన్నులును
గురువిందపూసలఁ గోమ రొప్పు పేర్లు
నెఱిమించఁ దిలకించు నీలిధట్టులును
కులుచకాసెలచెంగుకొనలు బిగించి
పట్టుచుంగులు మీఁదఁ బ్రబలి తనర్పఁ
జుట్టుకాసెలు నిండ సురియలు చెక్కి
పిడెములు మొలఁ జెక్కి బిరుదుమాష్టీలు
బెడ గొందుపీనుల బిల్లలు కుట్టి
కడిఁదిమొకంబులు గఱువకయుండఁ
దడబడఁ బాములు తరుమక యుండ
వల నైనబదనికల్ వాకట్టువేళ్ల

తలముళ్లఁ దిరముగాఁ దాల్చి మేనులకుఁ
దఱచుగా మించుదంతపుబిల్ల నమరఁ
చిఱుతకాసెలు వలచెంపల నమర
వలలబండ్లను పోగువారుమోకులును
బలువాడి మీఱినపందిబల్లెములు
జిగురుకోలలు మేటిచిక్కము లురులు
తెగ నీలిముబ్బులఁ ద్రిప్పెడు త్రాళ్లు
పిగిలిచెం డ్లమరినపెద్దయీటెలును
జిగివెండికట్లచేఁ జెలఁగుసింగిణులు
మెలపుసింగంబులమీఁదను గదియఁ
గలిగినవేఁటకుక్కలను బంగారు
గొలుసులఁ బట్టించి ఘోరాననములు
గలిగి భయంకరాకారులై వెడలి
రంతట నలవసుధాధీశుఁ డధిక
సంతోషమున మణిస్యందనంబంధుఁ
దనయుండు మంత్రియుఁ దనకూర్మిసతియుఁ
దనుఁ గొల్వఁగాఁ బ్రమోదంబున నెక్కి
భేరి వేయించెను బృథివి కంపింప
వారక దొర లిరువంకలఁ గొలువ
జనవల్లభుఁడు వేఁటఁ జనుదెంచె నపుడు
గొనకొని నల్లనికొండలో యనఁగ

శరమొప్ప నవ్వేఁటకాండ్రు వేవేగ
అరదంబుముందఱ నందంద రాఁగ
బలుసింగములనైనఁ బాఱి పోనీక
చలమున గుండియల్ జాఱఁ గుమ్మెదము
పులి నైన గవిఁ జొచ్చి పొట్టేలివలెను
యిలమీఁదఁ బడి కుమ్మి యీడ్చి తెచ్చెదము
మదగజంబుల నైన మదము లడంచి
పదపడి విడువక పట్టి తెచ్చెదము
దొరసి మిన్నుల బాఱు దుప్పుల నైన
బిరబిర ఖండించి పెఱికి తెచ్చెదము
హరివరాహంబుల నందంద తఱిమి
జిరజిరఁ గండలు చెండి తెచ్చెదము
పులులఁ గానములఁ బోనీక చేతి
బలిమి బల్లెంబులపాలు చేసెదము
ధరణీశ! యనుచుఁ బంతము లాడుకొనుచు
నరుగుచో నెదుట నింపయి మాతులుంగ
భల్లాతకీ పారిభద్ర మధూక
సల్లకీ కురువక సాల హింతాల
బదరి తింత్రిణి బిల్వ పాటలీ క్రముక
కదళీ వటాశ్వత్థ ఖర్జూర లుంగ
పనస పిప్పల నింబ బంధూక సరళ

ఘనసార తాళ మాకందాదితరులు
ఘనపదం బంటి చుక్కల రాఁయు చుండ
గొనకొని ముప్పిరిఁ గొనుచు నేలాది
మల్లి కాదికలతల్ మహీజకుంజముల
నల్లన రవిరశ్మి యడరనియిరుల
నడవిఁ బ్రవేశించి యారాజవిభుఁడు
కడువడి మేఘముల్ గర్జించినట్లు
ముద మొప్ప శింజిని మ్రోయించె నపుడు
బెదరె మృగావళి భీతిల్లి కలఁగి
పిలపిల చెవు లెల్ల బిక్కరించుకొని
సొలసి నల్దిక్కులు సూచుచు నుండ
పిడుగులకంటెను బెడిద మైనట్టి
కడువాఁడితూపు లొక్కట నలుం డేయఁ
దనువుల నాటినఁ దత్తరించుచును
గొనప్రాణములఁ దన్నుకొనెడియేనుఁగులు
విలవిలఁ బ్రాణముల్ విడుచుసింగములు
బలునెత్తురులఁ దోఁగి పడెడుబెబ్బులులు
పడి మెడల్ దెగి నేల వ్రాలుదుప్పులును
బడిబడి పోలేక పడుగండకములు
యురములు దెగి నేల నొరగుదున్నలును
సిరములు దెగి పడుసింగిలీకములు

పలుమాఱు గూయుచుఁ బడెడుజింకలును
దెలియక భయమున ద్రెళ్లినక్కలును
యవనిపైఁ బడి పొరలాడుపందులును
తవిలిన పొదలలో దాగుకుందేళ్లు
లీరీతి మృగముల నేపడగించి
ధారుణీశ్వరుఁ డంత దయఁ దాల్చి నిల్చి
వేఁట చాలించిన వేఁటకాం డ్రడవి
దాఁటించి మదిఁ దప్పి దారినయట్టి
ఘనమృగంబులమీఁదఁ గదియుచు భీతిఁ
గొనఁగ నేవుల నుసికొలిపి బాణములఁ
బదములు ఖండించి పార్శ్వముల్ నఱికి
రదములు గెడపి కరంబులు ద్రుంచి
నఖములు దునిమి ఖడ్గములు ఛేదించి
ముఖములు చెక్కి కొమ్ములు నుగ్గు చేసి
నడుములు నఱికి మార్గంబు గావించి
తొడలు చెండాడి కుత్తుక లుత్తరించి
ముక్కులు చెక్కులు మూపులు తలలు
ప్రక్కలు పిక్కలు బరులును దరలు
కరములు నురములు గాళ్లును వ్రేళ్లు
శిరములు పిఱుఁదులు చెవులు ఫాలమ్ము
లత్తరి యిది యది యని చెప్పరాక

కత్తులఁ బచ్చడిగాఁ గోసి రట్లు
తుత్తుము రై రూపు దోపక కలిసి
నెత్తురుమడుఁగుల నెత్తిఁ దేలి యాడ
వల లొడ్డి యురు లొడ్డి వాగులు గట్టి
కలయ మచ్చులు సల్లి కనుములు గట్టి
యేజాతివిహగంబు లేరీతిఁ బలుకు
నా జాడపలుకుల నవుడు పిల్చుచును
దిరుగుడు త్రాళ్లను దెఱఁగొప్పఁ గట్టి
యురు లొడ్డి జిగురుల నుసురుగాలముల
సాళువంబుల మేటిజక్కువంబులను
లాఁటన నాడెడులావుకంబులను
కముజులఁ జిలుకలఁ గ్రౌంచపక్షులను
భ్రమయించువూరేండ్లఁ బావురంబులను
బెళగువ్వలను గొంగపిండులు నిట్లు
పులుఁగుల నన్నిటి బోరనఁ బట్టి
వేఁటచాలించి యాపృథివీశుకడకు
మేటి దంతంబులు మేటిజల్లులును
కరిశిరంబులలోనిఘనమౌక్తికములు
వరుసతోఁ బునుఁగుజవ్వాదికస్తూరిఁ
గడువేడ్కఁ గొని తెచ్చి కానుక లియ్యఁ
దడయక యవియెల్ల దమయంతి కిచ్చి

పరఁగంగ వారికి బహుమాన మిచ్చి
మురువునఁ దనమంత్రిమోము వీక్షించి
తలఁపున నీ వేఁటతమకంబు కతనఁ
దలకొని మన మెంత దవ్వు వచ్చితిమి
యనుచును దనపురి కరుదెంచు నెడను
దనరిసవన దేవతలు వేడ్కఁ జూచు
బాగైన నిద్దంపు స్ఫటికదర్పణము
లాగున నీలోత్పలంబులచేతఁ
దళుకైన కమ్మగందమ్ములచేత
మెఱుఁగు నీలపుగుండ్ల మెచ్చని తీరు
మెఱయించు మేటితుమ్మెదగుంపుచేత
కర మొప్పు మంచి చెంగల్వలచేతఁ
బైడిఱెక్కలు గలపక్షులచేత
వాడిగోరుల గోరువంకలచేత
బలువుగా నున్నట్టిబకములచేత
సలలితం బగుక్రౌంచసంఘంబుచేతఁ
గ్రమ మొప్పఁ జక్రవాకంబులచేత
రమణీయమై తదారావనీరంధ్ర
కలకలశబ్దసంగత మైనయొక్క
కొలను గనుంగొని కువలయేశ్వరుఁడు
తరుణియుఁ దాను నత్తరిఁ దేరు డిగ్గి

కరతలంబున మంత్రికర మూతఁగొనుచు
జలజాకరము సొచ్చి జలములఁ గ్రోలి
యలరంగ నచ్చోట నతిచిత్రముగను
జెలువు మీఱఁగ జగజెంపుగాఁ బ్రబలి
విలసిల్లుసహకారవృక్షంబునీడ
సరసిజపత్త్రముల్ సాలంగ నెఱపి
యొరపుగాఁ దలిరాకు లొనరంగఁబర్చి
పఱచిన మృదుచారుపానుపుమీఁద
ధరణీశుఁ డతులమోదంబుతోడుతను
దలఁపున దమయంతి దమయంతితోడలు
తలగడగాఁ జేసి తగ విశ్రమించి
గురుతుగా పురువంపుఁ గొనలను వచ్చు
సురటి వట్రువగాలి సుడియంగఁ ద్రిప్పు
నలతతోఁ గనుమోడ్చునంతలోపలను
గలఁగి యొప్పనికలఁ గని మేలు కాంచి
దిగ్గున లేచి నల్దిక్కులు సూచి
యగ్గలంబుగ భీతి నందంద పడెడు
నమ్మానవాధీశు నప్పుడు చూచి
యమ్మానినీమణి యతిభక్తితోడ
నరు దైనకెందమ్మి నలరించు ముద్దు
కరమునఁ జెలు వందఁగా వీఁపుఁ జఱచి

రమణీయ మగుతనరత్నకంకణము
రమణున కప్పుడు రక్షగాఁ గట్టి
యిది యేమి వెఱచితి యినకులాధీశ!
మదిలోన నీవు సామాన్యనివలెను
వక్రంబు నీ భూమి వసియింపనీక
చక్రంబు పనిసేయ జగము నేలుదువు
ఘనుఁడవు సకలలక్షణగుణోన్నతుఁడ
వనుపమజయశాలి వర్కవంశజుఁడ
వని తన్నుఁ దెలిపిన యాపువ్వుబోణిఁ
గనుఁగొని నలమహీకాంతుఁ డిట్లనియె
నెలనాగ! యే మని యెఱుఁగంగరాదు
కలఁగకు కొఱగానికలఁగంటి నిపుడు
తెలియఁ జెప్పెద దానితెఱఁ గెల్ల వినవె
యలివేణి యీరాజ్య మంతయు మనము
విడిచి వేదనఁ బొంది విపినంబులోన
నుడుగక నిద్దఱ మొక చీరఁ గట్టి
పరువడి బాధలఁ బడి కొంతకాల
మరిగినపిదప శ్రీహరికటాక్షమున
మనము రాజ్యసుఖాప్తి మనఁ గంటి నిప్పు
డని యిట్లు దుస్స్వప్న మధిపతి సెప్ప
వెఱచి తా వెఱవనివిధమునఁ బలికె

నరయంగ దీనికి నడల నేమిటికి
అందుల కేమి శ్రీహరియాజ్ఞ మీఱి
పొందునే దుఃఖంబు భూతలాధీశ!
సత్యమే జయ మని సకలశాస్త్రములు
నిత్యంబుగాఁ బల్కు నిఖిలంబులోన
నటుగాన సత్యమే యధికధర్మంబు
పటుగతి భాగ్యసంపద గల్గు మనకు
నని యిట్లు పలుకంగ నట వివేకించి
తనబల మంతయుఁ దగ్గయుఁ గొలువ
భేరీరవంబులు పెల్లుగా మ్రోయ
ధారుణీనాథుండు తనపురి కరిగి
వెలయుచుఁ గలిమాయ వే బొక్కవేఁ
దెలిసియుఁ దెలియనిదెఱఁగున నుండ
భీమునివరపుత్త్రి బిసరుహనేత్రి
భామాలలామ నిర్భరగుణోద్దామ
పరమపతివ్రత బహుధర్మనిరత
వరరూపవిభవ లావణ్యవిహారి
దమయంతి సత్యంబు దరలంగనీక
సమరినవేడ్కతో నప్పటప్పటికిఁ
దనప్రాణవిభునకు ధర్మశాస్త్రముల
ననురక్తిఁ జెప్పఁగా నతఁడు సత్యమున.

చెలువంద రాజ్యంబు సేయుచు నుండఁ
గలిరాజు మఱికొంతకాలంబు వెనుక
మనమునఁ దలఁచి యమ్మనుజనాయకుని
ఘనముగా నేఁ బన్నుకపటజూదమునఁ
గలరాజ్య మెల్ల నొక్కటన యోడించి
తొలఁగి పోఁ జేసెదఁ దొలుతఁ గానలకు
నలనాఁడు ధరణీధరారాతితోడఁ
బలికినపంతంబు ప్రబలఁ జెల్లింతు
నని యొక్కచెనఁటిబ్రాహ్మణరూపు దాల్చి
తనఁ జూచువార లందఱు నవ్వుచుండఁ
కఱకునల్లనిమేను కఠినస్వరంబు
కుఱుచపాదంబులు క్రూరదంష్ట్రిలును
విల్లువంకలకాళ్లు విఱిసినబొమలు
పల్లమీసంబు లొప్పనిగుంటకనులు
నరసినగడ్డంబు నడ్డినాసికయుఁ
బరవుగాఁ బెట్టినపట్టెవర్ధనము
కడిఁదిబింబోష్ఠంబు కడుబొక్కినోరు
నిడుపైనమెడయును నిక్కినరొమ్ము
బలువుగా మాసిన ప్రాతదోవతియు
వెలయంగఁ జే నొక్కవేణుదండంబు
వలనుగా జిగి ముడి వె చుజందెంబు

కలిగి భయంకరాకారుఁడై నలుని
దాయ పుష్కరుఁ డన్నధారుణీనాథుఁ
డాయెడఁ దనవార లందఱు గొలువఁ
బొలుపొందఁ దనపురంబునఁ జిత్రమలరఁ
గొలు వున్నయత్తఱి గొబ్బునఁ బోయి
భుజగంబుకై వడిఁ బొడఁగాంచి యతని
'విజయోస్తు' అనుచు దీవించి యి ట్లనియె
స న్నెవ్వఁడో యని నరనాథ! బుద్ధి
నెన్నకు కలి యని యెఱుఁగుము నన్ను
దురితకర్మములకు దొర నగునాకు
సరి యైనవాఁడు ముజ్జగముల లేఁడు
హరిహర బ్రహ్మాశక్రాదుల నైనఁ
దరలక పెక్కుబాధలఁ బెట్టువాఁడ
మనుజేశ! నన్ను సామాన్యుఁడ నంచు
నొనర నీ మదిలోన నుంచకు మెపుడు
విరసత నితఁడేమి వెతఁబెట్టఁ దలఁచి
యరుదెంచెనో యని యడలకు మీవు
పన్నగా నీ కొక్కపనిఁ జెప్పఁ దలఁచి
క్రన్నన నేను నీకడకు వచ్చితిని
అఱిముఱి వేవేగ నాపనిసేయ
మఱి నీవు వినకున్న మాచిత్త మెడలు

నవనీశ! యాఁకార్య మంతయు నిపుడు
వివరంబుగా నీకు వివరింతు నింక
నలివేణి దమయంతి యనియెడుకాంత
కల దొక్కయువతి చక్కనిముద్దుగుమ్మ
నలినాక్షి పుట్టిననాఁటనుండియును
నలరుచు నేఁ బెండ్లి యాడెద ననుచుఁ
గాచియుండఁగ నన్ను గాదని మిగుల
నాచంద్రముఖిఁ బెండ్లియాడి మాణిక్య
ములవంటియిద్దఱు ముద్దుబిడ్డలను
అలరంగఁ గాంచి యీయవనిరాజ్యంబు
నేలుచున్నాఁడు నన్నెంచక నలుఁడు
తాలిమిఁ గొనదు చిత్తం బిట్టిపనులు
పరిపోయి యుండునే జగతి నేరికిని
అరుదెంచి నేఁ బెండ్లియాడెదు దాని
నెలమిఁ దాను వరించె నెంతటివాఁడు
బలభేదికన్న దిక్పాలురకన్న
నరనాథ! ధారుణీనాథులకన్న
సరసత నాకన్నఁ జక్కనివాఁడా
నలుఁ డంచు వాని నానాతి వరించె
నిలతలాధీశ! నీ కిది సమ్మతంబె
ఎంతెన నలుఁడు నాయిష్ట మారయక

నింత కార్యము చేసె నిఁక చూడు మైన
నే మాయె వేవేఁగ నేగి జూదంబు
నామహీశునితోడ నాడుము నీవు
చెలు వంద వాని పాచికలలో నుండి
నిలచి యోడింతు నే నిఖిలరాజ్యంబు
నేకచక్రంబుగా నీయిల నెల్లఁ
జేకొని వేడ్క నీచేత నేలింతు
నన్ని కార్యంబుల కలరుచు నేనె
యున్నాఁడ నీ కేల యుర్వీశ! భీతి
అనవుడు సంతోష మంది పుష్కరుఁడు
వినయంబుచేఁ గలివేల్పునుఁ గనియె
పొసగంగ నేను నీ బుద్ధులు దాఁట
వసుమతి నే నెంతవాఁడ నో దేవ!
ఆరూఢి జూదంబు లాడెద ననుచు
నారాజుకడకు నే నరిగితి నేని
సరసత నను దనసముఁడ నటంచు
నెఱిఁగి నాతోఁ బంతమిడి భ్రష్టునట్టు
లాడునే జూదంబు నతఁడు వల్దనక
వేడుకతోడుత విను మేను చనిన
ననవుడు నే వానియాత్మలో నుండి
యనురక్తితో జూద మాడెదుబుద్ధిఁ

బుట్టింతు వేవేగఁ బొమ్ము నీ కేల
ఇట్టివిచారంబు లేగతి నైన
వానితోఁ జలపోరి వానిరాజ్యంబు
పూని నీ కీయకపోను నీ యూన
చెలు వంద రాజ్యంబు సేయు మటంచు
పలికి యదృశ్యుఁ డై పాపవల్లభుఁడు
చనియె నా నలమహీశ్వరుఁ డొకనాఁడు
మన మెలర్పఁగ సభామంటపంబునకుఁ
జనుదెంచి సకలరాజన్యులు భటులు
ఘన మైనమంత్రిపుంగవులు బాంధవులు
హితులు గాయకపురోహితులు నాశ్రితులు
నతివేడ్కఁ గొలువ సింహాసనమందు
నమరంగఁ గూర్చుండి యతివేడ్కతోడ
రమణులు వింజామరంబులు వీవ
వారక భట్లు కైవారముల్ సేయ
సారెకు సజ్జనుల్ సన్నుతి సేయ
కవివందిమాగధుల్ గడఁగి కీర్తింపఁ
బ్రవిమలసకలసంపదలచే నిట్లు
దివిజులతో నున్న దేవేంద్రుపగిది
కువలయేశుఁడు నిండుకొలువున్న వేళ
జననాథుకడకుఁ బుష్కరభూవిభుండు

తనవార లెల్ల మోదంబునఁ గొలువఁ
జనుదెంచి యతనికి సద్భక్తిఁ మ్రొక్కి
వినుతులు సేయ న వ్విభుఁడు పుష్కరుని
ననుపమగతి నొక్కయర్ధాసనమున
నునిచిన మోదించి యుచితవాక్యములఁ
బరిణామమే యని పార్థివు నడుగ
హరికటాక్షంబున నందంద మాకు
ఘనతరసౌఖ్యంబు గలుగు నెల్లపుడు
మనుజాధినాయక! మఱి నీకు శుభమె
యనవుడు నీ దయ నవనీతలేశ!
యనుపమసుఖముగా కసుఖంబు గలదె
యనవుడు నిషధభూమీశుఁ డి ట్లనియె
నెనయ నాపుష్కరాధీశుని జూచి
ధరణీశ! నీ వేమితలఁపునఁ దలఁచి
కరమొప్ప నేఁడు మాకడకు వచ్చితివి
యెన్నఁడు రావు నీ వే తెంచు టరిది
క్రన్నన వచ్చినకార్యంబు చెప్పు
మనవుడు పుష్కరుం డవనీశుఁ జూచి
గొనకొని నినుఁ జూడఁ గోరి వచ్చితిని
ఇది ఇంతె కాని యొం డేమియు లేదు
ముద మంద మదిలోన ముచ్చట దీర

మన మిద్దఱముఁ గూడి మఱి వేడ్క జూద
మనురక్తి మీఱంగ నాడుద మనిన
ధరణీశ లేశుండు తల యూచి పలికె
ధరలోన మాకు జూదం బాడఁ దగదు
ప్రవిమలసత్యసంపద పాసి పోవు
నవివేక మొలయు దురాగ్రహం బొదవు
నటుగాన జూదంబు నాడంగఁ దగదు
అటువంటిపని సేయ నర్హమే మనకు
నని పల్కు చుండఁగా నప్పుడు కలియు
మనమునఁ బ్రేరేప మది జూద మాడఁ
గోరిక వొడమి యుక్కువలయాధిపుని
గారవించి నలుండు కడక నిట్లనియె
పగడసా లాడంగఁ బ్రమదంబు నొంది
జగదీశ! యిచటికిఁ జనుదెంచినపుడు
నినుఁ జిన్నపుచ్చుట నీతి గా దింక
ననురక్తి నొకయాట యాడుద మనుచు
మేలిమిపైడి నిర్మించినపగడ
సాలఁ దెప్పించి యచ్చటఁ జక్కఁ బఱచి
తిర మొప్పఁగా నాల్గుదిక్కులయందు
నరగున సారెలు చక్కఁగా నిలిపి
యొనరంగ పందెమే మని నలుం డిట్టు

లన విని పుష్కరుం డనియె నవ్వుచును
ఇనకులాధీశ్వర! యే నోడితేని
పనిబూని యేను మీ బంట నయ్యెదను
నేరుపు నెఱుఁగక నీ వోడితేని
నీరాజ్య మంతయు నెమ్మి నా కొసఁగు
మని నిట్టియొడబాటు కాత్మలో మెచ్చి
వెనుకొన్న వేడ్కతో వెలయఁ బుష్కరుని
దోడరె జూదం బాడఁ దొణఁగి నలుండు
తడయక మేటిదంతపుఁ బాసికెలను
అమరించి యొకబార యనుచు దొల్లించి
సమముగా దుగ దచ్చి చౌవంచ పగడ
యిత్తుగ యని వార లిరువురు నాడ
న త్తఱి పాసిక లందుండి మఱియు
కలి నలధారుణీకాంతునిచేతఁ
బలుమాఱు పందెంబు పడకుండఁ జేయ
నలుఁ డది చూచి యింత గదా యటంచుఁ
జలము కోపంబు రోషంబు నీమూఁడు
ముప్పిరిగొనఁగ నామురువున నాడ
నప్పుడు కలిమాయ యని కాన లేక
సరిలేని మత్తగజంబుల నోడెఁ
గరకరి గజతురంగంబుల నోడెఁ

దడబడ కరుగురథంబుల నోడెఁ
గడఁగి నిండినధాన్యకణజంబు లోడె
పస గల్గుబంగారుపల్లకీ లోడె
మసలక ఛత్త్రిచామరముల నోడె
రం గైనదివ్యాంబరంబుల నోడె
సంగీతములు పాడుసకియల నోడె
కొమరారుముత్యాలగొడుగుల నోడె
రమణీయ మగుధనరాసుల నోడె
వారక భటజనవర్గంబు నోడె
తేరుల నోడె మేదిని యోడుతఱిని
సచివుండు మదిలోన సంతాప మంది
యుచితవాక్యంబుల నుర్వీశుతోడ
ననియె నీధారుణియందు నోదేవ!
యనఘుల కిట్టిదుర్వ్యసనంబు గలదె
యిది యేమి పని యని యొప్పదు తోఁచె
మదిలోన నిట్లాడ మఱచితే నీతి
యీ జూద మాడుట యేమి పౌరుషము
రాజేంద్ర! నగరికి రండు పోవలయు
నదె నిన్ను చెలులు రమ్మని పిలిచెదరు
ఇది వేళ కాదు నీ వింతట నిలువు
ధరణీశ! యాఁకలిదప్పులు మఱచి

తరలక యాడంగ ధర్మంబు కాదు
లే లెమ్మా ఆట సాలింపుము వెనుక
నాలాగె వేంచేసి యాడెదు కాక
అని పల్కి చెయి పట్టి యవలికిఁ బెనుఁగఁ
గనుల నెఱ్ఱఁగఁ జేసి కరిఁ గాంచి సింహ
ముఱకఁ జూచినరీతి నూరక చూచి
పరునడి గర్జించి పలికె భూవిభుఁడు
నీ కేల యిటువంటినీతులు సెప్పఁ
జేకాని యెవ్వరు చెప్పి ర మ్మనిరి
విడు విడు మని చెయ్యి విడిపించికొనుచు
నుడుగక కలిమాయ నొగి యాడఁ దొడఁగె
నప్పుడు చింతించి యామంత్రివరుఁడు
తప్పక నలుఁడు జూదం బాడు తెఱఁగు
చేరి వ ద్దని బుద్ధి సెప్పినవితము
ధారుణి నొక్కటి దక్క నంతయును
నురువిడి తోడుత నోడిన తెఱఁగు
కెరలి యాతఁడు కోపగించిన తెఱఁగు
దమయంతి కప్పుడు తగఁ జెప్పి పనిచె
దమయంతి యపుడు సంతాపంబు నొంది
యిది యేమి పని వచ్చె నిఁక నేమి సేతు
వదలక తనమంత్రివాక్యంబు వినక

యుదయుఁ డై యీరీతి నాడినయపుడె
యిది దైవమాయ యొం డేమియు లేదు
మదిలోన నిఁక ననుమానంబు వలవ
దది యాదిగా నింక నెట్టిదుఃఖంబు
పొదలి యేగతి మమ్ముఁ బొంద నున్నదియొ
పదపడి దుస్స్వప్నఫల మెల్ల నిప్పు
డది యేలఁ బోనిచ్చు ననుభవింపకయ
నుదుట నేమని వ్రాసెనో మున్ను బ్రహ్మ
తనచేయుపూర్వకృత్యంబుల దాఁట
వనజాసనాది దేవతలకుఁ దరమె
ఇటువంటిజూదంబు లెవ రైన మున్ను
తటుకున నాడిరే ధరణిలో ననుచు
నవ్వాడు వార్ష్ణేయుఁ డనెడుసారథిని
దప్పక రప్పించి తగ నంత చెప్పి
కొడుకును గూఁతును గొని వేగ నీవు
తడయక మాతల్లిదండ్రులయొద్ద
విడిచి యిక్కడ నున్నవృత్తాంత మెల్లఁ
గడువేగ మెఱిఁగించి కదలి రమ్మనిన
నరుదైన యొకమేటియరదంబుమీఁద
నిరువురబిడ్డల నెలమి నెక్కించి

పరువునఁ దోడ్కొని వార్ష్ణేయుఁ డపుడు
పరఁగంగ నా విదర్భపురంబుఁ జేరె
నప్పుడు పురమువా రందఱుఁ గూడి
తప్పక తమలోనఁ దాము చింతించి
తలపోయఁ దొడఁగిరి ధారుణీశ్వరుఁడు
చాలు వంద రాజ్యంబు సేయు చుండఁగను
సకలజనావళి సంప్రీతిఁ బొందె
నిఁక నెట్లొకో యిది యెఱుఁగంగరాదు
పోడిమి మన మైనఁ బోయి జూదంబు
నాడంగ వల దని యరసి చెప్పెదము
మనమునఁ దనమంత్రిమాటలు వినని
మనుజనాథుఁడు మనమాటలు వినునె
పూని శుభాశుభంబులు రెండు తనవి
యైనవి తెలియక యాడుచున్నాఁడు
జూదంబు నాడెడుచోరపుష్కరుని
వాదించి పోఁ దోలువారు లేరైరొ
యలరి భూపతి జూద మాడంగఁ బోవ
వల దంచుఁ బెద్ద లెవ్వరుఁ జెప్పరైరొ
యవనీశ! యీజూద మాడరా దనుచు
నెవ రైన భూజను లెఱిఁగింప రైరొ

ఘనమైనకర్మముల్ గదిసినవెనుక
విన వచ్చునే యిది విష్ణునకైన
నైనను మన మిప్పు డందఱ మేగి
మాను మీజూదంబు మానుజేశ! యనుచుఁ
బలుదెఱంగులఁ జేరి పలుకుద మొగిని
చెలరేగి మన మేమి సేయఁ బోయెదము
జూద మాడుట వసిష్ఠుం డెఱిఁగి యున్న
కా దని మాన్పడే కష్టజూదంబు
ఇఁక నైన న మ్మౌని యిట కేగుదెంచి
యకలంకమతితోడ నా రాజుఁ గాంచి
యాడఁ గూడదు జూద మాడకు మంచు
నేఁడు చెప్పినఁ గాని నిలుపునే రాజు
మనమాట నిపుడు సమ్మదమున వినునె
అని పౌరజను లెల్ల ననుమానమునను
జని చని నలరాజచంద్రుని గాంచి
మునుకొని భయమున మ్రొక్కి యి ట్లనిరి
మానవాధీశ్వర! మమ్ముఁ గావలసి
మాను మీ జూదంబు మది నమ్మ రాదు
కపటమై యున్నది కాన నీ జూద
మిపుడు చాలింపుమా యిందఱితోడు
పయి వచ్చుపని సేయఁ బంతంబు గాదు

పయి రానివని సేయ వలయు నేరికిని
అవనీశ గెల్పు లే దయ్యె నిం తైనఁ
దవిలి యోటమి మించెఁ దగ దింక విడువు
మనవుడు వారల నవు డాగ్రహించి
కనుఁగొని చెయ్యెత్తి గర్జించి పలికెఁ
జేరి నాకును బుద్ధి సెప్పఁ డ టన్న
వా రెవ్వ రనుచు దుర్వారోగ్రుఁ డగుచు
కలియుక్తుఁ డగుచు నాఁకలిఁ గొన్నయట్టి
పులివోలె గర్జించి పోఁ దోలెఁ బ్రజల
నీరీతిఁ బ్రజ లంద ఱేగినవెనుక
నారాజు మఱి జూద మాడుచు వరుసఁ
దన దైనరాజ్య మంతయు నొడ్డు వెట్టి
వెనుకొన్న కలిమాయ వెతచేత నోడె
చప్పన్న దేశరాజన్యులు మున్ను
కప్పంబు దెచ్చినకానిక లోడె
నవఖండభూమిమండలముల నోడె
నవలక్షపర్వతనదుల నోడె
నలు వంద నోడెను నాల్గుదిక్కులను
ఇల నేడుదీవుల నెల్లను నోడెఁ
గట్టుచీరలతోడఁ గర మర్థి నిలిచి
యట్టిట్టు తొలఁగక యన్నలుఁ దున్న

నతనిఁ గన్గొని పుష్కరాఖ్యుఁ డానలుని
నతికి నవ్వార్త నిచ్చలు చెప్పి పనుప
దమయంతి యది విని తనమసంబునను
గ్రమ మొప్పఁ జింతతోఁ గడు వెఱఁ గంది
యంతఃపురంబున నప్పుడు వెడలి
కాంతలు పౌరజనుల్ కడు వెఱఁ గంది
చూచుచుండంగ నాసుందరి సభకు
రాజధర్మము మాని రయమున వచ్చి
యిది యేమి భూనాథ! యీచోద్య మనిన
నదయుఁడై యేమన కతఁ డూరకుండె
నప్పుడు పుష్కరుం డది చూచి నలుని
దప్పక యిప్పుడే తరుణితోఁ గూడి
యీరాజ్యమున నుండ కేకాన కైనఁ
జేర బొమ్మనిన నాక్షితిపతిఁ జూచి
నలుఁ డిట్టు లనియె నో నరనాథచంద్ర!
నలలితంబుగ మేము చనియెద మింక
కలిరాజు మ మ్మింత గాసి పెట్టఁగను
ఎలమితో నడవికి నేము పోయెదము
నీ వింక నిద్ధారుణిని నేలు మకట
యీవిధి చేసె నేమం దింక ననుచు
బ్రవిమలంబుగ మంత్రి పాటించి తెలియ

వివరింప నే నేల వినకపోయితిని
కర్మ మేమిట నైనఁ గావించుఁ గాని
కర్మము మేలును కర్మమే కీడు
కర్మమే సుఖదుఃఖకారణం బగుచు
కర్మంబు వచ్చినఁ గైకొన కిపుడు
పొమ్మన్నఁ బోవునా పూర్వకృతంబు
తమ్మిచూలికి నైన ధరవైరి కైన
హరి కైన సతిమనోహరునకు నైన
సురల కైనను మనుష్యు లనంగ నెంత
యనుభవింపక తీర దదియెల్ల నిక్క
మని యిట్లు తలపోసి యపు డాత్మపత్నిఁ
గనుఁగొని పలికెను గ్రమముతోడుతను
మనము కానలకు సమ్మతిఁ బోవవలయు
మనమున నీకుఁ జింత మాని రమ్మనిన
విని యాసతీమణి విభునివాక్యంబు
జవ దాఁట కప్పుడే సమ్మతి వెడలె
నవనీశుఁ డింతితో నడవికిఁ జనుట
పురజను లాలించి పురపురఁ బొక్కి
వెఱచుచుఁ దమతమవీథుల నిలచి
గుంపులు గూడుక గుజగుజ రాజ
దంపతులను జూచి తహతహఁ బలికి

రక్కటా యిట్టిమహాపుణ్యమతుల
కిక్కష్టమును బొందు కేటికిఁ గలిగె
నిటువంటియాపద లేటికి వచ్చె
నెటువలెఁ బోవునో యేమి సేయుదము
లేరు పుణ్యాత్ములు లేరు సజ్జనులు
వీరికి నాపద విడుచు నెద్దాన
నని యిట్లు పురజను లలమటపడుచు
తనుఁ జూడ వారలఁ దాను జూడకయ
తల వంచుకొనుచును దగుసిగ్గుతోడ
కలివేధఁ దగిలినకతమున నిట్లు
పురవీథు లప్పుడు పొందుగా వెడలి
పురపురఁ బొక్కుచుఁ బురి నిర్గమించి
కరముఁ జింతించుచుఁ గాంతతోఁ గూడ
దొరకొని దైవంబు దూఱుచుఁ జనియె
అక్కట పురజను లందఱు నవుడు
రక్కసి పుష్కరరాజని వెఱచి
దమయంతితో నలధరణీశ్వరుండు
తముఁ బాసి చనుట కాత్మనె కుంది రంద
అప్పుడు నిషధేశుఁ డాపురి వెడలి
తప్పక దమయంతిఁ దగఁ జూచి యనియె
నేమి సేయుదు కార్య మిఁకఁ దప్పి వచ్చెఁ

గామిని! మన మింకఁ గానలయందు
దైవతంత్రమున నిత్తర్థి నుండవలసె
దైవంబు నన నేలఁ దిమకర్మ మిట్లు
బాధించుచుండంగఁ బగ్గఁ బట్టినట్లు
వేధించి పుష్కరవిభుఁడు జూదంబు
నాడించి సంపద లన్నిఁటిఁ గొనిమొ
పోడిమి చెడి యిట్లు పొగలంగవలసె
ధర్మమార్గంబునఁ దనరుట మనకు
నిర్మల మగుబుద్ధి నెక్కొను చుండు
నని యిట్లు దమయంతి నట్లూరడించి
పనివడి పురసమీపంబునఁ దనరు
నొకపర్వతముఁ గాంచి యురువివేకమున
నకలంకచిత్తులై యప్పుడిద్దఱును
నుపవాసముల నుండి యుదయమైనంత
నపరిమితాయాసులై త్రోవఁ బట్టి
యావనభూమిలో నప్పుడిద్దఱును
బోవంగఁ బోవంగఁ బొదరిండ్లనడుమ
బ్రహ్మసమానుండు బ్రహ్మర్షివరుఁడు
బ్రహ్మలోకమునుండి వచ్చిన ట్లున్న
యావసిష్ఠుని గాంచి యంత మోదమున
సావధానము గాఁగ సారెకు మ్రొక్కి

నలరాజచంద్రుండు నయము మీఱంగఁ
గులకాంతతోఁ గూడి గురుభక్తియుక్తి
మ్రొక్కినఁ గనుఁగొని మునినాయకుండు
నక్కజంబుగఁ జూచి యవ్వఁ డిట్లనియె
నిదియేమి జననాథ! యిందు వచ్చితివి
ముదితతోఁ గూడ నీముద మెల్లఁ దొలఁగి
యీవిధిఁ జనుదేర నేమిటఁ గల్గె
నని ముని పలుకంగ నవనీవిభుండు
కనుఁగొని సంతోషకలితుఁడై పలికె
నోవసిష్ఠమునీంద్ర! యోదయాసాంద్ర!
నావిన్నపం బెల్ల నయముగా వినుము
గతజన్మకర్మసంస్కారఫలంబు
కతన నీదురవస్థ కలిగె మా కిప్పు
డెఱిఁగి యెఱింగి యి క్లేల నన్నదుగ
నరు దంద నేల నేనై విన్నవింతుఁ
దొడర పుష్కరరాజుతోఁ జూద మాడి
పుడమిని సంపత్తిఁ బోరిఁబోరి నోడి
మానినితోడ సమ్మదమున నిపుడు
కాననభూమికిఁ గదలి పోయెదను
పరమయోగీంద్ర! నీపాదపద్మములు
కర మొప్ప సేవింపఁ గలిగె భాగ్యములు

అనవుడు హా! యని యమ్మునీశ్వరుఁడు
తనమనోదృష్టిచేఁ దప్పక చూచి
వెఱ గంది యమ్మహావిభున కిట్లనియె
ధరణీశ! మున్ను నీ నమ్మయంతిఁ బెండ్లి
యాడిన నీమీఁద నది నెప మెన్ని
పోడిమి సెడఁ గలిపురుషుఁ డిట్లేచె
మంచి దండుల కేమి మహిమ శోభిల్ల
మించినసత్కీర్తి మెఱసెద వీవు.
కర్మవశంబునఁ గలుగుబాధలకు
ధర్మంబు వదలకు తలఁచకు సుఖము
మదిలోన సత్యంబు మఱవకు మెపుడు
పొదవినసౌఖ్యంబుఁ బొందెద వీవు
ఖగపతిపై నెక్కి కమలావిభుండు
వగ పెల్ల మాన్చి ప్రోవఁగఁ జూచు నిన్ను
వెఱవకు మని పల్కి విభుని వీడ్కొలిపి
సరగున ముని నిజాశ్రమమున కరిగె
నంతట జననాథుఁ డాసమీపమున
వంతలఁ గుందుచు వాసరత్రయము
నుపవాసముల నుండె నువిదయుఁ దాను
జపలపుష్కరభీతి జన రెవ్వ రటకు
భూకాంతుఁ డప్పు డా పొలఁతుకఁ జూచి

యాఁకటిపెల్లున నందందఁ బలికె
నలినాక్షి! పూర్వజన్మంబున మనము
తెలియక మఱి మూఁడుదినముల నెవరి
నుపవాసములఁ గుంద నుండఁ జేసితిమొ
చపలాక్షి! మనకు నీజన్మంబునందు
నూరిముందఱ కాన నుపవాసగతుల
నూరక మూఁడునాళ్లుండఁగఁ గలిగె
పెట్టినవారికిఁ బెట్టుదైవంబు
పెట్టనివానికిఁ బెట్టదు సుమ్ము
జలజాక్షి! కలిమియే చక్కదనంబు
కలిమి కల్గిననాఁడు కలరు బంధువులు
కలిమియే సౌఖ్యంబు గలిమియే సుఖము
కలిమియే చుట్టాలు గలిమియే సఖులు
కలిమియే పతులును గలిమియే సుతులు
కలిమియే సకలంబు గలిమాయవలను
కలిమి పోయినవెన్కఁ గడఁగి చుట్టంబు
తెలనాగ యొకరైన నిందు రారైరి
పుడమి సౌఖ్యంబులఁ బొందినవారు
చెడినయప్పుడు చెంతఁ జేరంగ నీయ
రలరుచుఁ బుష్కరుఁ డాడుజూదంబు
చెలియరో! యది చూడఁ జిత్ర మయ్యెడిని

ఇది దైవమాయ యొం డేమియు లేదు
మదిలోని శోకచింత మాని పోల దింక
విపినభూములలోన విహరింపవలయు
నిపుడు నీ శోకబుద్ధి నెఱిఁగింతు వినుము
శృంగారవనములోఁ గ్రీడింపలేని
యంగన! వని నెట్లు లటఁ జరించెదవు
మును సౌధసోపానముల నెక్కలేని
వనిత! యె ట్లెక్కుదు వసుధాధరముల
స్ఫటికంపు మేల్కట్ల పై నెక్కలేని
కుటిలకుంతల! యెట్లు గుట్ట లెక్కెదవో
యురు దైన రత్న దేహళి దాఁటలేని
గరిత! యేగతి దాఁటఁగలవు ఘట్టముల
నా వెంట నడిగాక నడువంగ లేవు
వారక బిడ్డలవద్దికిఁ బోయి
నీతల్లిదండ్రులనిలయమం దుండు
నాతి నీ వేడఁ గాననభూము లేడ
నే తెలుంగున నిర్వహింతు వల్లాట
నీమహాటవులకు నేల వచ్చెదవు
కోమలి నా మేలుఁ గోరుచు నిపుడు
కలఁగక పుట్టింటికడ కేగు మనిన
నెలుఁ గెత్తి బెట్టుగా నేడ్చె భూనాథ!

యిటువంటిమాటల నిపు డాడఁ దగునె
కటకటా నే నెంత కడుపాపమతినో
అరిమురి నడవి మీ రడలుచు నుండ
నరనా! థపురమున నా కుండఁ దగునె
కలఁగి మీ రడవులఁ గాయలు నములఁ
జెలఁగి నే నన్నంబె చేయి ముట్టఁ దగునె
పర్ణశాలల మీరు పవళించి యుండ
స్వర్ణగేహంబుల శయనింపఁ దగునె
నగములపై మీరు నవసి వర్తింపఁ
దగినమేడల నుండఁ దగు నయ్యా నాకు
మృగములలో మీరు మెలసి వర్తింప
మగువలలో నాకు మఱి యుండఁ దగునె
గిరిగృహంబుల మీరు క్రీడించు చుండ
విరులపాన్పున నాకు విహరింపఁ దగునె
నినుఁ బాసి నిముసంబు నిలువంగఁ జాల
ననుఁ బాసి పొమ్మన న్యాయమా నీకు
ఎఱిఁగి యెఱింగి న న్నిటు పల్కఁ దగునె
నరనాథ! ని న్నరణ్యంబున కనిచి
తగిలి బిడ్డలఁ జేరఁ దగునయ్యా నాకు
జగతీశ నీపరిచర్యఁ జాలించి
భయదాటవుల నిన్నుఁ బాసినవెనుక

ప్రియ మొప్ప నాకును బిడ్డ లేమిటికి
తరమిడి మాతల్లిదండ్రు లేమిటికి
సురుచిరం బైనట్టిశుభము లేమిటికిఁ
బరఁగంగఁ దనువునఁ బ్రాణ మేమిటికి
నరనాథ! యనుచు మానక యేడ్చు చుండెఁ
గన్నుల నిండారఁ గాఱెడునీరు
మన్ననఁ దుడిచి యామహీపతి తనదు
కన్నులఁ గడుబాష్పకణములు దొఱఁగ
నన్నీలవేణితో నప్పుడి ట్లనియె
నేణాక్షి నిన్ను నే నెడఁబాసినపుడె
ప్రాణముల్ మేనిలోపల నుండఁగలవె
యెడమానియడవిలో నిడుముల నీవు
పడఁ జాల వని యిట్లు పలికితిఁ గాని
యెలనాగ! యిపుడు నీ వేల యేడ్చెదవు
కలఁగకు నినుఁ బాయఁ గలనటే నేను
అని యూరడించు తొయ్యలిఁ దోడుకొనుచుఁ
జను చున్న మిక్కిలి సాధింపఁ దలఁచి
యప్పుడు కలి వార లరిగెడితోవఁ
దప్పించి ఘనపర్వతంబుల శిలలఁ
గట్టుల గుట్టల ఘన మైనపొదల
మటంబులను మహాకంటకచయము

నంతంతఁ గల్పించి యత్యాప్త మగుచు
నంతాప మొనరింపఁ జాలిన యెండ
నంతటఁ గల్పించి యలసటఁ గొలిపి
యంత కంతకు నీడ లగపడ నీక
మడుఁగుల నున్న నిర్మలసలిలంబు
లెడపక యన్నియు నింకిపోఁ జేసి
యాఁకటిపెల్లున నలసి యే మైనఁ
జేకొని తిన నది చేదుగావించి
తెరవులఁ దప్పించి తెలివిఁ దూలించి
పరువుల నలయించి భయముఁ బుట్టించి
నడువుల సొలయించి నయముఁ దూలించి
తడఁబాటుఁ దెప్పించి దప్పిఁ బుట్టించి
యీరీతిఁ గావింప నినకులాధిపుఁడు
బోరన నది దాఁటిపోవ నయ్యెడను
మగువ క్రొమ్ముడి తోఁగివ ములయుకంపలను
దగిలినదనచేతఁ దప్పించుకొనుచు
మురువు దూలిన వాఁడిముండ్లఁ జేఁ దీయ
వెఱచి మెల్లనె తీసి వెలవెలఁ బాఱి
పఱతెంచి కంపలఁ బయ్యెదకొంగు
నరిమురిఁ దగిలిన నవి తీయలేక
తనూ వాఁడి గలఱాళ్లు దాఁకి పాదముల

కనుమల నెత్తురు గాఱ నందందఁ
గన్నుల ముత్యాలకై వడి నీరు
చన్నుగట్టులమీఁద జలజల రాల
జాఱినవెండ్రుకల్ సరిపడఁ గేల
సారెకు సారెకుఁ జక్కఁజేయుచును
గదలిపోవుచు వట్టు గట్టినతనదు
పెదవులఁ దడవుచు బెగడుచు నవని
నడుఁగిడ లేక హా యనుచు శోకింప
పుడమిఱేఁ డాత్మలోఁ బురవురఁ బొక్కి
పరిపూర్ణకళసోము బడలించు మోము
చరణముల్ ధూళిధూసరములై యున్న
ఈపాతకంబున కేమి సేయుదును
పాపపుదైవ మీవగిదిఁ గావించెఁ
గటకటా నేఁ బాపకర్మవర్తనుఁడ
నటుగాన నీదుఃఖమందు నీయింతి
మటుమాయ కలి పట్టి మగువను నన్నుఁ
బటుగతి నీరీతి బాధించుచున్న
దని తలపోయుచు నాయింతిఁ గదిసి
యనునయించుచుఁ దనహస్తంబుచేత
నెలమిమై నూఁతగా నిచ్చి తోడ్కొనుచు
లలనయుఁ దాను మెల్లనె కొంతదూర

మరుగుచు న్నున్న విహంగముల్ రెండు
మఱవఁ గూడనికలిమాయనే నెలమి
నవరత్నఖచిత మానవ్యపక్షములు
పవడంపుఁజాయచేఁ బరఁగు నాసికయుఁ
బసిమిమించులఁ బోలి ప్రబలుచూపులును
అసమానరుచిఁ దేట నలరుపక్షములు
గలిగి ముద్దులుమూటఁ గట్టినయట్లు
కలిమాయచే నొప్పి గగనమందుండి
కపటంపుఁ బక్షులు కపకప యనుచు
విపులేశుముందఱ వెఱవక వ్రాలె
వ్రాలినఁ గనుఁగొని వసుమతీనాథుఁ
డాలోలనేత్రితో ననియె నిట్లనుచు
అలివేణి! మన కిప్పు డాఁకలిచేత
బలహీన మగుటకుఁ బరమేశ్వరుండు
మనమీఁద దయ గల్గి మఱి వీనిఁ బనిచెఁ
బనిఁ బూని యీరెండుపక్షులఁ బట్టి
యనురక్తి భక్షింత మతివ! యిద్దఱము
అని పల్కి పక్షుల నవుడు పోనీక
కదియఁ బోయినఁ జూచి కపటంపుఁబక్షు
లదరినగతి వేగ యవ్వలి కెగయ
వెసల్లనే చనిచని మేదినీనాథుఁ

డల్లనల్లన నప్పు డటు పొంచిపొంచి
పట్టి చేతులు రెండు ప్కాఱఁ జూచుటయు
నట్టె చివ్వున లేచి యీవల నిలువ
మఱిమఱి వానివెంబడిఁ బడి తఱిమి
తఱిమి డగ్గరి పోయి దక్కిన ట్లుండి
యవ్వలి కెగరిన నారాజవిభుఁడు
క్రొవ్వఱంచెదఁ గాక కొబ్బున వీని
నేనేర్పుచే నైన నిటువెంటఁ దగిలి
పోనీక పట్టెదఁ బొడలి యే నిప్పు
డని యిట్లు మతినిశ్చయం బొనరించి
ననబోణి నందుంచి నలమహీవిభుఁడు
పట్టఁ బోయిన మిట్టిపడి వెన్క నిలుచుఁ
బట్టుకుండిన నేలఁ బాతరలాడుఁ
దగిలినగతి నుండుఁ దగులక పోవు
దిగులొందినట్లుండు దిక్కులఁ జూచు
వేసారి మరలిన వెన నొద్ద వ్రాలు
గాసిల్లిపట్ట డగ్గరినను దొలఁగు
దవ్వుల కేగును దగ్గఱ వచ్చు
నివ్విధంబునఁ బక్షు లెంతయు నలుని
నలయించి యలయించి యధికదూరమునఁ
జలమునఁ గొని పోవ జనలోకనాథుఁ

డలసి చింతించియు నటఁ బోక నిలిచె
వలనొప్పఁ బులుఁగులు వచ్చి భూవిభుని
దగ్గఱవాలినఁ దనమొలవల్వ
దిగ్గున పైఁబడఁ దిగిచి వైచినను
బంచఁబా మెత్తుక పక్షులు దివికి
నంచలంబున నేగి యందుండి పలికె
ధర నీవు నాఁడు జూదం బాడువేళ
గరిమఁ బుష్కరుషాసికలలోన నుండి
నీరాజ్యమంతయు నెఱి నాచుకున్న
వారము మేము గువ్వలము గా మయ్య
యెలమి రాజేంద్ర! మే మెవరమో యనుచుఁ
దలఁపకు మదిలోనఁ దరమిడి మమ్ముఁ
బంచఁ గైకొని వేగ పాఱి రమ్మనుచుఁ
బంచినఁ గలిమాటఁ బాటించి యిటకుఁ
బరువున నరుదెంచి పరికించి నిన్ను
నిరువుర మిట్టట్టు లెఱిఁగి దూలించి
నిలుచుచు నమ్మించి నీమొల నున్న
వలువఁ గైకొంటిమి బళిబళీ నిన్ను
మెచ్చవచ్చును మేము మెల్లనే పోయి
వచ్చెద మిఁక నంచుఁ బలికి మాయాత్మ
నెన్నశిం యుండినకోప మింతటఁ బోదు

పనవి నీ వీఁకఁ బడుపాటులు చూడు
మని యుగ్గడించుచు ఞాకలిదూత
లనురక్తితో మాయమై పోయె నంతి
నాపక్షు లరిగిన నాశ్చర్యమంది
భూపాలతిలకుండు పొగిలి చిత్తమున
ఘన మైనశోకసాగరమున నుండి
తనదేవిఁ గని సిగ్గు తేడఁబడఁ బలికెఁ
బక్షులు పలికినపలుకులు వింటె
సాక్షిగాఁ దామరసాక్షి! నీ విభుఁడు
కల్లజూడం బాయెఁ గటకటా నేఁటి
కెల్లెడ నిం తైన నెఱుఁగ! లే నైతి
నింతటఁ బోవదే యెలనాగ మనకు
నెంతేసియిడుముల కిరవు గాఁగలవొ
కటకటా మనమీఁదఁ గరుణయు లేక
నిటు చేయఁగాఁ గలి కేమి చేసితిమొ
తొలఁగునే నేఁ గన్న దుస్స్వప్నఫలము
పలుమరు ననుభవింపక కాని విడదు
కట్టిడిదైవంబు కలరాజ్యమెల్ల
నట్టె కైకొని యరణ్యమునందుఁ ద్రోచెఁ
దుదను గట్టినబట్ట దోఁచుకపోయె
నిది యేమి మాయయో యెఱుఁగంగ రాదు

ఏమి చేయుదు నింక నేమందు విధిని
నీమహాటవిలోన నిద్దఱ మింక
నలివేణి! యేదుఃఖ మనుభవించెదమొ
తెలియంగఁ జాల మేతెఱఁ గింక మనకు
అని యని పలుమాఱు నడలుచుఁ బలుకఁ
దనప్రాణవిభుతోడ దమయంతి పలికె
ఏల నీతలపోఁత యినకులాధీశ!
పోలించి చూడుమా బుద్ధికార్యంబు
కాలకర్మంబులు గడపినచోట
ఫాలలోచనుఁ డైనఁ బాపుకో గలఁడె
జలధి మేరకు మీఱి చనుదెంచె నేని
కలదె యుపాయంబు కట్టించి నిలుప
వసుధ నీతకు ముంచి వచ్చునే లోఁతు
విస మెక్కునే తల వెండ్రుకల్ గడచి
మిన్న వేగమె వచ్చి మీఁద వ్రాలినను
మన్ననఁ జెయ్యాని మఱి నిల్వఁ దరమె
యెంతేసికార్యంబు లేగుదెంచినను
వంత నొందుచు ధృతి వదలంగఁ దగదు
తటుకున దైవంబు దయ లేక మనల
నిటుచేసితే ఇంక నే మనవచ్చు
నింపకు మిక్కిలి యేమి వచ్చినను

నంతయు దుస్స్వప్న మని యాత్మ నెఱుఁగు
తలఁపకు రాజ్యంబుఁ దలఁపకు సుఖముఁ
దలఁపకు బిడ్డలఁ దలఁపకు పురము
వదలకు ధైర్యంబు వదలకు బుద్ధి
వదలకు హరిచింత వదలకు నీతిఁ
బుట్టుభోగము లెల్లఁ బోయిన వెనుక
బట్టకు వెఱతురే భానుకులేశ!
యనుచు నూరార్చి నెయ్యంబున నవుడు
తనకొంగుసగము నాతనిమీఁదఁ గప్పె
నుడుగక యిద్దఱు నొకచీరఁ గట్టి
యడలుచు నడవిలో నధికదూరంబు
నడచి పోవఁగఁ జూచి నగి వారు మఱియు
నడలంగఁ గలి ధరామరరూపుఁ దాల్చి
కడువేడ్క నచట మార్గంబులు నాల్గు
తడయక కల్పించి తా నొక్కతోవ
తెరవరి విధమునఁ ద్రిమ్మరు చుండె
ధరణీతలేశుండు దమయంతి యటకుఁ
జనుదేరఁ గపటవేషధరుండు పలికె
నోనరంగ నిద్దఱు నొకచీరఁ గట్టి
యెందుఁ బోయెదరు మీ రీకాననలోన
నెందుండి వచ్చితి రిటిదుఃఖంబు

లెందుకు వచ్చె మీవృత్తాంత మెల్లఁ
గొందల మందక గునుఁగక నిల్చి
యెఱుఁగంగఁ జెప్పు మీ రెవ్వ రటన్న
ధరణీతలేశుఁ డాతని కిట్టు లనియె
వినుము విప్రవరేణ్య! విశ్వంబులోనఁ
గొనియాడఁ దగుభానుకులజుఁ డౌవీర
సేనసుతుండ నిక్షితితలేశ్వరుఁడ
మానితసకలసామ్రాజ్యసంపదల
గపటజూదమునఁ బుష్కరునకు నోడి
విపినంబులోపల విహరించుచుండి
చపలాక్షితోఁ గూడి సరసత రాఁగ
కపటమార్గంబున ఖగములు రెండు
వచ్చి పట్టుట కేను వైచినవల్లె
నిచ్చఁగా మింటికి నెత్తుకపోవఁ
బోలఁతి కట్టినయట్టి పుట్టంబుకొంగు
నెలమిమై గట్టుక యిట వచ్చినాఁడ
ననఘాత్మ! నే నలుం డను పేరివాఁడ
ననవుడు కపటబ్రాహ్మణుఁ డిట్టు లనియె
నింతిని నీవెంట నిడికొని నీవు
వంతఁ గుందుచు ఘోరవనములోపలను
నీరీతి తిరుగాడ నిది కార్య మగునె

ఈరామ నీవెంట నిడుమలఁ బొందఁ
జాలదు మాకిది సంతాప మయ్యె
నీలోలలోచన నిఁకఁ జూచె నేని
ఘోరమృగంబులు గూల్చి భక్షించు
నోరాజ! యడవికి నొకఁడవే రాక
యెలనాగ నిచ్చటి కేల తెచ్చితివి
వలవదు పాపంబు వచ్చు భూనాథ!
పదపడి కలిరాజు పన్నినమాయ.
యిది మాకుఁ జూడంగ నింతటఁ దొలఁగ
దెం తేసికష్టంబు లింక రాఁగలవొ
యింతిని నిఁకఁ బుట్టినింటికి ననుపు
మిట కేల తెచ్చితి విది బుద్ధి యగునె
కటకటా యిఁక నైనఁ గాంత నంపింపు
మినకులంబున జనియించిననృపులు
ఘను లంద ఱీవుడు నీఘన తెందుఁ బోయె
నొకబుద్ధిఁ జెప్పెద నుర్వీతలేశ!
యిఁక నైన వినుము నీ విం దుండఁ గూడ
దిదిగొ నాలుగుత్రోవ లేర్పడి యున్న
వది విదర్భపురికి నరుగుచు నుండు
నది యయోధ్యాపురి కరుగుచు నుండు
నది సుబాహునిపురి కరుగుచు నుండు

నది ఋతుపర్ణపురాధ్వంబు గాన
నిమ్మార్గములను మీయిద్దఱిఘుతికి
సమ్మతం బగుత్రోవఁ జనుఁడు 'వేవేగ
భూప! యీనాలుగుపురములలోన
దావు విదర్భాఖ్యఁ దనరిననగర
మని చెప్పుచు నదృశ్యుఁ డై పోయె నతఁడు
మనుజేశుఁ డంతట మగువ నీక్షించి
తొయ్యలి! యీనాల్గుత్రోవలలోనఁ
జయ్యన నేత్రోవఁ జనుదెంత మనినఁ
గరివృకవ్యాఘ్రసూకరసింహసర్ప
శరభాదిబహుసత్త్వసంచారవనులఁ
దిరుగంగ నేటికి దేవుఁడే మనకు
తెరవు విదర్భకుఁ దెలియంగఁ జెప్పె
మనుజేశ! యట కేగి మనవారియొద్ద
ననుపమగతి నుంద మని భక్తి మ్రొక్కి
ర మ్మని పిలిచిన రమణీలలామ
కమ్మానవేశ్వరుం డనియెఁ గ్రమ్మఱను
వనజాక్షి మును నిన్ను వరియించునాఁడు
ఘను లగుమంత్రాంగకర్తలు దొరలు
కరులు తేరులు తురంగంబులు భటులు
బిరుదువాద్యంబులు భేరులు వన్నె

పల్లకీ లమితనువాసినీవిప్ర
పల్లవాధరలు పార్శ్వస్థుల నెదుట
నే తేర మీఁతండ్రి యేలువిదర్భ
కే తెంచినాఁడ బర్హిర్ముఖుల్ మెచ్చ
చపలాక్షి! కలి నన్ను జలమునఁ బట్టి
కపటజూదమునఁ బుష్కరునకు నన్ను
నోడించి యిద్దఱ కొకచేలఁ జేసె
నేఁడు లజ్జ దొఱంగి నే నీవిధమున
భామ నీతో విదర్భకు నెట్లు వత్తు
మామ నేగతిఁ గాంతు మది సిగ్గులేక
భూమీశుసభలోన బుధు లెల్ల వినఁగ
నే మని నాభంగ మెఱిఁగింతు నచటఁ
జెడి చుట్టములచెంతఁ జేర నేఁజాలఁ
గడపట నతిహీనుగాఁ జూతు రబల
నీ వచటికిఁ బొమ్ము నీబిడ్డ లచట
నేవిధి నున్నారొ యెఱుఁగంగఁ జాల
నా వెంట నది గాక నడువంగ లేవు
హా విదర్భ కటన్నఁ బొలఁతి యిట్లనియె
భూమీశ! నినుఁ బాసి పో పొ మ్మటంచు
వేమరు పలుకుట విహితమా నీకు
జలములలో నున్న జలచరజంతు

విలమీఁదఁ ద్రోచిన నెబ్బంగి బ్రతుకు
పరుదార తరువుతో నల్లినతీఁగ
తరువుఁ బాసిన వది తానిల్వఁ గలదె
నినుఁ బాసి పోఁజాల నీపాద మాన
ననుఁ బాసి పోవుట న్యాయమా నీకు
పనవెదు నాతోడఁ బలుక కీమాట
యనినఁ గామినిఁ జూచి యవనీశుఁ డనియె
నలివేణి! మన మిప్పు డఖిలదీనతను
నలుకుచు నిద్దఱ మొకచీరఁ గట్టి
పోడిమి నేరీతిఁ బోవంగ నగును
నేఁడు రాజ్యము వోయె నిర్నిమిత్తమునఁ
బై చీరయును బోయెఁ బక్షులచేత
నీచీరకొంగును నేఁ గట్టినాఁడ
నావిదర్భాపురి కట నీవు నేనుఁ
బోవంగ నప్పుడు పురజనుల్ చూచి
యిల నేడుదీవుల నేలెడువాని
చెలు వెల్ల వదలి పైచీరయుఁ బోయె
సురలను నొల్లక సాక్షి యీరాజు
వరియించినఫలంబు వనితకుఁ గలిగె
నని తూలనాడెద రది గాన నటకుఁ
జనను 'నే నీ వైనఁ జను మన్న బెదరి

చెదరినమనమున చెలియ యి ట్లనియె
హృదయేశ! నన్ను నీ విట్లాడఁ దగునె
యడవులలో నీవు నడీలుచు నుండ
కడువడి మావారికడ కెట్లు పోదు
నినుఁ బాసి ప్రాణంబు నిమిషమాత్రంబు
తనువున నిల్వఁగఁ దగునె ప్రాణేశ!
తొల్లి చేసినయట్టిదుష్కృతఫలము
నెల్లఁ బొందక యది యేలఁ బోనిచ్చు
హరునకు మొదలుగా హత్య సిద్ధించు
హరియంతవానికి నడలంగ వలసె
దినకరచంద్రులు దిరుగంగ వలసె
నొనర నొక్కెడను గా లూదంగలేక
యాయువు విద్యలు నఖిలసంపదలు
వ్రాయఁ బుట్టిననాఁడు వనజజుం డతఁడు
నుదుట వ్రాసినవ్రాఁత నులిమితె చెడునె
మదిలోన నీ వింక మరుగంగ నేల
నని పల్కె నిద్దఱు నపుడు సమ్మతిని
జనుచున్న ముంగట సహకారసాల
మాలూరకరకతమాలమధూక
తాలఖర్జూరహింతాలామ్లపనస
సరళకింశుకలుంగజంబూవటాది

తరులమధ్యంబునఁ దగునొక్కకొలనుఁ
గనుఁగొని సోపానగతి డిగ్గి నీరుఁ
దనియంగఁ ద్రావి గతశ్రము లగుచుఁ
గొలను వెల్వడలి దిక్కులు చూచి విజన
నిలయ మొక్కటిఁ గాంచి నెఱి దాని డాయ
నరిగి కూర్చుండిరి యటఁ గలిమాయ
నెఱయంగ నొకమాయనిద్దుర గప్ప
వఱపున వాడినవల్లి చందమునఁ
బిగుసనితిన్నెపైఁ బడి నిద్ర వోయెఁ
దనకు నిద్దుర రాక దరిదాపు లేక
వనితయుఁ దా నొక్కవస్త్రంబు గట్టు
కతమున నెడబాయుఁగాఁ గూడ కపుడు
మఱి గణించుచుఁ గలిమాయచేఁ దనకుఁ
గలరాజ్య మెల్లఁ బుష్కరరాజు కోడి
కలఁగుచు శపథంబు గడువంగలేక
తనదేవియును దాను తనపురి వెడలి
చనుదెంచి మూఁడువాసరము లచ్చోట
నాఁకట నలసి ఘోరాటవులందుఁ
బైకోక కపటంపుఁ బక్షుల కిచ్చి
తగిలి యనేకబాధల గుంది కుంది
వగచుచు నచటికి వచ్చి చేరుటయు

నటమట దుఃఖంబు లన్నియుఁ దలఁచి
చటులమధ్యాహ్నభాస్కరకిరణముల
స్ఫుటముల కందిన పూఁదీఁగెవోలె
నటవుల భ్రమ్మరి యాఁకట్ల సొలసి
మదిరాక్షి తన దేవి మహిమీఁదఁ బండి
నిదురఁ బోవఁగఁ జూచి నృపకుంజరుండు
సన్నుతసకలరాజన్యకామినులు
కన్నుసంజ్ఞల నూడిగంబులు సేయ
హంసతూలికలశయ్యను నిద్రవోవు
హంసయానకు పాను పయ్యెఁ బో నేల
ననుఁ గూడి వచ్చి కానలఁ బొందినట్టి
తనదుఃఖ మింతయుఁ దగఁ జెప్పకొనదు
దీని ఘోరముఁ జూడఁ దీరదు నాకుఁ
బూని యిచ్చట డించి పోయెద నింక
వనిత నన్ గానక వనవాస ముడిగి
తనపుట్టినింటికిఁ దగఁ బోయి చేరు
నిటువలె దీని కే నెంత చెప్పినను
దిటమరి కలఁగి వాదించుఁ బో ననుచు
నని పల్కి. కలిదైవ మవుడు పేరేపఁ
దనప్రాణనాయకి తగఁ గట్టినట్టి
చీర సగంబుగాఁ జేతులఁ బట్టి

నారి మేల్కొన్న కుండ నడిమికి నలుఁడు
తునియించి మనమున దుఃఖంబుఁ జెంది
విన కుండ మెల్లనే విలపించి తొలఁగి
పోయెద నని లేచి పోయి రాజేంద్రుఁ
డాయెడ మఱి నాలు గడుగులు పోయి
పోలేక మదిలోనఁ బొగిలి మూర్ఛిల్లి
యాలేమదగ్గఱ కరుదెంచి మగుడ
తనువు పాదంబులు తప్పక చూచి
తనలోన నిట్లని తలఁచి శోకించెఁ
గటకటా నేఁ బాపకర్ముండ ననుచు
నెటు లెఱుంగక యయ్యో యాతరలాక్షి
కోరి వచ్చిన దేవకులజుల నెల్ల
వారించి నన్నేల వరియించె నొక్కొ
పడఁతి నోచిననోముఫల మిట్టు లుండె
నిడుములఁ బొందెడి నీయరణ్యమునఁ
గట్టేఁడి విధియాజ్ఞఁ గడవంగ వశమె
యిట్టికాఱడవిలో నెలనాగ! నిన్ను
నొంటిగా విడచి నే నొగిఁ బోవఁ జాల
వెంటఁ దోడ్కొనుచును విహరింపలేను
కామిని! నీకు నాకతమునఁ జేసి
ఈమహాటవిలోన నిట్లుండఁ గలిగె

నెనయుంగ నీభాగ్య మి ట్లుండె ననుచుఁ
దనమది నొక్కింత ధైర్యంబుఁ దెచ్చి
వనిత పయ్యెదకొంగు వల నొప్పఁ గప్పి
యనుమాన మేటికి నరిగెద ననుచు
నడలుచు మఱి నాలు గడుగులు పోయి
తడఁబడి పోలేక ధరణిపైఁ వ్రాలి
దిగ్గన లేచి యాదేవిని జూచి
దగ్గర కేతెంచి తనలోనఁ దాను
బెగ్గలం బందుచు భీతి ని ట్లనియెఁ
బడలి నీ వడవులఁ బడఁజాల వనుచుఁ
దడయక నీతల్లిదండ్రులకడకుఁ
బొ మ్మని చెప్పినఁ బోఁ జాల వెట్టు
లమ్మ నావెంటనే నవయంగ వత్తు
నటువంటిదాని ని న్నక్కటా నేఁడు
ఇటువంటియడవిలో నెటు డించి పోదు
నని యమ్మహీపతి హా యని వగచి
తనమది నిట్లని తర్కించె నేను
బోయినవెనుక నీ పూఁబోణి లేచి
పాయక యెబ్బంగిఁ బలవించు నొక్కొ
పలవించి యడవిలోపల నన్ను వెదకి
బలు వైనమృగముల పా ల్పడునొక్కొ

పతిచేత నొల్లమి పడఁతి నే ననుచు
మతి దప్పి ప్రాణముల్ మఱి వీడు నొక్కొ
యని యని పలుమాఱు నరుదందఁ దలఁచి
తనుఁ బాయఁ జాలని తలఁపు వర్ణించి
మానినిగుణములు మానుగాఁ బొగడి
మానినీమణిమోము మఱిమఱి చూచుఁ
జనుఁగవ వర్ణించు సన్నంపునడుము
వినుతించుఁ గన్నులవెడలుపు నెంచుఁ
దేనియరుచుల నొందినపల్కు లెంచుఁ
దా నిచ్చుచనవులఁ దప్పక యెంచు
మునుపటిరతిసుఖంబులఁ దలంచుచును
దనలోనఁ దాను సంతాపంబు నొందు
మఱియును దెగువతో మానిసి డించి
సరగునఁ జనుదేర సతిమీఁద మోహ
మనుతీఁగ కాళ్లకు నప్పుడు చుట్టి
పెనఁగొనఁ బోలేక పృథివిపై వ్రాలి
పుడమిజేఁ డట మూర్ఛ వోయి యొక్కింత
తడవులఁ దెలిసి యాతరళాక్షిఁ జూచి
తిరిగి యచ్చటికి నేతెంచి దుఃఖమున
నరుణకాంతులజేవు రగులోచనముల
జలములు దొరఁగ నాజననాథుఁ డనియె

నెలనాగ! నిను బాసి యే నెట్లు పోదు
వనజాక్షి! నినుఁ గూడి వర్తించు ఘోర
వనములు శృంగారవనము లై యుండు
నోలేమ! నీ వున్న నాగిఁ బూరిశయ్య
లీలతో హంసతూలికపాను పగును
ఓరామ! నీవున్న నురుదుర్గములును
మీఱిన బంగారుమేడలై యుండు
బాలిక నినుఁ గూడి వసియించుపర్ణ
శాలలు మఱి చిత్రశాలలై యుండు
మెలఁత నీ సన్నిధి మృగగర్జనములు
వల నొప్పు సంగీతవాద్యమై యుండు
మదిరాక్షి! నీవు సమ్మతి నిచ్చుఫలము
మదకి దివ్యాన్నసమ్మదము ఘటించు
నీయట్టికులసతి నీయట్టిసాధ్వి
నీయట్టిప్రియురాలు నీయట్టిముగ్ధ
నీయట్టికులశీల నీయట్టియబల
నీయట్టిలావణ్యనిధి యెందు గలదు
తలఁచేఁగా దైవంబు దయ యింత లేక
యెలనాగ! నే నింక నేమిసేయుదు నె
అని యని పలవించి యామహీశ్వరుఁడు
తనమది నొక్కింత ధైర్యంబుఁ దెచ్చి

యింతగాఁ జింతింప నేటికి ననుచుఁ
గాంతారభూములఁ గలిగినట్టి
కరిసింహశార్దూలగండభేరుండ
శరభపన్నగశశచమరీలులాయ
కాకాదిపక్షిమృగంబులచేత
నేకీడుఁ బొందక యీయిందువదన
తమతల్లిదండ్రులదగ్గఱఁ జేరు
సమరంగ హరికృప ననుచు దీవించి
పోయెద నని లేచుఁ బోలేక మగుడి
పోయి మిక్కిలి వగఁ బొంది మూర్ఛిల్లు
హా యని వెలుఁగెత్తి యందంద నేడ్చుఁ
బోయెద నని పోయి పొక్కుచుఁ దిరిగి
చయ్యన దమయంతిసరసకుఁ జేరి
యయ్యెడ నలుఁడు మహార్తి నిట్లనియె
నిటు డించి పోయిన నీయిందువదన
యటు నిటు పడి పోయి యమ్మయిల్ సేరి
యడవిలో శూన్యగృహంబునఁ దన్ను
విడిచిపోయెను గూర్కువేళ నిజేశుఁ
డని తెల్పఁ దనవార లది విని నన్ను
మనమున నెటువంటిమాట లాడుదురో
యదిగాక పురజను లందఱు నన్ను

పదపడి నలుఁ డిట్టిపాతకంబునకు
నడలక యొడిఁగట్టె నానుచుఁ బిట్టుదురో
వడఁతి యి ట్లిడుముల పా లైనఁ జూడఁ
జాలక విడిచెద సత్య మిమ్మాట
పోలించి విను మమ్మ! భూదేవి! నీవు
ఆకాశవాణి! నీ వరయుంగ వినుము
ఏకతంబున మీర లిద్దఱు సాక్షి
మెలఁత నేగతి నైన మీరు రక్షించి
తలిదండ్రిదగ్గఱఁ దగఁ జేర్పవలయు
నని యొప్పగించి చయ్యనఁ బోదు ననుచుఁ
జనిచని మఱి పోవఁ జాలక తిరిగి
వచ్చి యాదమయంతివదనంబుఁ జూచి
యచ్చోట నెలుఁ గెత్తి హా యని యేడ్చి
పోలేక పోలేక పొగలుచు నుండ
నాలోనఁ గలిదేవుఁ డతివపైఁ గలుగు
మోహపాశంబుల మొదలంటఁ బట్టి
సాహసంబునఁ ద్రుంపఁ జయ్యన నలుఁడు
మనమున నివి యేమి మమత లటంచుఁ
జన నిశ్చయించి యచ్చట నిల్వలేక
నదులు శైలంబులు నగరముల్ గడచి
పొదలుచు వేవేగఁ బోయె భూవిభుఁడు

పోవంగఁ గలి తనబుద్ధిఁ జింతించి
వావిరి వీనిలావణ్యంబుఁ జెఱుతు
నని యగ్నిదేవుని నర్చించి బిలిచి
కని మాఱుమాపునిఁగాఁ జేయు మితని
ననిలుని నీకు సాహాయ్యంబు గాఁగఁ
బనువుదుఁ జను మన్న బనిఁ బూని పేర్చి
యురువడి విసరుమహోగ్రవాయువులఁ
దరుశాఖ లన్నియుఁ దఱచుగా నొరసె
నాకాశచే నిప్పు లందందఁ బొడమి
యేక మై యాకాశ నేర్చుచు వచ్చెఁ
దగిలి పెన్మంటలు ధగధగ మండ
భుగభుగ పొగల గుంపులు మింటి కెగయఁ
దఱచుగా మండుచుఁ దరువుల కెగసి
దరికొని పొదరిండ్లు దళముగా మండ
మ్రాకులు ఫెళ్ఫెళ మహిమీఁద వ్రాల
వీఁక మృగంబులు వెలవెలఁ బాఱ
ఖగములు ఱెక్కలు గాలిన కమలి
మొగసి పోవఁగ లేక యిల వ్రాలి పొరల
నక్కడక్కడ దాగినట్టిసర్పములు
యక్కజంబుగ నన్ని యడలుచు మడియ
ఘన మైనసప్తసాగరము లింకించి

కనలుచు సకలలోకములు దహింప,
వచ్చినబడబాగ్నివడువున వచ్చు
చిచ్చుఁ గనుంగొని క్షితితలేశ్వరుఁడు
బోరన నది దాఁటి పోవ్వెద ననుచు
దిసఁ దై రాఁగ నాదిక్కున నొక్క
పొదరిల్లు తగిలి యద్భుతముగా మండఁ
గర్కోటకుం డనుఘనపన్నగంబు
కక్కసపడుచు నాఘనవహ్నినడుమ
వేణుశాఖాగ్రంబు వేవేగఁ బ్రాకి
ప్రాణభీతిని మహీపతి కిట్టు లనియె
నోరాజదేవేంద్ర! మోదయాసాంద్ర!
యోరాజితాకార! యోదీనరక్ష!
యీవహ్ని వెడలించె నిపుడు ప్రాణముల
నీవహ్నిలోపల నిటు చిక్కినాఁడ
కావవే రాజేంద్ర! కరుణతో నన్ను
అని దీనతను బల్కనప్పు డాపాముఁ
గనుఁగొని నలమహీకాంతుఁడు నవ్వి
ధరణిఁ బాముల నమ్మఁ దగ దండ్రు దుర్వి
వెఱతు ని న్నంటఁగా విషధర! యనిన
భూవరుఁ జూచి యా భుజగ మి ట్లనియె
దావాగ్ని నిప్పుడు దాఁటించి నీవు

నా కుపకారంబు నయ మొప్పఁ జేయు
నీకుఁ బ్రత్యుపకృతి నేఁ జెఱఁగింతు
ననవుడు వేవేగ నగ్నిలోఁ జొచ్చి
జననాయకుఁడు కృపాసాగరుం డగుచు
నా పాముఁ గొనివచ్చి యావల విడువ
భూపతిఁ గనుఁగొని భుజగమి ట్లనియె
మనుజేశ! యిటువంటిమంటలోఁ జొచ్చి
నను నీవు రక్షించినావు నీమేలు
మఱవ నే నీ కొక్కమాటఁ జెప్పెదను
సరణి ముందఱ నొక్క సరసకాసార
మున్నది యట నన్ను నొనరఁ గొంపోయి
మన్నించి విడువుము మఱి నీకు నొక్క
మేలుఁ జేసెద నన్న మేదినీనాథుఁ
డాలించి యాపాము నతఁడు గొంపోయి
సరగున నవుడు కాసారంబులోనఁ
గరుణతో విడిచె నాఘనపన్నగంబు
విడిచినయప్పుడు వివర మొప్పంగఁ
గడువడి నలరాజుకాళ్లను గఱచెఁ
గఱచినఁ దఱచు వంకలు వోయె మేను
కుఱుచచేతులు మఱి గుజ్జుపాదములు
బిఱుసువెండ్రుకలును బేడిగడ్డంబు

నఱ యంగుళంబులు నంటుచెక్కిళ్లు,
పఱుసనిమీసంబు ప్రతిగుంటకనులు
కఱకునల్లనిమేను ఘనమైనకడుపు
గలిగినఁ జూచి భూకాంతుఁడు నవ్వి
కలఁగుచుఁ బలికె నక్కలిమాయఁ దలఁచి
యప్పుడే యిట్టికార్యముఁ జేతు వనుచుఁ
జెప్పితి నాలాగె చేసితి వహహా
కత్తిచే నఱికినగాయంబుమీఁదఁ
దత్తరపడ దెబ్బ తగిలినరీతి
నైనది యైన నే మనుచు ధైర్యమున
ధ్యానించునలునితో నాసర్ప మనియె
జననాథ! నీ కింతసంతాప మేల
కనలక వినుము నేఁ గఱచినవిధము
మునుకొని తొలిజన్మమున బ్రహ్మఋషికి
ఘనమైనదోషంబుఁ గావించినాఁడ
నామౌని కోపించి యడవిలో నిట్లు
పాముగా నుండుము పాపాత్మ! యనుచు
బలువైనఘోరశాపం బిచ్చె నాకు
నలయుచు నే నపు డాత్మఁ జింతించి
మునినాథ! యీశాపమోక్షంబు నాకు
ఘనతతో నెప్పుడు గలుగు నటన్నఁ

గలిరాజుమాయచేఁ గల రాజ్య మెల్ల
నలరాజు పుష్కరవరనాథు కోడి
పై నున్నవస్త్రంబు పక్షుల కిచ్చి
కానలలోఁ దనకాంతను విడిచి
నీ వున్న యెడకు నానృపుఁ డేగుదెంచి
భావించి యగ్నిలోఁ బడకుండ నిన్నుఁ
గాచి రక్షించినఘనునిపాదంబు
చూచి ముట్టిననాఁడు శుభమూర్తి వగుదు
వని చెప్పి యతఁ డేగె నంతటనుండి
యినకులాధీశ! నే నిచ్చట నుండి
గానకొని నీరాకఁ గోరు చుండుదును
వనమునఁ గాలాహివలె వచ్చి నిన్ను
గఱచితి నని యాత్మఁ గలఁగకు నరుల
తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పెదఁ దెలియుంగ వినుము
కాంతి కోర్వఁగ లేరు ఖలు లర్థి భూమి
కాంతులు నీచసంగతి కోర్వఁ గలరు
అటుగాన నీఘోర మైనరూపమునఁ
బటుగతి విహరింపఁ బాటి ధరిత్రి
విభులేశ! నీ వింక విపినభూములను
విపరీతబుద్ధిని విహరింపఁ గూడ
దరయుచు నీ వయోధ్యాపురి కేగి

యరుదార ఋతుపర్ణుఁ డనురాజు చెంతఁ
జేరి సారథ్యంబుఁ జేయుచుఁ బాక
మారూఢిఁ జేయుచు నతని మెప్పించి
బాహుకుం డను పేరుఁ బడసి యత్యంత
సాహసం బలర నచ్చట నుండు నంతఁ
గొంతకాలమునకుఁ గోమలిఁ గలసి
సంతోషమతిని రాజ్యముఁ జేయఁ గలవు
నిషధేశ ! విను మింక నీశరీరమ్మున
విష మెంతకాలంబు వైన నుండు నప్పు
డురగరాక్షసపిశాచోరుభూతముల
దురితంబు లేవియు దొరయవు నిన్ను
అని కరాటములోన నమరినయొక్క
కనకవస్త్రము ధరాకాంతున కిచ్చి
కర మర్థి నీరూపు గావలె ననుచు
ధరణీశ ! నను నీవు తలఁచి యీకోక
ధరియించినప్పు డందము మీఱ నీకు
వరుస నీరూపలావణ్యముల్ గల్గు
నేపార నే నింక నేగెద ననుచు
నాపాము మాయమై యరిగె నంతటను
జననాథుఁ డత్యంతసంతోష మడర
ఘనతర వేగుఁడై కదలి యయోధ్య

కరిగి యాఋతుపర్ణు నందందఁ గాంచి
కరములు ముకుళించి ఘనభక్తిఁ బలికె
నవనీశ ! బాహుకుఁ డనువీరివాఁడ
తవిలి సారథ్యంబుఁ దగఁ జేయ నేర్చు
విశ్వంబులోపల వెలుఁగొందియున్న
యశ్వలక్షణముల నమరంగ నేర్చు
వారక రుచులుగా వండంగ నేర్చు
నీరీతి విద్యల నెఱుఁగంగ నేర్చు
వల నొప్ప మిమ్ముఁ గొల్వ వచ్చితి నన్న
దలఁచి నీబంటుగాఁ దగ నేలు మనిన 1520
ఋతుపర్ణుఁ డాతనిరూపంబుఁ జూచి
ప్రతిఁ గాన మీరూపభావంబులకును
ఇట్టివాఁ డొకఁ డున్న నెప్పుడు మనకుఁ
బుట్టు ముచ్చటలును బ్రొద్దువోయెడిని
యని పల్కి నలుని నత్యాదరంబునను
మనుజేశుఁ డవుడు సమ్మతిఁ గొల్వు నిల్పె 1526

చతుర్థాశ్వాసము.

అట మున్న నలరాజునముఁగుబిడ్డలను
దటుకున దమయంతితలిదండ్రు లింట
విడిచి వార్ష్ణేయుండు విపినభూమ్ములకు
వెడలె నలక్షితివిభుఁ డింతిఁ గూడి
యనుమాట విని మున్నె యాఋతుపర్ణు
నొనరంగ మఱి కొల్చి యుండె నానలుఁడు
అరసి వార్ష్ణేయుండు నందందఁ జూచి
నరసతిఁ దనరథసారథి గాఁగ
నెఱిఁగి యాతనితోడ నేమాటఁ దెలుప
కెఱుఁగనిగతి నుండె నేమియు ననక
నక్కడ దమయంతి యదరి మేల్కాంచి
పొక్కుచుఁ దనపతిఁ బాడఁగాన కులికి
నలుదిక్కులును జూచి నలినాక్షి గుంది
చలియించి చించినచీరయుఁ గాంచి
డిగ్గున లేచి పూఁదీఁగకైవడిని

నగ్గలంబుగ మూర్ఛ నవనిపై వ్రాలి
యానినయామూర్ఛ నొక్కింత తెలిసి
మేనెల్ల నులియుచు మెల్లనఁ లేచి
నేలలఁ బుణుకుచు నిగిడినవగల
వాలుఁ గన్నుల నీరు వరద లై పాఱఁ
బలు తెఱంగులఁ దనప్రాణేశుఁ దలఁచి
వెలవెలపాటున విలపింపఁ దొడఁగె
హా రాజదేవేంద్ర! హా దయాసాంద్ర!
హా రాజమందార! హా దయాకార!
శ్రీకరఘనమూర్తి! రిపుసమవర్తి!
నాకేశనుతకీర్తి! నలచక్రవర్తి!
అక్కటా యిట్టి ఘోరాటవిలోనఁ
దక్కక నను డించి తలిగి పోఁ దగునె
ననుఁ బాసి పో నని నాతోడఁ జెప్పి
పెనునిద్రపోయినప్రియ నన్ను డించి
కటకటా నామీఁదఁ గరుణఁ జాలించి
యిటు డించి పోవ నీ కేమి చేసితిని
నినుఁ బాయఁగా లేను నిమిషమాత్రంబు
ననుఁ బాసి పోవుట న్యాయమా నీకు
ఒక్కటే ప్రాణంబు లొనర నిద్దఱికి
మక్కువ లొక్కటే మనకు నిద్దఱికి

నోడకు మనుచు న న్నూరడఁ బలికి
పాడియే యడవిలోపల డించి పోవ
నిట్టికాఱడవిలో నిటు నన్ను డించి
యెట్టులు పోవఁ గాళ్లెట్లాడె నీకుఁ
గైకొనఁ గెడఁబాయఁగా నెన్నఁ డైన
నీకు నేఁ జేసిననేరంబు లేమి
కట్టిఁడి దైవ మీకానలో నన్ను
ఇట్టు లొంటిగ నుండ నేలఁ జేసె నొకో
యెన్నఁడు రాదుగా యిటువంటినిదుర
నిన్ను నన్నును బాప నేఁడు వచ్చినది
తనువునఁ బ్రాణముల్ దలఁగ కున్నంత
నినుఁ బాసి యోర్తునే నిమిషార్థ మైన
ఇట్టికాఱడవి న న్నేకత డించి
యెట్టు పోలే వని యెంచితి మదిని
ననుఁ బాయవచ్చునా నాప్రాణవిభుఁడ
వని నిన్ను నమ్మితి నననీశచంద్ర !
యిచ్చట నను డించి యేలఁ బోయితివి
చచ్చిన నొకచోటఁ జావమే మనము
కలపాటి నొకభంగిఁ గాలంబు నడిపి
మెలఁగమే యడవుల మేదినీనాథ !
గ్రహావేధ లవి యెట్టిగతుల వచ్చినను

గృహిణి వీడుట నీకుఁ గృత్యమే నాథ!
నతికినఁ ద్రొక్కిన నలియఁ గొట్టినను
జెఱకు తియ్యనగాని చేఁ దాని నాథ!
కరుణను నీదువాక్యముల వీనులను
వెఱవక యెన్నఁడు విందునో నాథ!
కామించి కన్నులకఱ వెల్ల దీర
నీమూర్తి నెన్నఁడు నేఁ జూతు నాథ!
యేతెరవునఁ బోతి వేను వచ్చెదను
నాతోడఁ జెప్పవే నాప్రాణనాథ!
యీవిధి మనల నే డిద్దఱిఁ బాప
దైవంబు నాల్గువద్ధతులఁ గల్పించెఁ
బ్రాణేశ! కానలోపల నిన్నుఁ బాసి
ప్రాణంబు లెబ్భంగిఁ బట్టుదు నింక
భూమీశ! ననుఁ బాసి పోయెడువేళ
నేమని పలవించి తేమంటి నన్ను
ఏదేశమునకుఁ బోయితివో యెచ్చోట
నేదుఃఖ మందితో యేమి సేయుదును
జగదీశ! నేఁ బాపజాతిని గాన
నిగుడి యీయాపద నిను బొంద నయ్యె
నే సర్వలక్షణాన్విత నౌదు నేని
వాసవనుత! యింత వచ్చునే నీకు

నరలోకనాయక! నను(జెట్టఁబట్టి
పరఁగ రాజ్యముఁ బాసి భటులను బాసి
హయరథావళిఁ బాసి యఖిలంబుఁ బాసి
భయదకాంతారంబుపా లైతి వకట
నిద్రింప కార్తిచే నీవు గూర్చున్న
నిద్రపోవుట నాకు నీతియే తలఁప
నేరము నామీఁద నిజముగాఁ గలుగ
నోరువ కెటు పోతి పుర్వీశతిలక!
పతితలఁ బెఱుఁగనిపడఁతి యే లనుచు
నతివేగమున డించి యరిగితి వే మొ
పున్నమచంద్రుని బోలునీమోము
నెన్నఁడుఁ గందునో యినకులాధీశ!
ఇక్కడ ననుడించి యెచటికి నీవు
ఎక్కడి కేగితి విటు చెప్పుమయ్య!
ఇది నాకు నొంటిగా నిప్పుడు తోఁచె
నిది నాకు నడవిగా నిప్పుడు తోఁచె
నేమి సేయుదు నింక నేమందు విధిని
నీమహాటవిలోన నెబ్భంగిఁ గాంతు
నరనాథ! యిట వచ్చి ననుఁ గావ కున్న
పరఁగ నాప్రాణముల్ పట్టంగఁ జాల
మఱుగున నేటికి మఱి డాగి యుండఁ

బరువున వచ్చి నాప్రాణముల్ గావు
కవఁ బాసి పోయి భూకాంత! నీ విభుడు
భువి నెన్ని బాధలఁ బొందుచున్నావొ
కల నైన నీమాటఁ గా దనఁ జాల
నలరాజచంద్ర! కానలనేల డించి
తెవరికిఁ దొల్లి నే నేమి చేసితినొ
భువి నిట్టిపాటెల్లఁ బొందితి నడవి
నెక్కడికేగుదు నేమి సేయుదును
దిక్కెవ్వ రిటమీఁదఁ దెఱఁ గేది నాకు
నీదుఃఖవార్ధి నే నేరీతిఁ గడతు
నే దెస వెదకుదు నీకానలోన
వెదకుచుఁ గలి యిట్లు వేధించుచుండ
హృదయేశ! నీవిపు డేమి గావింతు
వలసితి వీయరణ్యములలో నున్న
బలుమృగంబుల కగపడుదుగా కనుచు
నలినాక్షి తనప్రాణనాథుని దలఁచి
పలుతెఱంగుల నిట్లు పలవించుచుండ
మలమల మాడెఁ గోమలలతాతరులు
శిల లెల్లఁ గఱఁగె రాజీవాప్తుఁ డదరె
గాలి వీవక మానెఁ గన్నుల నీరు
రాల 'నేడ్చుచు నున్నరమణిని జూచి

మృగములు నిలుచుండె మేఁతలు మఱచి
ఖగము లాధ్వని విని కలఁగుచు నుండె
నప్పుడు దమయంతి యచ్చోటుఁ బాసి
ముప్పిరిఁ గొనుశోకమునఁ బ్రాణవిభుని
నడవిలోపల బాలహారిణియుఁ బోలె
వెడవెడ నందంద వెదకంగఁ దొడఁగెఁ
దరులార! నాసహోదరులార! మీరు
ధరణీశ్వరుని జూడఁ దగఁజూపరయ్య!
సురలార! మీ రైన సురరాజవిభుఁడు
తరలి పోయినజాడఁ దగఁ జెప్పరయ్య!
భూదేవి! నీ వైన భూలోకనాథుఁ
డేదెసఁ బోయెనో యెఱిఁగింపు మమ్మ
ననుఁ గావరయ్య! కిన్నరులార! పుణ్య
ధనులార! ఘనులార! తాపసులార!
కరులార! హరులార! గవయంబులార!
శరభసాళ్వములార! సర్పంబులార!
మనుజేశుఁ డరిగినమార్గంబు నాకు
నెనసినఁ గరుణతో నెఱిఁగింపరయ్య!
అనియని యడుగుచు నటునటు పోయి
ఘన మైనపొద లెల్లఁ గదలించి చూచి
వీరు వా రనక యవ్విధమునఁ దిరుగ

నోరెండ ధృతిదూలి నొచ్చెఁ బ్రాణములు
ముడివిడి క్రొమ్ముడి మూఁపుపై జాఱి
నడుగులు తొట్రిల నందంద బడలి
వగడంపు వాతెర వదునింకి వాడ
జిగిదక్కి పాపట సీకాకువడఁగ
గన్నుల జలజలఁ గారెడునీరు
చన్నుమిట్టలమీఁద జలజల దొరుగ
నన్ను నెన్నడు మసియాడి వడంకఁ
దన్ను దూఱుచును గద్గదకంఠ యగుచు
హాయని యెలుఁగెత్తి యఱచి హానాథ
మాయజూదం బింతమట్టుకుఁ దెచ్చి
మాయత్రోవలఁ జూపె మాయురే నాథ
పోయితే యెచటికిఁ బోయితే యనుచు
నెడపక యుబ్బంగి నేడ్చుచు విభుని
విడువక వెదకుచు విపినంబులోనఁ
గుందుచు దమయంతి కొంతదూరంబు
సందుగొందులఁ జూడఁ జనుచున్న నవుడు
వదవడి యాసమీపంబున నొక్క
పొదరింటిలో నున్న పుట్టలోనుండి
తవతల యెత్తి యాతస్వి నీక్షించి
పెనుబాము చెలఁగుచు బిరబిర వచ్చి

రోజుచుఁ గన్నుల రోషాగ్ని లడర
రాజిల్లువిషములు రాశి మందుచును
గలిదేవువనుపునఁ గామినిఁ గదియ
విలవిలఁ బ్రాణముల్ విడిచినభంగి
హానాథ యని మూర్ఛ నవనిపై నొరిగెఁ
బూని యప్పుడు పాము భూమీశుదేవి
పదములఁ బట్టి తప్పక మ్రింగుచుండె
మదిరాక్షి యప్పుడు మది మూర్ఛఁ దెలిసి
తను మ్రింగు నాఘోరదందశూకంబుఁ
గనుఁగొని శోకాగ్నిఁ గ్రాగుచుఁ బలికె
నక్కటా యీఫణి కాహార మైతి
నిక్కడ నాకింక నెవ్వరు దిక్కు
పామును విడిపించు బలవంతు లెవరు
నామేను మ్రింగుచున్నది యంతకంత
కలరాజ్య మెల్లఁ బుష్కరున కర్పించి
కలిరాజు మాయచేఁ గానలఁ జొచ్చి
యిడుమలఁ బడి జీవితేశునిఁ బాసి
కడపట వచ్చి యీ కాలాహిచేతఁ
బడుటకు నావ్రాఁతఫల మిట్టు లుండె
నడరంగ నిపుడు నా యాపద మాన్ప
వడి నిట కెవ్వరు వత్తురో యింక

పుడమితేఁ డెచ్చటికిఁ బోయెనో యెఱుఁగ
నీ వేళ నిందున్న నీపాముచేతఁ
జావనిచ్చునె దీని సాధించుఁ గాక
దైవమా యిట్టిబాధలకు లోఁజేయ
నీవేళ నీకు నేనేమి చేసితినే
అని యేడ్చు చుండంగ నాయార్తరవము
విని కలిమాయచే వేవేగ నొక్క-
బోయవాఁ డరుదెంచి బోరన నపుడు
పాయక తనచేతఁ బట్టినపెద్ద
కత్తిచే నాపాముకంఠంబుఁ ద్రుంచి
యెత్తి యావల వైచి యెలనాగఁ జూచి
వెఱవకు లే లెమ్ము విపినంబులోనఁ
దిరుగాడ నేల నిత్తెఱంగున నింతి
యెవ్వరివనితవో యెందుండి వచ్చి
తెవ్వని వెదకెదో యీపాముచేత
నేగతిఁ జిక్కితి విది యెల్ల నాకు
వేగంబ తెలుపుము వెఱ పెల్ల మాన్పు
దనవుడు లేచి యయ్యలినీలవేణి
తనదువృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పఁ దొడఁగె
నోయన్న! వినుర యీయుర్వి యంతయును
బాయక చక్రింబు పను లొనరింప

నేలిననలునకు నిల్లాల ధరణిఁ
బాలించు భీమభూపతి పుత్త్రి నేను
దమయంతి యనుపేరఁ దనరినదాన
రమణతో నిషధపురంబున నుందు
నరిమురి పగదాయ యైనపుష్కరుఁడు
ధర నెల్లఁ గపటజూదంబునఁ గొనియె
నది యాది గాఁగ మహారణ్యమునకు
బెదరుచు రాఁగ నాప్రియుని చేలంబుఁ
గపటంపుఁబక్షులు గైకొని చనియె
నపుడు శోకంబున నడలుచు మేము
ఒనరంగ నిద్దఱ మొకచీరఁ గట్టి
చను దేరి యొకశూన్యసదనంబుఁ గాంచి
యరిగి కూర్చుంటిమి యంతలో నేను
మఱచి నిద్దుర పోవ మదిలోన నలిగి
నాపతి భూపతి నాపాటుఁ జూడ
నోపక నాచీర నొకసాము చించి
యది కట్టి నను విడనాడి పోయినను
గుదులుచు నే మేలుకొని లేచి విభుని
గానక యేడ్చుచు కడుఘోర మైన
కానలో వెదకి యెక్కడఁ గానలేక
యిక్కడి కరుదేర నీపాము నన్ను

దక్కక మింగ౯ నిత్తఱి నీవు వచ్చి
యీపాముఁ జంపి న న్నెలమిఁ బ్రోచితివి
యీపార్థివేంద్రుఁ డెం దరిగెనో యెఱుఁగ
ననవుడు విని మనం బవుడు ఘటిల్ల
వనజాక్షి కాబోయువాఁ డిట్టు లనియె
నీరజానన! నీవు నిదుర వోఁ జూచి
కోరి నీకట్టినకోకఁ జించుకొని
యుడలంగ నిట్టిఘోరాటవిలోను
విడచి పోయినవాఁడు విభుఁడటే నీకు
పడతి నిక్క గానలపాలుగాఁ జేసి
యెడపక పోవువాఁ డెందైనఁ గలఁడె
మగువ ని న్నిట డించి మఱి పోవువాఁడు
పగవాఁడు గాక నీపాలిఁటిమగఁడె
అడవిలో నీరీతి నలజడిఁ బడుచు
విడువక నీవేల వెదకెదు వాని
నలివేణి యీపాముకన్నను మంచి
బలు వైనఘోరసర్పంబులు గలవు
అడవిలోపల నొంటి నరుగంగ నేల
నిడుమలఁ బడుచు నీ విందీవరాక్షి!
వలవదు నావెంట వలనొప్ప రమ్ము
నలునికన్నను మంచినాథుండ నేను

నీ కేల జింతింప నీకోర్కు లెల్లఁ
జేకొని కొనసాగఁ జేయుదు నన్ను
నమ్మి నాయింటికి నలినాక్షి! రమ్ము
సమ్మతి నాయింట సకలసంపదలు
గల వన్నిటికి నీవు కర్తవై యుండు
పలుతెఱంగుల నన్ను బరిటుగా నేలు
కొని యుండు నీ కేమి కొదువలు లేవు
ఒసరంగ నావెంట నూరక రమ్ము.
పట్టణంబును బోలుఁ బరఁగ నాపల్లె
నెట్టనఁ గనుఁగొని నీవె మెచ్చెదవు
మానిని! నేను సామాన్యుండఁ గాను
తేనియల్ వడియంగ దెఱవాట్లు గొట్టఁ
గడఁగి కన్నముఁ బెట్టి గడియలఁ దీయఁ
బుడమి ద్రవ్యము లెత్త మూలల డాగ
ముడుపులు కతిరింప మొగి సొక్కుజల్ల
నడుగు దాచుకపోయి యావల నడవ
వల లొడ్డ నురు లొడ్డ వాగులు గట్టఁ
బులుఁగుల వాకట్టి బోరన దొట్టి
గురుమృగంబులతోడఁ గూడంగఁ జాఱి
శరములఁ బడనేయ సరి నడుగెత్త
నాయంతపాలపరి నలినాయతాక్షి!

బోయరాజులలోనఁ బొడఁగాన మెందు
నీవేళఁ జూచిన నెట్టిమాంసంబు
గావలె నన్నను గలదు లే దనక
కావున నావెంటఁ గదలి రమ్మనిన
విని చాలఁ గోపించి వెలవెలఁ బాఱు
తనకోప మంతలోఁ దనలోన నడచి
యాపాపకర్ముని నందందఁ జూచి
యాపుణ్యసాధ్వి సౌమ్యము మీఱఁ బలికె
ఓయన్న! యిది నీకు నుచితంబు గాదు
పాయక వినరానిపల్కు పల్కెదవు
ధరణీశుసతియును దనదుతల్లియును
సరి యండ్రు పెద్దలు జగతిలో నెల్ల
ననుమాట వినవుగా యన్న! నీ కిదియు
వినిపింతు నిది బుద్ధి వెలయంగ వినుము
తనరిన యేగురుతల్లులలోనఁ
దనగురుసతి యొక్కతల్లి యై యుండుఁ
దనరాజుసతి యొక్కతల్లి యై యుండుఁ
దనయన్నసతి యొక్కతల్లిగా నుండుఁ
దనసతితల్లియుఁ దల్లిగా నుండుఁ
దనుఁ గని చన్నిచ్చుతల్లియుఁ గాక
తనతల్లిసము లైనతల్లులు వీరు

ఇలలోన వీరియం దెవ్వరి కైన
సొలవక కామించి చూచినంతటనె
యాయువు సెడి పోవు నపకీర్తి సెందు
మాయును ముఖలక్ష్మి మానంబు దూలుఁ
బాపంబు వర్ధిల్లు బల మెల్ల నడఁగు
రూపంబు సెడి పోవు రోగంబు వచ్చు
నేపు రా దెన్నఁడు నెడయుఁ బుణ్యంబు
తాపంబు వొడము సంతాపంబు వచ్చు
నాపద లరుదెంచు నపజయం బొదవు
చూపులు వొలియును సుఖ మెల్ల దొలఁగు
సంపద లెడఁబాయు సత్యంబు వోవుఁ
జెం పెల్ల వెసఁ జనుఁ జెనుభీతి సెలగుఁ
దేకువ దప్పును దీనత వచ్చు
దాకొను ధైర్యంబు తలఁగును మఱియు
నంతటఁ బోవక యమకింకరాళి
కుంతముద్గరశూలఘోరగదాది
సాధనంబుల మఱి శస్త్రాస్త్రములను
బాధింతు రిదిగాక బహుపురీషాది
పూతిగంధంబులఁ బొరలింతు రుగ్ర
వైతరణీనది వడి నెట్టి త్రోతు
రుడుగక పెక్కడ లుంతురు మఱియుఁ

బడిపడి నరకకూపములఁ బాతకుల
నని వేదశాస్త్రంబు లనిశంబుఁ దెలుపు
మనమున నిట్టిదుర్మదముల విడువు
మఱు గాన నీతల్లి నగుదు నిచ్చటికిఁ
బఱుగతి వచ్చి యీపాముని జంపి
నన్ను రక్షించితి నాకంత్రి వైతి
వన్ని నీ విటువంటియల్పకార్యంబు
ననుఁ బల్కఁ దగఁ దన్న నాతిమాటలను
విని వాఁడిసూదులు వీనులలోనఁ
గ్రుచ్చినగతి నొచ్చి కోపించి బోయ
యచ్చపలాక్షితో నప్పుడి ట్లనియెఁ
దంశాక్షి ! యిటువంటిధర్మశాస్త్రములు
సారవు వీనులకు నీసుద్దులు విడువు
మును నీవు యమలోకమున బాధ లెల్ల
ననుభవించినయట్లు నరసి చెప్పెదవు
పాపపుణ్యంబులఁ బరికింప మెప్పు
డేపార శాస్త్రంబు లెఱుఁగము మఱియుఁ
గలకంఠి! యముఁడు మాకడకు రా వెఱచు
గిలిగింతలను బెట్టఁ గెరలునే శిలలు
మాకుఁ బాపము లేదు మదిరాక్షి ! నిన్నుఁ
గైకొని పొందక కాని నేఁ బోవ

నన విని యపుడు రౌద్రాకార యగుచుఁ
దనలోన మండుచుఁ దరళాయతాక్షి
వెలయ నావృత్తంబు వీఁ డేమి యెఱుఁగుఁ
గలుషాత్ముఁ డని వానిఁ గనుఁగొని పలికె
నోరి పాపాత్మ! ఈయురగంబుఁ జంపి
కారుణ్యమున నన్నుఁ గాచితి గాన
రయమున నినుఁ జంప రా దని యున్న
భయ మింత లేక దుర్భావ లాడెదవు
నీ వేడ నే నేడ నీమాట లేడ
నీ వింద నుండక యిపుడు పొమ్మనిన
నప్పుడు వాఁడు రౌద్రాకారుఁ డగుచు
నిప్పులు గన్నుల నిండార దొఱఁగ
నప్పద్మలోచన నల్లనఁ జూచి
కప్పినకామాంధకారంబుచేతఁ
దన మేను దెలియక దగ్గఱ రాఁగ
వెనుకకుఁ బోయి యావెలఁది యిట్లనియె
నిం దెందు వచ్చెద వీఁకఁ జూడ రోరి!
పొందిననీగర్వము నడంతు ననిన
బలవంతమున నిన్నుఁ బట్టి పైఁ బడినఁ
జెలి! యేమి చేసెదు చెప్పుమా యిప్పు
డని పట్టఁ గమకించునంతలోపలన

యొనరంగ నిఁక నూరకుండ రా దనుచుఁ
దనలోనఁ దలఁచి యాతామరసాక్షి
మనమున వాకున మఱి సేఁతలందు
నరునిఁ గెల్చినపతివ్రత నౌదు నేని
నరలోకవిభుఁ డైననాకూర్మివిభుఁడు
వరుస సత్యంబుఁ దప్పక పను నేని
హరికృపఁ బొందినయంగన నేని
బోయవాఁ డిప్పుడే పొలసి దుర్గతినిఁ
బాయక పడు నని పడఁతి శపించె
నడలనియాఘోరశాపాగ్ని దగిలి
యుడుగక యాబోయయు బ్బెల్లఁ బొలసి
పిడుగులు వడి కొండ పృథివిపైఁ గూలు
వడువునఁ దెప్పున వసుధపైఁ గూలి
కలఁగుచుఁ బలుమాఱుఁ గాళ్లు సేతులును
విలవిలఁ దన్నుక విడిచెఁ బ్రాణముల
నంతలో దమయంతి యచ్చోటుఁ బాసి
వంతఁ గుందుచు శోకవార్ధి నీదుచును
భూపాలుఁ డిటు పాసిపోవుటఁ జేసి
యీపాతకుండు న న్నిట్లాడెఁ గాక
నావిభుఁ డిం దున్న నన్ను బాధింప
భావించునే వీఁడు పలుగాకి గాన

మగదిక్కు లే కున్నమగువప్రాణంబు
దగదు బెట్టుక యుండ ధారుణిమీఁద
నిట్టిపాతకు లెంద ఱిచ్చోటఁ దెరువు
గట్టిక నన్నెంత గాసిఁ బెట్టుదురొ
పతి డించి పోయినపడఁతిని బుద్ధి
మతులు సందేహించుమాటలు నిజము
మాటికి మగవాఁడు మహిమీఁద నరుగ
నాఁటది యొంటిగా నరుగంగఁ బోల
దాఁడుపుట్టుకఁ బుట్టినట్టిదోషంబు
వాఁడిమి భువిఁ బగవారికి వలవ
దక్కటా యబల నీయడవిలోపలను
దిక్కు మాలినయట్లు తిరుగంగ వలసెఁ
గొండల నడవులఁ గ్రుమ్మరఁ జాల
నొండేల నిఁకఁ బ్రాణ మనుపంగఁ దగదు
పెనిమిటి కెక్కక ప్రియు నెడఁ బాసి
చను మని యెవ్వరు శపియించి రొక్కొ
యని తీఁగెమెలుఁగున నాకోమలాంగి
దననాథుఁ జేర్కొని తా నేడ్చుకొనుచు
నరుదార నెదురుగా ననలుండు ప్రబలి
పరువడిఁ బొద లెల్ల భస్మీకరింపఁ
దరళాక్షి గని వేడ్క దావాగ్ని నడుమ

నరుదారఁ జొచ్చిన నది నల్ల నయ్యె
కరి తొండములు దనకరములఁ బట్టి
కరికరిఁ బెనఁగినఁ గరు లూరకుండె
నెలుఁగుపిల్లలఁ బట్టి యిట్టట్టు సేయ
వలఁ గొని యెలుఁగు లవ్వలకుఁ దొలంగెఁ
బులు లున్నకడకు గొబ్బునఁ బోయి కదిసి
పొలియుట కెదిరినఁ బొరిగొన కఱచె
కంఠీరవంబులఁ గదిసి యాకంబు
కంఠి సీరిన నవి గదియక పోయె
నడవిపందులఁ జేరి యందంద ఱొళ్ల
నడరుచు రువ్విన నవి పాఱిపోయెఁ
బాముపుట్టలలోన బాహువుల్ సాచి
పామినఁ గఱవక ఫణులు దొలంగెఁ
దొఱకెడుకొలఁకులఁ దుమికిన జలము
ఫణివేణి కూరుఁబంటి యై యుండె
నది సూచి హా యని యదంద యేడ్చి
యిది యేమి మాయయో యెఱుఁగంగ రాదు
పరువడి నే మహాపాపిని గాన
సరగున నిపు డేల చావు సిద్ధించు
నని యని వగచుచు నాదమయంతి
చని చని మఱియును జఱియలఁ దుమికె

ఈరీతిఁ బ్రాణమ్ము లేమిటఁ బోక
యారామ యడవిలో నలమటఁ బడుచు
జను లేమి తిందురో చూపున కనుచు
మునుకొని విషపత్రముల్ గోసి తినిన
నావిషపత్రంబు లాఁకలిఁ దీర్పఁ
జావు రాదని యేడ్చి చనుచుఁ గట్టెదుటఁ
బనస పిప్పలి నింబ పాటల వకుళ
ఘనసార సౌవర్ణ ఖర్జూరములును
పొన్నలు పొగడలు పోఁక ద్రాక్షలును
గన్నేరులును మల్లికలు చూతతరులు
కదళికుండకదంబకాంచనకుటజ
బదరతింత్రిణిబిల్వపారిభద్రములు
తెలియంగఁ గమ్మపూఁదీఁగెలు ప్రబలి
బలు వైనచలువచప్పరముల నలరుఁ
జల్లనినీడల జాతివైరంబు
లెల్లను విడిచి ప్రియంబునఁ బొదలి
సింగంపుఁగొదమలు సేరి యేనుఁగులఁ
జెంగలించుచు ముద్దు సేయుచు నుండు
పెనుజాడఁ దప్పినపెయ్యల వెదకి
కొని పోయి మొదవులఁ గూర్చెడిపులులు
లేడిపిల్లలను లాలించుచుఁ గూడి

యాడుచు నుండి పెంపలరు రేఁచులును
సరసంబుగా ముంగిసలమీఁట నెక్కి
వరుసతోఁ బ్రాకెడివరపన్నగములు
ఎలుకలపిల్లల నెలమితోఁ గూడి
కులుకుచు ముద్దాడుకొనెడుపిల్లులును
పలుచనినీళ్లలోఁ బడి యున్నమీను
కులుకుచు వానితోఁ గూర్చుకొక్కెరలు
కోకిలార్భకులను గూడి యందంద
చేకొని మేఁత భక్షించుకాకులును
పొలుపొంద నివ్విధంబున వినోదంబు
గలిగియుండినయొక్కఘనతపోవనము
దమయంతి కనుఁగొని తనలోనె మెచ్చి
యమరినయిట్టిపుణ్యాశ్రమభూమి
నేమౌని యుండునో యిది చూత మనుచు
నామౌనినీమణి యచటి కేతెంచి
పురుషప్రమాణంబు భూమిపై కెగసి
పరమాత్ము నాత్మలో భావించువారి
నొక్కపాదాంగుష్ఠ మూర్విపై నిలిపి
నిక్కి భానునిఁ జూచి నిలిచినవారిఁ
దరుశాఖలందుఁ బాదములు దగిల్చి
కర మర్థి దల క్రిందుగా వ్రేలువారిఁ

బద్ధాసనంబునఁ బరఁగఁ గూర్చుండి
పద్మాక్షునుతులు దప్పక చేయువారి
హోమమంత్రంబుల నుచ్చరించుచును
హోమంబు లతిభక్తి నొగి వ్రేల్చువారిఁ
గరములు ముకుళించి కన్నులు మూసి
చిరభక్తి జపములఁ జేసెడివారిఁ
గనుఁగొని మదిలోనఁ గడు సంతసిల్లి
చనిచని ముందఱఁ గూర్చుండి యుచటఁ
బొందుగా వేదార్థముల వేడుకలర
నొక్కరి కొక్కరు నొగిఁ జెప్పుచుండ
నక్కామినీమణి యమ్మహోత్తములకుఁ
దప్పక సాష్టాంగదండంబు వెట్టి
యప్పుడు దమయంతి హో యని యేడ్వఁ
గనుఁగొని చాల యోగధ్యానమహిమ
మనమున నది కలిమాయఁగా నెఱిఁగి
యొండొరుల్ సందడి నొనర వారించి
నిండినకృపతోడ నెలఁత కిట్లనిరి
యెలనాగ నీ విపు డేల యేడ్చెదవు
వలవదు కర్మంబు వచ్చినవేళ
మూఁడుకన్నులు గలమూర్తికి నైన
వాఁడిమి దప్పింప వశముగా దిలను

మదిరాక్షి చూచితే మాయోగదృష్టి
నది నీకుఁ జెప్పెద నంతయు వినుము
కలిరాజు పన్నినకపటజూదమున
కలరి నీవిభుఁడు రాజ్యం బెల్లఁ బాసి
కలకంఠి! నిను గూడి కానకు వచ్చి
పులుఁగులచేఁ జేలమును గోలుపోయి
చెచ్చెర నీపైఁటచెఱఁగుఁ గట్టికొని
వచ్చి కొలంకున వడి నీరుఁ ద్రావి
య త్తీరవిజనగేహముఁ బ్రవేశించి
నెత్తి నేలకు వ్రాల్చి నీ వందు నిదురఁ
బోవుచు నుండంగఁ బురపురఁ బొక్కి
భావించి నినుఁ జూచి పాసి పోలేక
శోకించి శోకించి సుందరి! నీదు
కోకకొం గొకయింత గొబ్బునఁ జించి
యది కట్టుకొని నిన్ను నచ్చట డించి
పదపడి పోవ భూపతి నొక్కపాము
గఱచిన నాతనికాంతియుఁ బాసి
పరువడి వికృతరూపమున నయోధ్య
కరిగి యాఋతుపర్ణు నండండఁ గాంచి
గురుతరభక్తిఁ గొల్చి వసించె
నలివేణి! నీ వప్పు డానిద్రఁ దెలిసి

వెలవెలపాటున విభుఁ గానలేక
విపినంబులోపల విహరించు చుండ
నపు డొకపాము సయ్యన నిన్ను మ్రింగ
నొకబోయ మూర్ఖుఁ డాయురగంబుఁ జంపి
శుకవాణి! నిను బట్టఁ జూచిన నీవు
కోపించి యాపాతకున కంతిలోన
శాపంబు నొసఁగి యాజముపురి కనిపి
పతి లేనికతన నీపాపాత్ముఁ డకట
మతి దప్పి యిటువంటిమాటాడె ననుచు
జావఁ దలంచి యచ్చటిమృగావళిని
వేవేగఁ గడిసిన వెఱచె నన్నియును
ఎలనాగ! నీ వంత నిటకు వచ్చితివి
కలిరాజు మిముఁ బట్టి కలఁగి యీరీతి
వెఱపించు చున్నాఁడు వెఱవకు మింక
తరుణి! నీవిభుఁడు మోదమున నున్నాఁడు
లోలాక్షి! యీరేడులోకంబులందు
నేలీల నైన నీ కెవ్వరు సములు
సరస పతివ్రతాజనము వీక్షింప
నరుదార సౌఖ్యంబు లనుభవించెదవు
మఱవకు నీ కొకమాటఁ జెప్పెదను
ఉరుతరాటవిలోన నుండకు మింక

పుడమి సుబాహునిపురమున కరఁగి
తడయక నారాజు తరుణిదగ్గఱను
సైరంధ్రి వై కొల్చి సరసత నుండు
వారక యిఁక మూఁడువత్సరంబులకు
నీ నాథుఁడును నీవు నెమ్మదిఁ గూడి
మానితసకలసామ్రాజ్యసౌభాగ్య
మనుభవించెదవు నీ వడలకు మమ్మ!
పెను పొంద మేము సెప్పినమాట వినుము
నీవు వచ్చినదాఁక నిలిచితి మిచట
సావధానత సమస్తము నీకుఁ దెలిసె
తరలాయతాక్షి! మాతపము లీడేరె
బరువడి నిఁక మేము బ్రహ్మలోకమున
కరిగెద మిపు డన్న యామాట లెల్ల
వెర వొప్ప విని చాల విస్మయం బంది
కలఁగినచిత్త మొక్కటిగాఁగఁ జేర్చి
యలినీలవేణి యి ట్లని విన్నవించె
పరమపావనులార! ప్రణుతాత్ములార!
నరలోకనుతులార! నా తండ్రులార!
ఘన మగుమీపాదకమలంబు లేను
కనుఁగొని సేవింపఁ గలిగె నాభాగ్య
వశమున నేఁ బుణ్యవర్తన నైతి

విశదంబుగా నేను విపినంబులోన
నడలినవిధ మెల్ల నానతిచ్చితిరి
కడు వేడ్క పుట్టె నాకలుషంబు లడగె
వేడుక మూఁడేండ్ల వెనుక నావిభుని
గూడియుండుదు నంచుఁ గోరి చెప్పితిరి
యిది నమ్మఁజాల నా కిది నిజం బనుచు
సదయత నాశిరస్థలి నంటుఁ డనిన
నెలనాగ! యింక మూఁడేండ్లకు వెనుక
బలవంతుఁ డైననీప్రాణనాయకుని
గలసి నెమ్మదిని సౌఖ్యము నొందఁగలవు
సలలితంబుగ నిది సత్య మటంచు
కరములఁ జాచిరి కమలాయతాక్షి
సిరముమీఁదికి మునిసింహులు పిదప
నొనరంగ నాసుబాహునిపట్టణమున
కనుపమగతి మార్గ మప్పుడు చూపి
కడువేగ బ్రహ్మలోకమునకుఁ జనిరి
తడయక దమయంతి తనచింతఁ గొంత
మదిలోన నడచి యామార్గంబునందు
బెదరక చను చున్న పెరికెలవారు
దమయంతిచంద మంతయుఁ జూచి వగచి
క్రమ మైనరూపరేఖల మాసి చాల

నుడుగనివగవూన నొంటిగా నీవు
నడచె దెచ్చటికి తిన్నఁగఁ జెప్ప వమ్మ!
నాతి నీపే రేమి నాథుఁ డెవ్వాఁడు
మాతోడఁ జెప్పవే మాతల్లి! నీవు
వనజాక్షి! యన విని వారలఁ జూచి
తనదువృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పఁ దొడఁగె
వినరయ్య చెప్పెద విశ్వంబులోన
వినుతి కెక్కిన నలోర్వీపతిసతిని
ధరణిలో నాపేరు దమయంతి యండ్రు
నరలోకనుతుఁ డైన నాప్రాణనాథుఁ
డెనగంగ జూదంబు నెలమితో నాడి
వసుమతి దాయాదివారల కోడి
యడవులఁ జరియింత మని వచ్చి మేము
పడరానియిడుమలఁ బడి యొక్కచోట
నిలిచి యక్కట, నేను నిదుర వోవంగ
కలిమాయచే నన్నుఁ గానలో డించి
భూనాథుఁ డెక్కడఁ బోయెనో యెఱుఁగఁ
గానరే నలమహీకాంతుని మీర
లిల నేడుదీవుల నేలెడువాని
నలరి కృష్ణప్రీతికై బ్రాహ్మణులకు
భయభక్తి మీఱంగ బహుళసంపదలఁ

బ్రియ మొప్పఁగా సమర్పించినవాని
నిత్యసత్కీర్తుల నెగడెడివాని
నత్యంతహరిభక్తి నమరినవాని
జగతి నిక్ష్వాకువంశజుల కందఱికిఁ
బొగడొందుకీర్తులఁ బుట్టించువాని
నోతండ్రులార! మీ రుర్వి నెందైనఁ
బ్రీతిఁ జూడరుగదా పృథివీతలేశు
ననవుడు విని వార లాత్మలో వగచి
పనివడి మాతఁగా భావించుకొనుచుఁ
దోయజహితదీప్తి దూఱనియట్టి
యీయరణ్యంబుల నేల వేగింప
బురములలోఁగాని భూలోకనాథుఁ
డురుతరాటవిలోన నుండంగఁ బోఁడు
పతి నీవు మా వెంటఁ జనుదెమ్ము భూమి
పతి యాసుబాహునిపట్టణంబునకుఁ
బోవు చున్నార మోపూబోఁడి! యనుచు
వావిరిఁ దోడ్కొని పక్షి వడి నరుగఁ
జెదరక తాము చేసినపుణ్యమహిమ
నెదుట నొక్కతటాక మిం పొప్పి యున్న
నది గని జనుపవా రంద ఱాకొలనుఁ
గదిసి గోనెల నొక్కకడఁ బడఁ ద్రోచి

తనర నెద్దుల నీరుఁ ద్రావించి మఱియు
తనివి నింపార నందఱు నీరుఁ ద్రావి
వేడుక నాచెంత వెలసిన మ్రాకు
నీడల నందఱు నిలచి కూర్చుండి
తమతమబడలికల్ తీరె చెప్పుచును
దమయంతిఁ జూచి యోతల్లి ! నీ విపుడు
కొదుగక యుదకంబుఁ గ్రోలు మటన్న
మదిరాక్షి పోయి' యామంచిజలంబు
లోకకొన్నిఁటినిఁ గ్రోలి యొగి మూర్ఛవోయి
వికలత్వమున లేచి విభునిఁ దలంచి
యెటు పోయితివి నాథ ! యిడుమల నొంద
నిటు నను డించి నీ వెం దున్న వాఁడ
వనుచు హా యని శోక మందుచు నుండె
జనుపవా రప్పు డాజలజాయతాక్షి
శోకంబు మాన్ప నచ్చో నొక్కచల్ల
మ్రాకునీడను జేరి మగువ కూర్చుండెఁ
దనవంశభవుఁడు భూధవుఁ డైననలుని
వనితకష్టముఁ జూడ వశము గా కస్త
గిరిఁ జేరె నన్నభంగిని నొప్పగగన
సరణిని బశ్చిమాచలమున కరిగె
తనఁబడ మింట సంధ్యారాగ మొప్పెఁ

గడువడిఁ జుక్కలు గనుపట్టె మింట
నది నభం బిది భూమి యని యెన్న కుండఁ
గదిసి యంతంతఁ జీఁకటి నిండ బర్వె
మెండుగా ఘూకముల్ మెలఁగంగఁ జొచ్చె
దండిభూతంబు లుద్దండతఁ దిరిగె
బేతాళు భూమి కంపింపఁగాఁ గొలిచి
భూతంబు లందంద పొడసూపఁ దొడఁగె
సరగున నప్పు డాజనుపవారెల్ల
మఱచి నిద్దురవోన మత్తసామజము
లరుదెంచి యెద్దుల నటఁ గొన్ని జంపి
పెరికెలవారల పీచ మడంచి
కొందల మందింపఁ గూయుచు లేచి
కొందఱు సందుల గొందులఁ జొచ్చి
తమతమప్రాణముల్ దప్పించికొనిరి
అమరంగ మఱి కొంద ఱటుపోవ లేక
చరణముల్ తడబడి చన లేక యచటఁ
గరులచే మడిసి రా కల్లోల మైన
రవలి దిగ్గన లేచి రాజేంద్రు దేవి
వివశ యై యిది యేమివిఘమొకో యనుచుఁ
గరులఁ గన్గొని చావు గల్గె నటంచు
దరియఁ బోయిన నవి తలఁగిన మరలి

వసుధపైఁ జచ్చినవారలఁ జూచి
వినువక యేడ్చుచు వెలఁది యిట్లనియె
నక్కటా యీపాప మంతయు నాకుఁ
గక్కసంబుగఁ జూడఁ గలిగెనే దోష
కారిని గాన నీకర్మంబు మీకుఁ
జేరెఁగా యిఁక నేమిసేయుదు నకట
నేను మీవెంబడి నెఱి వచ్చుకతన
నేనుఁగుల్ వచ్చి మీ మిత్రుఁ జంపి పోయె
నా కేల సిద్ధించు నలి నిట్టి చావు
చేకొని యిఁక నేమిసేయు నున్నదియొ
కలిరాజు చేసెడికపటవర్తనము
అలరంగఁ దెలియరా దని యేడ్చు చుండెఁ
జావక తప్పినజనుపవా రప్పు
డావెలంమకదుఃఖ మంతయు మాన్పి
నీవేమి సేతువు నీరజవదన!
యీవిధ మట్లుంటె వడలంగ నేల
మన్నన నిను జూచి మమ్ము గొందఱిని
మన్నించి పోయె నా మదసామజమ్ము
లని పల్కుచుండఁగా నంతలో భానుఁ
డనురక్తిఁ బూర్వాద్రి కరుదెంచె నంత
నామత్తగజయాన యచ్చోటుఁ బాసి

యామార్గమునఁ బోవ నటఁ గొంతదూర
మునఁ గనుపించె గోపురకాంతిరుచులు
ఘన మైనమేడలు కనకహర్మ్యములు
కోట లుప్పరిగె లాకోమలి చూచి
పాటించి సైరంధ్రిభామవేషమునఁ
బురములోఁ జొచ్చి యప్పుడు మేను కుంచి
వెలవొప్ప నారాజవీథి నీరీతిఁ
గువలయేశ్వరుఁ బాసి కుందుచు వచ్చు
కువలయాక్షిని గుంపు గూడి చూచుచును
గువలయహితబింబకోమలాననలు
తవిలి యిట్లని రంతఁ దమలోనె తాము
చూడరో యమ్మ! యీసుదతిరూపంబు
వేడుక లూరెడు వెసఁ జూడఁ జూడ
నీవనితామణి యెవ్వరో కాని
భావింపఁ బతికిఁ దప్పనియరుంధతియొ
యనిశంబుఁ గొనియాడ నగుచంద్రమతియొ
మనసిజాత్తునివధూమణియొ రోహిణియొ
యమరేంద్రుమణి యొప్పు ననఁ దగు కొప్పు
కమలారిబింబంబు గదుచు నెన్నుదురు
నరవిందపత్రములట్లు నేత్రములు
మెఱుఁగుటద్దముజోడు మించు చెక్కిళ్లు

కంతుశంఖంబు పొంకంబు కంఠంబు
వింతపువ్వుల చెండ్లు వెలఁదిపాలిండ్లు
చిగురుటాకులబాగు చేతులలాగు
బిగియింప సాధ్యంబు పేదమధ్యంబు
స్ఫుటసైకతనిభంబు శ్రోణితలంబు
పటుతరకదళికాప్రభ నొప్పుతొడలు
తలిరులచొప్పు పాదంబులయొప్పు
కలహంసినడలు చక్కనినాతినడలు
నింగిఁ దళుక్కన నెగయు మెఱుంగో
బంగారుబొమ్మయో పగడంపు లతికో
కలికిరాచిలుకయో కాయజుశరమొ
యలరులబంతియో యాణిముత్తియమొ
యని యిట్లు వినుతింప నాదమయంతి
గని పురసతులు డగ్గఱి మఱిమఱియుఁ
జూచుచుండంగ నాసుందరి యపుడు
సైచనివేత రాజసరణిఁ బోవంగ
నల్లనఁ బురనాథుఁ డైనసుబాహు
తల్లి శిరోగృహస్థలినుండి చూచి
తనచెంత నుండినతరుణి కిట్లనియె
వనజాక్షి! చూచితే వచ్చెడుదాని
నలినారిఁ బోలునాననకాంతి మించి

వల నొప్ప శ్రీలక్ష్మి వడువున నున్న
దీయింతి యెవ్వరో యెఱుఁగంగరాదు
పోయి నీ వచటికి పోలఁతిని దోడు
కొని రమ్మటన్న నాకోమలి పోయి
మనుజేశుసతిఁ జూచి మాయమ్మ నిన్ను
అతివేగఁ దోడితెమ్మని నన్ను బంచె
నతివ నావెంట రమ్మని తోడికొనుచుఁ
జనుదేర నమ్మహీశ్వరు దేవిఁ జూచి
ఘన మార నారాజమాత యిట్లనియె
నిందీవరాక్షి ! నీ విటువంటివగల
నెందుఁ బోయెదవు నీ వెవ్వరిదాన
విలలోన నీకుఁ బ్రాణేశుఁ డెవ్వాఁడు
కలకంఠి ! నీమేనఁ గలలక్షణమ్ము
లరసి చూచినఁ జోద్య మగుచున్న దిప్పు
డెఱిఁగింపు నీ విధం బెల్ల నా కనిన,
జలజాక్షి సైరంధ్రిజాతికోమలిని
నలుఁ డనుపేరిగంధర్వుఁడు విభుఁడు
నభమునఁ జరియించు నన్ను నేమరఁడు
ప్రభురాణి యనుపేరఁ బరఁగితి ధాత్రిఁ
గలిగినసైరంధ్రికాంతలలోనఁ
గలపంబుఁ గడులెస్సఁగాఁ గూర్పఁ గలను

గోకలు గట్టను కుంకుమ వెట్టఁ
బోకలు వర్ణింప పువ్వులు గట్టఁ
గాటుకఁ బెట్టను గంధంబుఁ బుయ్య
పాటించి సూటిగాఁ బాపటఁ దీయఁ
కురు లెల్ల సవరించి కొప్పు గీలింప
తెఱఁ గొప్పఁ గస్తూరితిలకంబుఁ దీర్ప
నవరత్నములు దెచ్చి నవ్యసూత్రములఁ
దగిలించి గళమునఁ దగిలింప నేస్తుఁ
బనిఁబూని యిటువంటిపను లొనరింప
ననువుగా నాచేత నోను గాదనకు
మఱవక నే నొకమాటఁ జెప్పెదను
పొరుగిండ్లపనులకుఁ బోవ నెన్నఁడును
జెలరేగి మగవారిచెంతకుఁ బోవ
పలు విచ్చి నగ నోపఁ బలుమాట లాడ
కొఱఁత నేఁ గట్టినకోకయె కాని
మఱి యేమి యొల్ల సమ్మదము దైవారఁ
దలఁపున నన్ను నీ దాసిఁగా నేలి
నిలువుము నిలిచెద నీవద్ద ననిన
నా రాజమాత యయ్యవనీశుసతిని
గారుణ్యరస మొల్కఁగాఁ జూచి మెచ్చి
యాదిలక్ష్మి దేవి యమరినయట్లు

పోఁదిగా మాకెల్ల బుద్ధిఁ జెప్పుచును
నోనరంగ నావద్ద నుండవె యమ్మ!
యనురక్తి నీ కిష్ట మైనచందమున
ననుచుఁ గూఁతు సునంద యనుకన్యఁ బిలచి
యనిశంబు సతిఁ బ్రోవు మని యొప్పగించె
దమయంతి యచ్చటఁ దా నేర్పునలఁ
గ్రమ మొప్పఁ జేయుచు గలఁగుచు నుండె. 760

పంచమాశ్వాసము.

అక్కడ నలుఁ డయోధ్యాపురంబునను
మక్కువ మీఱ నమ్మనుజేశుఁ గొల్చి
పలికి సమ్మద మైనపనులఁ జేయుచును
మెలఁగుచు నానలమేదినీనాథుఁ
డొకనాఁడు వెన్నెల యొగిఁ గాయుచుండ
నకలంకమతితోడ నటఁ బవ్వళించి
తనప్రాణనాయికఁ దలఁచి చిత్తమునఁ
దనలోనఁ దా నిట్లు తలపోయఁ దొడఁగె
అక్కటా నిన్ను ఘోరాటవి డించి
పొక్కుచు వచ్చి యీపురిఁ జేరినాఁడ
నను నీవు వెదకి కానలలోనఁ దిరిగి
కనలేక యెట్టిదుఃఖముఁ బొందినావొ
గిరిగృహంబుల నన్ను గెరలుచు వెదకి
గురుమృగంబులచేతఁ గూలితి వేమొ
పన్నగాఁ బొదలలోపల నన్ను వెదకి
పన్నగంబుల కగపడితివో లేమ!

యీయెడ ననుఁ గాన కడలుచునుండి
బోయలమాయలఁ బోయితో భామ!
వెలవెలపాటున వెదకుచు నన్నుఁ
బలుమాఱు నీ వెంత బడలితో చెలియ
విడువక నను నీవు వెనుకంగ వచ్చి
యిడుములఁ బడుచు నె ట్లేగితో తరుణి!
కలనైన ననుఁ బాయఁగాఁ జాల నంచుఁ
బలికితి విపు డెట్లు బాసితో లలన!
నిదుర మేల్కాంచి నన్ను నెమ్మోముఁ గాన
కదరి యొంటిగ మూర్ఛ నందితో తరుణి!
యే దేశముల కేగి తెం దున్నదాన
వేదెస పాటిల్లె నిద్దతి కనుచుఁ
దనుఁ గొల్చురాజులఁ దాను సేవింపఁ
బనిచిన తనప్రాఁతఫలము నెన్నుచును
దనలోన నీరీతిఁ దలపోయుచుండ
విని ఋతుపర్ణుండు విస్మయం బంది
యిదియేమి బాహుక! యెన్నఁడు నీవు
మదిరాక్షి కల దని మదిలోనఁ దలఁప
విప్పుడు తలఁచి నీ వేల శంకించె
దప్పు డాయింతిని నడవిలో విడచి
వచ్చితి వెంతలావణ్యంబు గలదో

యచ్చపలాక్షి నీకన్నను మఱియు
నెట్టిరూపము గలయింతిరో దాని
నెట్టన నడవిలో నిల్పి రాఁ దగునె
కంతుఁడు నీమీఁద గదిసెఁ గాఁబోలు
నింతిని దలఁచి నీ విట్లేడ్చుచున్న
నది నిన్నుఁ దలఁచి పుష్పాస్త్రనిబాధ
మదిలోన నేమని మరుగుచున్నదియొ
హరిహరబ్రహ్మాదులంతటివారు
మరునకు వెఱచి భామల నురంబునను
శిరమున వాక్కునఁ జేర్చికొన్నారు
సరసత నీయంత చక్కనివాఁడు
పుక్కిట నిల్లాలిఁ బూనంగలేక
యొక్కఁడ విట్లుండ నుచితమే యనిన
విని వెలవెలబాఱి వెఱచి నలుండు
జననాథ! నాకేల సతి నన్నుఁ జూచి
రోయక సతులు గోరుదురె నాపొందు
కాయజుఁ డిపుడు నాకడ కేల వచ్చు
నావగఁ జూచిన నగుదురు జనులు
భూవర! నేఁ బ్రొద్దు పుచ్చెడికొఱకు
పొలవక నొకరాజు నుద్దులు మదిని
దలపింప నుడివితి తప్పది నాకు

నను గేలిసేయుకు నరనాథ! యనినఁ
దనలోన నవ్వుచు ధరణీశుఁ డరుగఁ
జచ్చినచావుగా జనలోకనాథుఁ
డచ్చోట నాత్మలో నడలుచు నుండె
నక్కడ నంత భీమావనీనాథుఁ
డెక్కడఁ బోయిరో యిద్దఱియు నలుఁడు
పొక్కుచు నేదేశమున నున్నవారొ
అక్కటా అని యార్తి నందంద పొగిలి
తనమంత్రివరుల బాంధవుల భూసురుల
యనుమతి వసుదేవుఁ డనుపురోహితునిఁ
బిలిపించి యతనికిఁ బ్రియము సంధిల్లఁ
బలికె హేమపటాదిబహుమాన మిచ్చి
అనఘాత్మ! నాకూఁతు రల్లుఁ డే దేశ
మున నున్నవారొకో భూదేవ! నీవు
వేవేగఁ జని వారివిధ మెల్ల నరసి
రావలె నని తన్నుఁ బ్రార్థించుకతనఁ
బనిఁ బూని యప్పు డా బ్రాహ్మణోత్తముఁడు
తనవారితోఁగూడఁ దడయక యరిగె
గౌళదేశంబు బంగాళదేశంబు
మాళవదేశంబు మత్స్యదేశంబు
సౌరాష్ట్రమగధఘూర్జరమహారాష్ట్ర

శూరసేనపుళిందచోళలాటాది
దేశంబులం దెల్లఁ ద్రిమ్మరి కాశి
కాంచీప్రయాగాదిఘనపట్టణముల
సంచరించి యనేకశైలంబులందుఁ
బుణ్యాశ్రమంబులఁ బుణ్యఘట్టములఁ
బుణ్యతీర్థంబులఁ బుణ్యభూములను
గ్రమ మొప్ప వెదకి యెక్కడఁ గానలేక
తమలోనఁ దాము సంతాపంబు నొంది
యురువడి నాసుబాహునిపట్టణమున
నరయుద మని యవ్వా డాపురిఁ జేరి
యరయుచు నుండిరి యటఁ గొన్నినాళ్లు
కురుభక్తి నాసుబాహుం డొక్కనాఁడు
దానముల్ సేయంగఁ దలఁచిన ద్విజులు
భూనాథుఁ గనుఁగొనఁ బోవంగఁ జూచి
వసుదేవముఖ్యులు వారితోఁ గూడఁ
బోనఁగ దానముఁ బట్టఁ బోవుచందమునఁ
జని రాజభవనంబుఁ జయ్యనఁ జొచ్చి
యొనరు వింతలఁ జూచు చుండఁగా నచట
నెరయఁ జిక్కొదవిన నెరివేణితోడఁ
బరికించి నడిచెడిపదములతోడ
నుదుగక వెడలునిట్టూర్పులతోడ

గుడుగుడుకుచ్చిన క్రింగు గ్రుక్కిళ్లతోడ
వన్నె జాఱినయట్టివాతెఱతోడఁ
జెన్ను దొలంగి డస్సినమోముతోడ
లలి దప్పి మొలకుఁ జాలనిచీరతోడ
నులుకుచు నొకచోట నుండఁగాఁ జూచి
యవనీశుసతి యైనయాదమయంతి
యవునొకో కాదొకో యని సంశయమున
వను దేవుఁ డప్పు డావనితదగ్గఱకు
వెసఁ జేర రాఁ జూచి వెలవెలఁ బోయి
తనతండ్రిసన్నిధిఁ దగువిప్రుఁ డనుచుఁ
దనలోనఁ దెలిసి యత్తఱిఁ జూడ వెఱచి
యొనసినవగలతో నిల చూచుచుండఁ
గనుఁగొని దమయంతిగా మనంబునను
దలఁచి యావిప్రుండు తరలాక్షిఁ గదిసి
కలఁగిననీళ్లలోఁ గమలినిబోలి
జలధరంబులలోని శశిరేఖఁ బోలి
మలినాంబరములోని మణియునుబోలి
చలితధూమావృతజ్వాలికఁ బోలి
యోచంద్రవదన! యిందున్నావె నీవు
రాచపుట్టుకఁ బుట్టి రాయిడిఁ బడితె
దమయంతి! వినుము నీధవుఁ డెందుఁ బోయె

మమ్ముఁ బంచె మీతండ్రి మహి యెల్ల వెదక
అనుడుఁ బేరెలుఁగెత్తి యాదమయంతి
తన మొగంబునఁ జీరఁ దగఁ జేర్చి యేడ్వ
విని కలంగి సునంద వేవేగఁ గదలి
జననిదగ్గఱ కేగి చయ్యనఁ బలికె
మనప్రభురాణి యేమొకో కాని తెలియ
దెన లేనిదీనత నేడ్చుచు నున్న
దోకభూసురునిఁ జూచి యుడుగక యనిన
నకలంకగతితోడ నారాజమాత
గ్రక్కున వచ్చి యాకాంతాలలామ
నక్కునఁ జేర్చి యూరార్చి వాక్రుచ్చి
యచ్చట నున్న బ్రాహ్మణు విలోకించి
యిచ్చపలాక్షి యిట్లేల శోకింప
నిటకుఁ బంచినవార లెవ్వరు మిమ్ముఁ
దటుకున నిప్పు డంతయుఁ జెప్పు మనిన
విని వసుదేవుఁ డావెలఁది నీక్షించి
మనమున నలరి యామగువ కిట్లనియె
వినుము విదర్భభూవిభుపురోహితుఁడ
ననురక్తి వసుదేవుఁ డనుపేరివాఁడ
నీరజవదన యానృపశేఖరునకుఁ
గూరిమిపుత్త్రి మక్కువ దమయంతి

యను పేరు గలిగినయళినీలవేణి
గనకశోభనగాత్రి కంజాతనేత్రి
నలునిపట్టపురాణి నయకీరవాణి
విలసితకల్యాణి విమలాబ్జపాణి
పూర్వకర్మంబునఁ బుష్కరేంద్రునకు
నర్వమహీరాజ్యసంపద లెల్ల
జూదంబులో నోడి సుదతితో నలుఁడు
మోదంబుఁ దప్పి యిమ్ముల కాన కరిగె
ననువార్త విని మమ్ము నరసి రమ్మనుచు
ననిచె భీముఁడు మేము నందంద వెదకి
యెచ్చటఁ గానక యేము చింతించి
యిచ్చటఁ గనుఁగొంటి మీదమయంతి
నని చెప్ప విని వారి నగ్గించి కరుణఁ
గనుఁగొని దమయంతిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి
యారాజుమాత యిట్లని యేడ్వఁ దొడఁగె
దారుణీశునిఁ బాసి తల్లడించుచును
బడతి! నీ వెట్టిబాధలఁ బొందినావో
పుడమితే డెక్కడఁ బోయినాఁ డమ్మ!
యెలనాగ! యొంటిగా నెట్లు వచ్చితివి
యిల నేడు దీవుల నేలుభూపతికిఁ
దరుణి వై యిటువంటితగనివేషంబు

ధరియింపవలసెనా తల్లిరో! నీకు
నవనిలోఁ బాపాత్మురాలను గానఁ
గవఁ బాసినట్టిదుఃఖముఁ జూడవలసె
నా తల్లి! నా యమ్మ! నా ముద్దు చిల్క!
యీ తెఱం గెల్ల నా కెఱిఁగింప కప్పు
డేల దాఁచితివి న న్నెఱుఁగవే తల్లి!
పోలింప నీవు నాపుత్త్రివి నీదు
తల్లియు నే నొక్కతల్లి బిడ్డలము
తల్లి నీకే పినతల్లినిఁ జుమ్ము
చెప్పవే యిటకు వచ్చినతెఱం గనిన
యప్పుడు దమయంతి యతివ కి ట్లనియె
ధర యెల్ల నోడి నా ధవుఁడును నేను
నురుతరాటవులకు నొగిఁ బోవుచుండఁ
బఱి కట్టుపుట్టంబుఁ బక్షు లేతెంచి
యతివేగ కైకొని యరిగె నంతటను
నా కోకకొంగు భూనాథుఁడు గట్ట
శోకంబుతో నొక్కశూన్యగేహంబుఁ
జేరితి మట నిద్రఁ జెందిననన్ను
డేరిపాఱఁగఁ జూచి ధృతిఁ దిగనాడి
నాపతి భూపతి నాపాటుఁ జూడ
నోపక నాచీర నొకకొంత చించి

తా నది కట్టుక తలఁగిన్న లేచి
నానాథు నెచటఁ గానక యరణ్యములఁ
బడరానిబాధలఁ బడి సిగ్గు కొంత
విడువక సైరంధ్రి వేషంబుఁ దాల్చి
నీతోడఁ జెప్పక నేఁ గొల్చి యుంటి
భూతలాధిపుఁ డెందుఁ బోయెనో యెఱుఁగఁ
గనకాంగి! మ మ్మిట్లు కలి యేచఁ దొడఁగ
ననవుడు నగచి ము న్నక్కటా. యెవరుఁ
బొందని బాధల బొందితే యనుచు
మందయానకు వేగ మణిభూషణములు
కనకవస్త్రము లొసంగఁ దలంచి నీదు
పెనిమిటి నే సంక వెదుకఁ బంచెదను
చేకొని యిప్పు డీచీర ధరింపు
శోకంబు వల దన్న సుందరిఁ జూచి
చిఱునవ్వు నవ్వి యా చిగుఱాకుఁబోడి
యురు దారఁ దన శోక మడఁచి యి ట్లనియె
నానరివారిలో నగుబాటు కాఁగ
నీసొమ్ము ధరియింప నే నొప్ప నెట్లు
పతి నరణ్యంబునఁ బాసి యే తెంచి
యతివేడ్క సౌఖ్యంబు లందె నటంచు
నవని జనావళి యాడదె నన్ను

ఇది యేల నా జీవితేశుండు లేని
వెనుక సౌఖ్యము లేల వేడుక లేల
యినవంశతిలకుండు హృదయేశ్వరుండు
నా పాలిదైవంబు నా ప్రాణపదము
నా పెంపు నా సొంపు నాపట్టుగొమ్మ
నా మేలిచెలికాఁడు నా నోముఫలము
నామెచ్చువలరాజు నన్నేలురాజు
ననుఁ గూడియుండిననాఁటికి సౌఖ్య
మనుభవించెదఁ గాక యమ్మ! నేఁ డేల
అనవుడు దమయంతి నట్లూరడించి
తనయున కెఱిఁగించి తద్దయు భక్తి
వసు దేవముఖ్యుల వరుసఁ బూజించి
పస గలబంగారుపల్లకి నుంచి
తామరసాక్షిని దగువారిఁ గూర్చి
భీముని పురికి నంపినఁ బోయి చేరి
నలినాక్షి యప్పు డా నగరిలోపలను
బలవరింపుచు వేగ పల్లకి డిగ్గి
తన తండ్రిపదములఁ దప్పక వ్రాలి
ఘనమైనశోకాగ్నిఁ గ్రాగుచు నుండఁ
దల్లి వేగమ వచ్చి తనయతో వగవు
వెల్లువ మునిఁగి యావెలఁది యిట్లనియె

పట్టభద్రుని జెట్టఁబట్టి యీరీతి
కట్టఁ బట్టయు లేక కలఁగితే తల్లి!
నీతోటివా రెల్ల నెమ్మదిఁ బ్రతుక
నాతి! నీ కిటు వ్రాసెనా పద్మభవుఁడు
ఒద్ద బిడ్డలు లేక యుండెడి నీకుఁ
దద్దయు గష్టంబు దార్కొనఁ జేసెఁ
తల్లి! నేఁ డిటువంటి తగని వేషంబు
లెల్ల ధరించి నీ వెట్లోర్చి తమ్మ!
సరసిజానన! భద్రశాలల డించి
యురుశైలముల నెట్టు లుంటివో యమ్మ!
చపలాక్షి! సౌధసంచారంబు విడిచి
విపినభూముల నెట్లు విహరించి తమ్మ!
నెలఁత! నీబంగారు నిలయముల్ డించి
యిలఁ బర్ణశాలల నె ట్లుంటి వమ్మ!
చెలియ! నీమృదు శైనశయ్యలు డించి
శిలలపై నెట్లు వసించితి వమ్మ!
నలినాక్షి! నీప్రాణనాథునిఁ బాసి
యెలనాగ! యడవుల నె ట్లుంటి వమ్మ!
మగువ! నీ కెనయైన మగువల డించి
మృగసంఘముల నెట్లు మెలఁగితి వమ్మ!
నీరూపు నీచూపు నీసొంపు పెంపు

నీరాజ్యవిభవంబు నేఁ డెట్లు పోయె
నెలమి నీబిడ్డల నిద్దశఁ జూచి
విలపించుచుండు మో వెలఁది! యేవేళ
నలమహీశుఁడు తన నగరంబుఁ బాసి
పొలఁతితోఁ గాననభూమికిఁ బోయె
ననువార్తఁ దెలిసి మీతయ్య యింతింత
యనరానిఘోరశోకాబ్ధిలో మునిఁగి
యున్నాఁడు కొలువున కొక్కనాఁ డరుగఁ
డన్న దమనుఁడు మిమ్మందంద తలఁచి
తనలోనఁ దాను సంతాపంబు నొందు
నని యేడ్చి బిడ్డల నపుడు తెప్పించి
తనయ కొప్పించిన దమయంతి చనులు
పెను పొందఁ జేపియు బిడ్డలమీఁద
గఱిగలలోఁ బాలు కై వడిఁ గురిసె
ధరణీశుసతి యంతఁ దనలోనె తాను
దనబిడ్డలను జూచి తనయన్నఁ జూచి
వెనుకొన్న వగలతో విలపింపఁ దొడఁగె
భూకాంతుఁ డప్పుడు పుత్త్రుండుఁ దాను
శోకంబు వారించి సుత నాదరించి
యేల యేడ్చెద వమ్మ! యినకులాధిపుని
నేలీల నైనను నిటకు రప్పింతు

వని పుత్త్రివృత్తాంత మంతయు నడిగి
విని యిట్టి వగలచే వేగితే తల్లి!
యని చాల విలపించి యారాజమాత
పనిచిన పల్లకిభటులను మగుడ
ననిచి యావసుదేవు నర్చించి మ్రొక్కి
కనకవస్త్రము లిచ్చి కడుభక్తిఁ బలికె
ధరణీసురేంద్ర! మీదయచేతఁ బుత్త్రి
నరయంగఁ గంటిమి యవనిలో నింక
నలుఁ డెందు నిలిచి యున్నాఁడొకో కాని
తెలియరా దింక నే తెఱఁగున నైనఁ
గొనకొని వెదకి తోడ్కొని రమ్మటంచు
నన విని దమయంతి యతని కిట్లనియె
ధరణీనిర్జర! యయోధ్యాపట్టణమున
నరయంగ ఋతుపర్ణుఁ డనురాజు చెంత
నావిభుం డార్తి నున్నాఁడు మహాత్మ
భావించి గుర్తింప వశము గా దెవరి
కందుకు నొకయుపాయముఁ దెల్పుదానఁ
బొందుగా మీర లాపురమున కరిగి
యాఋతుపర్ణునియాస్థానమునకుఁ
జేరి యి ట్లని దూఱి చెప్పఁ డానలుఁడు
సత్యవ్రతుండు భూచక్రేశ్వరుండు

సత్యాంతధార్మికుఁ డైనభూవిభుఁడు
నిత్యదానవినోది నిఖిలార్థవేది
యత్యుత్తముండు దయాపరమూర్తి
యట్టిమహామహుం డడవిలోఁ దరుణి
కట్టిన వస్త్రంబుఁ గడు వేగ చించి
కొని నిద్ర వోవఁగా ఘోరదుర్గముల
ననిచి పోఁ దగునె యాయువిద నటంచుఁ
బలుకుఁ డామాటకుఁ బ్రతిమాట మీఁకుఁ
బలికిన నాతనిభావంబుఁ జూచి
చనుదెందు నే నొక్కచందంబు మీఁకు
వెనుకఁ జెప్పెద గాక వేంచేయుఁ డనుచుఁ
బలికిన నప్పు డాబ్రాహ్మణుం డాత్మఁ
దలఁచినగతి నయోధ్యాపురి కరిగి
సరగున ఋతుపర్ణనృపుఁ గాంచి యొక్క
తెఱఁగున నాఘను దేవుఁ డీ ట్లనియె
క్షితినాథ! నలరాజు చేసినచేఁత
వితతంబుగా నొప్పవిధవంబుచేతఁ
దనమేనుఁ దెలియక దాయతో జూద
మనురక్తితో నాడి యన్నియు నోడి
యడవికి చని చని యట నొక్కచోట
పడఁతి నిద్రింపఁగఁ బై నున్నకోక

పగము చించికొని యొచ్చటి కేగినాఁడొ
పగవానిగతి నెడఁబాయ రా దనక
ఘోరకాననమునఁ గులకాంత విడిచి
పాఱి పోవుట యేమి పౌరుషం బిలను
తరలాక్షి తన కేమి తప్పుఁ గావించె
నురుదుర్గభూముల నునిచి పోవుటకు
నలుఁ డిట్టిపాపంబునకుఁ బూను ననుచుఁ
దొలుత నెఱిఁగినఁ దొయ్యలి నిఘ్యుఁ
దలఁచునే మాభీమధరణీశ్వరుండు
వల నొప్పఁ దనవంటివాఁ డీవిధంబు
సేసిన నిఁక నేమి సేయంగవచ్చు
వాసవాదుల నెల్ల వల దంచుఁ దన్ను
గోరి పెండ్లాడినకువలయగంధి
నీరీతిఁ జేయంగ నిది కార్య మగునె
విడిచి పోఁ దలఁచిన వెలఁదిఁ దోడ్కొనుచుఁ
దడయక నాలేమఁ దల్లియిల్ సేర్చి
పోవలెఁ గాక నీపోల్కిఁ గావించి
పోవచ్చునే యల్పబుద్ధిఁ జింతించి
పెనిమిటి క్షమియించుఁ బ్రియురాలితప్పు
లనపరాధిని వీడ నగునె రాసుతను
దైవయత్నంబున దమయంతిదేవి

వావిరిఁ దనతల్లి వారియిల్ సేరె
వెలఁది నీయడవిలో విడిచితి ననుచుఁ
దలఁపక యున్నాఁడు తబిసిచందమున
కటకటా! మది ఱాయిఁగాఁ జేసికొనుచు
నెట నున్నవాఁడొకో యెఱుఁగంగ నేర
మవనిలోఁ గలిగినయట్టి దేశంబు
లవలీల గాఁగ మే మరసి వచ్చితిమి
ఖలుఁ డైనఁ గామినిఁ గానలో విడచి
తలఁగునే కూర్మినతరుణినిఁ బాసి
తెలియక యున్నాఁడు ధీరత్వమునను
యెలనాగ దిన మొక్క యేడుగాఁ దన్ను
దలఁచి వర్తించుచు దలఁకు చున్నదియు
తలిదండ్రు లాయింతి తాపంబుఁ జూచి
ఘోరదుఃఖంబునఁ గుందు చున్నారు
కారుణ్యజలనిధి గాంభీర్యకలితుఁ
డేరీతి నున్నాఁడొ యెట్టియాపదల
బోరన నెచ్చోటఁ బొందు చున్నాఁడొ
యని యని దమలోన నడచుచు నుండ
విని ఋతుపర్ణుండు వీక్షించి పలికె
ధారుణీసురులార! తడయక యిట్లు
దూఱంగ దగదు నిర్దోషుఁ డానలుఁడు

క్షితిలోనఁ దాము చేసినపాతకంబు
వెతలఁ బెట్టక పోదు విష్ణువు నైన
నూరక మీ రేల యూరూరుఁ దిరిగి
యీరీతి వెదుకంగ నేల మీ కనుచు
కర మొప్ప నలునిభాగ్యంబునఁ జేసి
తరళాక్షి తమ తల్లిదండ్రులఁ జేరె
నది యొక్కటే చాలు నాతని కేమి
విదితుఁ డై యెందైన విహరించి యుటకుఁ
జనుదెంచుఁ గాక యేచందమున నైనఁ
జనుఁడు మీ రనిన నాచంద మంతయును
విని బాహుకుఁడు నవ్వి విప్రుల కనియెఁ
బనివడి తన కెంత పని లేనియట్లు
తను మోవ నీయక తా నొక్కమాట
ననుమానబుద్ధితో నవ్వాడి ట్లనియె
నలునిగుణంబు నానలినాయతాక్షి
తెలిసియుఁ దెలియని తెఱఁగున నిట్లు
జననాథచంద్రులసభలకు మిమ్ముఁ
బనిచి దూఱించెను బాటియే తనకుఁ
బతివల్ల నేరమి ప్రాపించి యున్న
సతి తనయాత్మలో సైరించె నేని
ఇహపరసౌఖ్యంబు లింతికిఁ గల్గు

మహిమీఁద నని మహామౌనీంద్రు లెల్ల
నిట్టిధర్మము దించి యింతి యాత్మేశు
రట్టు సేయింతురా రాజులయొద్ద
నని యప్పు డామాట లాడినవానిఁ
గనుఁగొని నవ్వుచుఁ గడు వేగ మరలి
రమణ విదర్భపురంబున కరిగి
దమయంతిఁ గనుఁగొని తగ నిట్టు లనిరి
విను మమ్మ! ధర యెల్ల వెదకుచు మరలి
చనుదెంచి ఋతుపర్ణుసభఁ గాంచి యపుడు
దొరసి నీనాథుని దూఱ నచ్చటను
కఱకునల్లనిరూపు ఘన మైనవాఁడు
కడు భయంకర మైనకన్నులవాఁడు
తడయక గొప్పదంతంబులవాఁడు
పరసత ముదురుమీసంబులవాఁడు
చిఱుతవస్త్రముచేతఁ జెలు వైనవాఁడు
వెడఁద యౌశిరమున వెలుఁ గొందువాఁడు
బడలుచు మెత్తనిపలుకులవాఁడు
మముఁ జూచి చూచి యామానవేశ్వరుని
క్రమ మెఱుంగక ధరాకాంతులసభల
నీరీతి దూఱంగ నిది యుక్త మగునె
యారాజవదన ఘోరాటవిలోన

నడలు చుండఁగ నాత్మఁ దది చూడఁ లేక
విడచి పోయిన మీరు వెట్టి సేయుదురె
పతివల్ల నేరమి ప్రాప్తించినపుడు
సతి తనయాత్మలో సైరించె నేని
ఇహపరసౌఖ్యంబు లింతికిఁ గల్గు
మహిమీఁద నని మహామౌనీంద్రు లెల్ల
నిట్టిధర్మము డించి యింతి యాత్మేశు
రట్టు సేయింతురే రాజులయొద్ద.
నని పల్కి మఱి మాట లాడక యుండె
విని వచ్చితి మది యెవ్విధమొకో యనిన
నతఁడె నలోర్వీశుఁ డని యింతి యెఱిఁగి
హితబుద్ధిఁ దనతండ్రి కిట్లని పలికె
నతఁడె నాప్రాణేశుఁ డందు కెంతైన
మతిలోన నా కనుమానంబు లేదు
రమణతో నాతని రప్పింప నొక్క
క్రమ మెఱింగించెద గేలిసేయకుఁడి
విరసరూపంబున విభుఁ డిందు రాఁడు
సరసత నలుని భూచక్ర మంతయును
నరసి యెక్కడఁ గాన కాత్మజ కిపుడు
వరుస రెండవస్వయంవర మని నీవు
ధారుణిలో నయోధ్యాపురీశునకు

నారూఢిగాఁ జెప్ప నతనితోఁ గూడఁ
జనుదెంచు నాథుఁ డేచందాన నైన
ననవుడు నిదికార్య మా నని మెచ్చి
వరుసతోఁ దనమంత్రివరులకుఁ జెప్పి
యరుదుగా వారలయనుమతి వడసి
వసుదేవు రప్పించి వసుధేశుఁ డనియె
వినువ కయోధ్యకు వేంచేసి మీరు
పలుదెఱంగులఁ గాంచి పరికించి చూచి
నలమహీపాలుని నయముగా వెదుకఁ
బుత్తెంచి యెక్కడ పొడఁగాన లేక
తత్తనూభవ యైన దమయంతి కిపుడు
వరుస రెండవస్వయంవర మని భీమ
నరపతి చాటించినాఁ డని చెప్పి
చనుదెండు కదలుఁ డీక్షణమున ననిన
విని బ్రాహ్మణోత్తముల్ వేవేగఁ బోయి
పరఁగంగ నాఋతుపర్ణునిఁ గాంచి
సరగ ని ట్లనిరి యోజగదీశ! వినుము
నలమహీశ్వరుని నానాదేశములను
దెలియంగ వెదకి యే దెసఁ గానలేక
గురువులయనుమతిఁ గూర్మినందనకు
వరుస రెండవస్వయంవరముఁ గావించె

భూమీశ ! మాభీమభూపాలకుండు
ధీమంతు లగుసర్వదేశాధిపతుల
సారది పిల్వంగ భూసురులను బంపె
మెఱసి యీకార్యంబు మీ కెఱిఁగింప
వచ్చితి మీస్వయంవరమున కిప్పు
డచ్చుగా వేంచేయుఁ డని చెప్పి వారు
తరలి వేవేగ విదర్భపురంబు
పఱతెంచి రంత నాబాపలమాటి
విని వేగ ఋతుపర్ణవిభుఁడు బాహుకునిఁ
గని ప్రీతిఁ జూచి యీకార్య మంతయును
దెలియంగ వింటివె తెఱఁ గొప్ప నిదియుఁ
దెలియంగ వలయు నాదెస కేగి మనము
యరదంబునకు మంచియశ్వరత్నముల
తెఱఁ గొప్ప సవరించి తెమ్ము పొ మ్మనిన
సరగ బాహుకుఁ డశ్వశాలకు నరిగి
సరిలేనిమేటియశ్వంబుల నరయు
సరిమురి వార్ష్ణేయుఁ డయ్యెడ నుండి
యురుతరయుక్తి బాహుకున కి ట్లనియె
నిది యేమి బాహుక ! యీవు ము న్నశ్వ
హృదయ మెఱింగి నీ కేల యేర్పఱుప

ననవుడు బాహుకుఁ డతని కిట్లనియె
వినవుగా యొకవింత విశ్వంబులోన
నలరాజుపై భీమనరనాయకుండు
కలవి లేనివి కొన్ని కారులు పలికి
విపినభూములఁ బుత్త్రి విడువంగఁ దగునె
కుపితాత్ముఁ డని తిట్టి కోపించి వాని
నిలలోన వెదుకంగ నేల యటంచుఁ
దలఁచి యాత్మజ యైనదమయంతి కిపుడు
వరుస రెండవస్వయంవరముఁ గావించెఁ
బారిఁబారి రాజులు పోవుచున్నారు
మనరాజు పోవంగ మదిలోనఁ దలఁచి
ఘనరథంబునఁ దురంగముల నేర్పఱచి
సవరింపు మన్నను సవరింతు ననుడు
వివశుఁడై యాతఁడు వెడఁదకన్నీరు
దొరఁగ నాబాహుకుతో నిట్టు లనియె
నరలోకనుతుఁ డైననలమహీశ్వరున
కక్కటా యిట్టిమహాపవాదంబు
తక్కక వచ్చె నిద్ధరిణిలో నింద
కేమి సేయఁగవచ్చు నెవ్వారి కైన
నామహానృపతి యెం దరిగెనో కాక
యతని నమ్మినవారి కక్కటా యిట్టి

వెతల నొందఁగఁ జేసె విధిమాయ కాదు
వినుము చెప్పెద నాదువృత్తాంత మెల్ల
నెనయంగ నలుఁడు న న్నేలినసామి
క్షితితలాధిపు లెల్ల సేవింపఁ దనరు
నతనికి సారథి నై యున్నవాఁడ
నతఁడు జూదం బాడునట్టికాలమున
నతనిబిడ్డలను భీమావనీశ్వరుని
కడ నిల్పి భూపతిఁ గానంగ లేక
కడు దుఃఖపడుచు నిక్కడ నున్నవాఁడ
ననవుడు నామాట కాత్మలో వగచి
వెనుకొని కలి యిట్లు వేధింప నతఁడు
మనము నేసెడి దేమి మాట లేమిటికి
ననుచు వార్ష్ణేయుని నప్పు డూరార్చి
యనిలవేగము గల్గినట్టిగుఱ్ఱములఁ
గొని వచ్చి యాదిత్యకోటితేజంబు
గల యరదంబున గ్రిక్కునఁ గట్టి
పొలుపు మీఱినచక్రములు సవరించి
సకలాయుధంబుల సరసత నిల్పి
యకలంకమహిమ ని టాయత్తపఱచి
ధరణీశునకుఁ దెల్పఁ దద్దయు మెచ్చి

యరుదెంచి యప్పు డాయరధంబుఁ జూచి
చతురంగబలము లసంఖ్యముల్ గొలువ
నతివేగ రథ మెక్కి యాబాహుకుండు
నరదంబు నడిపింప నరుగుచు నడుమ
నరద మొక్కింతయు నటఁ బోక నిలిచె
నది చూచి బాహుకు నదలించి నృపతి
యిది యేమి బాహుక! యీయశ్వహృదయ
మడరంగ నెఱుఁగుదు నని చెప్పి యిట్టి
బడుగుగుఱ్ఱముల నేర్పఱచి కట్టితివి
నడుచునే శతయోజనంబుల దేశ
మొడము భీమునిపురి కీపురంబునకు
ననవుండు భూనాథ యశ్వరత్నంబు
లనిలవేగంబున నరిగెడుఁ జూడు
మినుఁ డస్తశిఖరికి నేగకమున్న
మనము విదర్భకు మఱి పోద మనుచు
తఱుమ నారథము భూతల మెల్ల వడఁక
నరిగె ఘోరాటవి నధికదూరంబు
నీభంగి నారథం బేగెడుచోట
నాభూమిపాలకుఁ డాత్మోత్తరీయ
మిలమీఁదఁ బడుటయు నిట్లనె విభుఁడు
నిలుపు బాహుక! తేరు నిమిషమాత్రంబు

అవనిపై నుత్తరీయమ్ము జాఱి పడియె
తివిరి నీ వది యెత్తి తెచ్చి యిమ్మన్న
నవ్వి బాహుకుఁడు భూనాథునిఁ జూచి
యెవ్విధిఁ జేల మే నెత్తి యిత్తు
నురువేగమున నొక యోజనదూర
మరిగితి ముత్తరీయము.సిక్క పెట్టు
లని పల్కుచును రథ మనిలవేగమునఁ
దనుఁ దాన మెచ్చుచుఁ దఱుముచు నుండె
నరసి భూపతి వాని నాత్మలో మెచ్చి
యరిది బాహుక! విను మనుచు నిట్లనియె
విశ్వంబులోపల వెలుఁగొందునట్టి
యశ్వలక్షణముల కధిపతి వీవు
నిక్కము నామాట నీవంటివాని
నెక్కడఁ గని విని యెఱుఁగ మెన్నఁడును
గర మర్థితోఁ దురంగంబులవిధమ్ము
నెఱిఁగి యీమర్మంబు నెఱుఁగ లే నైతి
నరు దైననాకు ని యశ్వలక్షణము
నెఱిఁగింపు నీ కొక తెఱఁగింతుఁ జూడు
మల్లదె ముందఱ నతిరమ్య మైన
పల్లవంబుల చేతఁ బ్రబలినయొక్క
తాడిమ్రా నున్నది దానిలో రెండు

గూడి యున్నవి పెద్దకొమ్మలం దొక్క
కొమ్మకు నూఱేసి కొమ్మలు గలవు
కొమ్మకొమ్మకుఁ బువ్వుగుత్తులు రెండు
వెలుఁగుచున్నవి దాని వేళ్లైదునూఱు
లలరుచున్నవి దాని యమలపత్రములు
వెళుప్రలై సోగలై వెలుఁగుచున్నయవి
ఫలములు గొమ్మకుఁ బదివేలు గలుగు
నవి చూచి రమ్ము నే నననీరుహముల
హృదయం బెఱుంగుదు నీవిద్య నీకు
వినిపింతు నాకు నీవిద్య యొసంగు
మనవుడు వెఱగంది యాబాహుకుండు
నరదంబు డిగ్గి చయ్యనఁ దాఁడిమ్రాఁకు
నరయంగ నలవిభుం డచటికిఁ జనియె
నరదంబు ఋతుపర్ణుఁ డటుఁ దోలికొనుచు
నరుగుచు నుండె నలావనీనాథుఁ
డాతాఁడిచెంతకు నతివేగ మరిగి
భూతలాధీశుఁ డప్పుడు చెప్పినట్లు
లుండంగ నంతయు నొనరంగఁ జూచి
నిండువేడుకతోడ నిలిచి యున్నంత
ధరణీతలేశునితల నాఁడు పాము

గఱచిన విస మెల్లఁ గ్లయుంగఁ బర్వి
కడఁగి యంతంతకుఁ గమలింప నలుని
యొడలులోపల నుండ నోరువలేక
బోళుకు బొళ్కున రక్తమును గ్రక్కికొనుచు
నలరాజుముందఱ నయముగా నిలిచి
కరములు ముకుళించి కలి యిట్టు లనియె
నరనాథచంద్ర! యోనలమానవేంద్ర!
యలనాఁడు నన్నుఁ గాదని దమయంతి
వలనొప్ప వరియింప వచ్చునా యనుచు
నెఱుఁగక నినుఁ బట్టి యింతకాలంబు
కరికరిఁ జేసితి గర్వంబుతోడ
నీసత్యసంపద నెమ్మితో నాకు
వాసవుం డప్పుడే వర్ణించి చెప్పె
నవనీతలేశ! నే నదియును వినక
కువలయాక్షి సి నిన్ను ఘోరాటవులకు
నెడఁబాపి చేరరాని యిడుమలఁ బఱపి
కడుఁ దప్పుఁ జేసితిఁ గరుణింపు నన్ను
తరుణి పతివ్రతాధర్మమిం తైన
నెఱుఁగక మిముఁ బట్టి యింతఁ జేసితిని
ధరణీతలేశ! యీ తప్పుల మఱచి
కరుణింపవే నన్నుఁ గమలాప్తకులజ!

నరపతి నీసత్యసంపద కిపుడు,
వెఱచి నిన్నభయంబు వేడుచున్నాఁడ
నల! నీవుఋతుపర్ణనరనాథుచెంతఁ
గలఁగుచుఁ గాలంబుఁ గడపుచు నుండు
టెఱిఁగి యాదమయంతి యీవు వచ్చుటకు
వరుస రెండవస్వయంవర మని తెలిపె
నదియుఁ దప్పనుచు నీయాత్మలో నిడకు
మదిరాక్షిఁ గైకొన మహితసంపదలు
వరుసతో నెప్పటివలె వచ్చు నిన్నుఁ
గఱచినపాముచేఁ గైకొన్నకోక
ధరియించినప్పుడే తనరు నీరూపు
వర మిత్త్రు నడుగుము వసుధేశ! యనిన
పుడమిఱేఁ డప్పుడు భువి సాగి మ్రొక్కి
కడుభక్తి మీఱ నా కలి కిట్టు లనియె
కలిదేవ! సకలలోకముల నీవంటి
బలవంతమైనదైవము లేదు తెలియ
నది గాన లోకత్రయమున నాపేరు
విదితంబుఁ గావించి విఖ్యాతి నించి
చిరకీర్తి నొందంగఁ జేసితి వరసి
కరుణతో నీయుపకారంబునకును
కడఁగి యేప్రత్యుపకారంబుఁ జేతు

తడయక యిది యేన్ము దలఁపులోపలను
మఱవక తలఁతు సమ్మదమున నొక్క
వర మిమ్ము అది నీకు వరుసఁ జెప్పెదను
వినుఁడు ధారుణి నలోర్వీ విభుం డంచు
నను దలంచెడ రట్టి నరులఁ జేరకుము
సరసతి నెపుడు నాచరిత్ర మెవ్వారు
వరుసఁ జెప్పుదు రట్టివారిఁ జేరకుము
వరభక్తిచే వినువారిఁ జేరకుము
పరమాస్థ వ్రాసినవారిఁ జేరకుము
మసల కెప్పుడు తాఁడిమ్రానున నీవు
వసియించుచుండు మీ వరము దక్కఁగను
వరుసతో నింకొక్కవర మొల్ల నిపుడు
కరుణాత్త! నీపాదకమలంబు లాన
యనవుడు భూనాథ! యాఁలాగె చేతు
నని తాఁడిమ్రానున నాకలి నిలిచె
మనుజేశ! యాతాఁడిమ్రానున నెప్పు
డొనరంగ నాకలి యుండుటఁ జేసి
ధరణీసురుల్ సూచి తలఁగి పోవుదురు
నరనాథుఁ డైనయానలునిమే నెల్ల
చులకనై యుంటకుఁ జోద్యంబు నొంది
కలికి మ్రొక్కి యనుజ్ఞఁ గైకొని మరలి

యాఋతుపర్ణునియరదంబు నెక్కి
యారసి వచ్చిననాతాఁడిమ్రాను
చందంబుఁ జెప్పి యాజననాథుచేత
నందంద తరుహృదయంబు నెఱింగి
యుదారుఁ దనయశ్వహృదయంబు నతని
కెఱిఁగించి యరద మాయితముగా నడపి
పరువడి నావిదర్భపురంబుచెంత
కరుగంగ నంతంత నారథధ్వనిని
దమయంతి వినుచు మోదంబును జెంది
క్రమమున నవహేమఖచిత మైనట్టి
ఘన మైనసౌధంబు గ్రక్కున నెక్కి
యనుపమగతి వచ్చునరదంబుఁ జూచి
యిట్టివేగంబున నీతేరు నడప
గట్టిగా నలమహీకాంతుఁడు గాక
యితరులచేతఁ గా దీనేర్పు లనుచు
మతిలోనఁ దలఁచి ప్రేమంబున మున్ను
మును లానతిచ్చిన మూఁడువత్సరము
లనుపమగతి నేఁటికవిపూర్ణమయ్యె
నని తండ్రికడకుఁ జయ్యన నేగుదెంచి
పనిఁబూని యాఋతుపర్ణునితేరుఁ
గడపఁగా సూతుఁడై గాడ్పువేగమున

వడిగ నీయల్లుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు
బోరన నెదురుగాఁ బోయి నీ విప్పుడు
వారక తోడ్కొనివచ్చి వారలకు
విడిదిఁ జూపు మటన్న విని భీమనృపతి
తడయక యప్పు డమాత్యగణంబుతోడ
నెదు రేగి వారల నెలమిఁ దోడ్కొనుచు
విదిత మై యొప్పినవిడిదిఁ జూపుటయు
ఋతుపర్ణుఁ డప్పు డారూఢమోదమున
వితతసంపద నొప్పు విడిదిని డిగియె
భీముఁ డంతట నచ్చి ప్రియతనుజాత
కామాట లెఱిఁగింప నతివ మోదించి
తనచెలికత్తెలఁ దప్పక చూచి
చని మీరు ఋతుపర్ణుసారథిఁ గాంచి
నళినాక్షులార! నానాయకుం డతఁడు
నలుఁడు దుర్వేషంబు నయముగాఁ దాల్చి
చనుదెంచె నిటకు నెచ్చట నున్నవాఁడొ
పసిఁ బూని యతనిఁ దప్పక మీరు వెదకి
కని మాట లాడి వేగమె రం డటంచు
ననిచిన జలజాక్షు లాఋతుపర్ణు
విడిదికి నరిగి యావెడఁగూపధరుని
పొడగాన లేక యప్పుడె యింటివారిఁ

గనుఁగొని యాధరాకాంతునియరద
మనురక్తి నడపెడు నతనిరూపంబుఁ
జూడ వచ్చితిమి యాశూరుఁ డెచ్చోట
వేడుక నున్నాఁడో వినిపింపుఁ డనిన
వాఁ డదె వంటలు వండుచున్నాఁడు
చూడఁ బొం డనిన నాసుదతులు పోయి
వెడరూపధరుఁ గాంచి వికవిక నవ్వి
తడయక వార లాతని కిట్టు లనిరి
యీయెడ కేతెంచి యెన్నివత్సరము
లాయె నీనామ మే మందురు మున్న
నలుఁడవు గావె యీనరనాథునొద్ద
నలమహీనాథుఁ డున్నాఁ డంచుఁ జెప్ప
విని భీమభూపాలవిభుఁడు పుత్రికకుఁ
బెను పొంద రెండవపెండ్లిఁ గావింతు
ననుచు నూరక యయోధ్యాపురీశునకు
వినిపించె నలమహీవిభుఁడు వచ్చుటకు
నింతియె కాని యేనృపునకు నైన
నింతయు వినిపింపఁ డీస్వయంవరము
నిట్టివేషముఁ దాల్చి యీరాజమౌళి
నెట్టనఁ గొలువఁగా నీకేల నయ్య
ఇటువంటిరూపు నీ కేలాగు కలిగెఁ

దటుకున నిన్ను మాదమయంతి వేగ
తోడుక రమ్మని దోతెంచె రమ్ము
వేడుక నిప్పుడు వేంచేయ రయ్యా!
విపినంబులో నీవు విడినది మొదలు
విపులదుఃఖంబున వేగుచున్నదియు
చెలులెల్ల దక్క నీశిశువు లిద్దఱును
కలఁగుచున్నారు శోకంబున నిపుడు
దమయంతి పడు ఘోరతాప మంతయును
క్రమముతోఁ జెప్పెదఁ గరుణతో వినుము
కుడువక కట్టక ఘోరదుఃఖములఁ
బడుచు నేవేళ నీపాదపద్మములఁ
దలఁచుచుఁ దనలోనఁ దల్లడిల్లుచును
నెలమి నీరాకకు నెదురుచూచుచును
నున్నది మీమామ యొక్కనాఁడైన
నన్నంబు రుచి మీఱ నారగింపండు
కొలువున నుండక కుందుచున్నాఁడు
తలఁపులోపల నీవు దమయంతి నింత
దలఁపక బిడ్డలఁ దలఁపక యిట్టి
బలు వైనవిరసరూపమున నున్నావు
రయమున మది నీవు రాయిఁ జేసికొని
దయలేక యిట్లుండఁ దగునయ్య! నీకుఁ

బడఁతికి రెండవపరిణయం బనుచు
నదర భీముఁడు చెప్పె నని తలంపకుము
నీవు రావలె నంచు నెమ్మి నీరాజు
ఈవిధిఁ జెప్పించె నింతియె కాని
కుతలేశ! నీమీఁదఁ గోపంబు గాదు
హితమొంద మాచెంత నిపుడు ర మ్మనిన
విని ధరాకాంతుండు వెలఁదుల నపుడు
కని నవ్వి తెలియు నీగతి నిట్లు పలికెఁ
బో పొందు మఱియేటి బుద్ధులు మీకుఁ
బ్రాపించె ననుఁ జూచి భ్రమ మొందినారొ
నలుఁడు నలుం డని నయముగా నన్నుఁ
బలికెద రిట్టిరూపంబున నలుఁడు
ఉండునే యిట్లాడ నుచితంబు గాదు
పొం డింక నిందుండఁ బోలదు మీకు
నలుఁ డేడ నే నేడ నాతి నన్నేల
పిలువ నంపెను నాదు పేరు బాహుకుఁడు
వాయొత్త వెఱతు నే వంటలవాఁడ
నై యుండు ఋతుపర్ణు నడుగుఁడు మీరు
నలుఁడు వీఁ డంచు మీనలినాక్షి దారల
నెలమితోఁ బిలిపించె నిక నేటి నలుఁడు
వానిఁ దలంపఁగా వల దింక నిపుడు

నాన లే కతఁ డేల నగ్గిరికి వచ్చు
విపినంబులోపల విడిచినవిభుని
నివు డేల తలచు మీాయిందీవరాక్షి
యీారాజువర్తనం బెల్లి మీాయింతి
యీారసి రమ్మన్న నటఁ బోక మీారు
వల నొప్ప నిట కేల వచ్చితి రిపుడు
బలవంతుఁ డగుఋతుపర్ణు వరించి
సంతోషమునను మీాచందనగంధి
యెంతయు మది సుఖయించునుగాక
నీరీతి నగడు సేయింపంగఁ దగునె
యో రాజముఖులార! యీారక నేను
పలికితి నని తప్పుఁ బట్టకుఁ డింక
నలుఁడ నేఁ గాను మీానాతిదగ్గఱకు
నరుగుఁడు మీా రన్న నతివ లి ట్లనిరి
మరుగుగా నిటువంటిమాటలు వల్కఁ
దలఁతురా యిటువంటి తప్పులు మరువు
సొలవక బిడ్డలఁ జూడంగ వలదె
నలుఁడఁ గా నంచు మానక మీార లిట్లు
పలుకంగఁ దగు నయ్య పార్థివ నాథ!
ఋతుపర్ణుకడ మాఱురూపంబుతోడ
నతివేడ్క సారథి వై నీవు గొల్చి

యున్నా వటరచు మాయువిధతో మునులు
పన్నగా మున్న యోర్పడఁ జెప్పి రంచుఁ
దోయ్యాలి తనతండ్రితోఁ జెప్పె నతఁడు
చయ్యన మీర లిచ్చటికి వచ్చుటకు
దమయంతి వల దన్నఁ దా నది వినక
ప్రముదితమతిని నెపమ్ము గల్పించి
యీఋతుపర్ణుని నిటకుఁ దెప్పించె
ధారుణీశ్వర! నీకుఁ దప్పయ్యె నిదియు
నిర వంద దమయంతిహృదయంబు నీవు
నెఱిఁగియు నిటువంటియెడమాటలాడ
వల దంచుఁ జెప్పి యువ్వనిత లందఱును
కలకంఠి దమయంతికడ కేగుదెంచి
యతఁడు సెప్పినయట్టియాచంద మెల్ల
సతివేడ్కతోఁ జెప్ప నాదమయంతి
యతఁడె నలుండని యాత్మలో నెఱిఁగి
మతిలోన సంతోషమగ్నయై యుప్పు
డతివలఁ జూచి మీ రచ్చటి కేగి
యతఁడు వండినయట్టియన్నంబు గూర
లాకయింతఁ గైకొని యొయ్యన రండు
అకలంకమతితోడ నని చెప్పి పంపె
వారలు సనుదెంచి వంటలవాని

బోరనఁ జూచి యోపుణ్యాత్మ! యిపుడు
వారక మఱి నీవు వండినయట్టి
కూర కూడొకయింతఁ గొని రమ్మటంచు
దమయంతి మముఁ బంపె దయసేయు మింత
విమలాత్మ! నీమది వేసారఁ గూడ
దడరంగ నలుఁడఁ గా దన్నను నిన్ను
విడువ మీవేళ నేవెరవున నైనఁ
గట్టిగా నినుఁ బట్టి కడఁగి మాయింటి
కిట్టి కొంపోయెద మిది కల్ల గాదు
పడఁతు లీగతి నన్నుఁ బల్కు రటంచు
బుడమినాయక! చిత్తమున నుంచవలదు
పరఁగ నీవును మాకు బావవు గాన
సరస మాడితిమి ముచ్చట దీర ననుడుఁ
జిఱునవ్వు నవ్వి మచ్చికఁ బైఁడిగిన్నెఁ
బరమాన్న మిడి మంచి పస గలకూరఁ
బెట్టి వారల నెల్ల బెదరించి తఱుమ
నెట్టనఁ జనుదెంచి నీరజాననలు
పరమాన్నశాకముల్ భైమి కొసంగ
నిరువురబిడ్డల కింత యొసంగి
పొరిఁబొరిఁ దా నింత భుజియించి మెచ్చి
తరుణుల కొకయింతఁ దగఁ బంచి పెట్టి

వరుఁగ నీగతి రుచిఁ బాకంబు సేయఁ
దరుణుల కైనను దరము గా దిట్టు
లెక్కడ నేర్చినో యిటువంటివంట
లక్కజంబుగ వండె నవనీతలేశుఁ
డక్కటా! యిట్లు సేయంగ నాకలికిఁ
దక్కక మే మేమి తప్పు సేసితిమొ
అని పల్కి యింతుల నపుడు వీక్షించి
పెను పొంద నీక మీరు బిడ్డల నతని
కడకుఁ దోడుక పొండు గ్రక్కున ననిన
పడఁతు లాసతితనూభవను దనూజు
నిరువుర నాతనియొడకుఁ గొంపోవఁ
బరువడి బిడ్డల భావించి చూచి
జననాథుఁ డాత్తలోఁ జాలఁ జింతించి
మొనయంగ బిడ్డల నెత్తి లాలించి
యక్కునఁ గదియించి యాదలల్ నిమిరి
చెక్కిలి నొక్కి మచ్చిక ముద్దు వెట్టి
తొడలపై నిడికొని దుఃఖించు చుండ
పడఁతు లిట్లనిరి హా పావనచరిత!
యేమిటి కేడ్చెద వింతలో నీవు
వేమాఱు నలమహావిభుఁడను నేను
గా దంచు బిడ్డలఁ గనుఁగొని యిప్పు

డాదరంబున నెత్తి యందంద మదిని
శంకించు చున్నావు సముఖత మేము
ప్రకటంబుగ మిమ్ముఁ బ్రార్థించి తెలియ
నడిగిన నలుఁడ నే నని చెప్పరాదె
తడయక యింతలో దాఁచితె నిన్ను
నలుఁడని యెఱుఁగ మే నరనాథచంద్ర!
బలు వైనవిరసరూపముఁ దాల్చి యుంటి
వనవుడు వారితో నాతఁ డిట్లనియె
వనజాక్షులార! యీవసువున నాకుఁ
బెనుపొంద నిద్దఱు బిడ్డలు గలరు
మునుకొని యిట వచ్చి మూఁడువత్సరము
లాయె నాబిడ్డల నతివను జూడఁ
బోయి వచ్చెద నన్నఁ బోఁగూడ దిప్పు
డెనయ నీబిడ్డల నిద్దఱఁ దెలియఁ
గనుఁగొన్నయంత దుఃఖము వచ్చె నాకు
నీముద్దుబిడ్డల నెత్తుక మీరు
తామసింపక పొందు తల్లిదగ్గఱకు
ననిన బిడ్డలఁ గొంచు నాయిందుముఖులు
చనిచని దమయంతిసంగడి నిల్పి
యతఁడు బిడ్డలఁ జూచి యాత్మలో నప్పు
డతిదుఃఖ మొందినయలమటఁ దెలుప

విని తండ్రి నచటికి వేగ రప్పించి
యొనయంగ దమయంతి యిట్లని పలికె
నావిభుచంద మంతయుఁ దలోదరులు
భావించి యిప్పుడు పరతెంచినారు
ప్రియ మొప్ప నాతనిఁ బిలిపింపు మనిన
రయమున నాభీమరాజేంద్రుఁ డొక్క
ధరణీసురుని బిల్చి తగ గారవించి
పరువడి నాఋతుపర్ణునికడకుఁ
జని నీవు నీరథసారథిఁ జూడ
ననురక్తిఁ బుట్టి భీమావనీశ్వరుఁడు
వెలయ నీ కెఱిఁగించి వెడరూపధరుని
నలరంగఁ దోడి తెమ్మనె నని పలికి
యతనియనుజ్ఞ నాయంత నిచ్చటికి
నతివేగ తోడి తెమ్మనిన నావిప్రుఁ
డరిగి యానరపతి కవ్విధం బెల్ల
వెరవొప్పఁ దెలిపిన విని ఋతుపర్ణుఁ
డిది యేమి చిత్రమో యెఱుఁగంగరాదు
పదపడి రెండవపరిణయం బనుచుఁ
బిలిపించె నన్ను నీభీమభూపాలుఁ
డెలమిఁ భూపతు లెవ్వ రిందు రారైరి
అని పల్కి బాహుకు నపుడు రప్పించి

పెనుపొంద భీముండు పిలిపించె నిన్ను
సరగునఁ బోయి యచ్చట కార్యమెల్ల
నెఱిఁగి రమ్మన భూసురేశుని వెంటఁ
జనియె భీమునిఁ జూడ సత్రపుఁ డగుచు
పనిఁబూని నిషధభూపాలశేఖరుఁడు
సరగున నాభీమజననాయకుండు
పఱతెంచి యట నొక్క బంగారుపీఁటఁ
బెట్టించి యాతని బిగిఁ గౌఁగిలించి
పట్టి కూర్చుండుము పార్థివ యనిన
విని నవ్వి భీమభూవిభుఁ జూచి నలుఁడు
ఘనమైనదౌరవు లోకమున నీ విప్పు
డొకరాజుఁ గొల్చిన యూడిగం బేను
అకలంకమైనసింహాసనం బెక్క
వసుధేశ! నీయంతవానికిఁ గాక
పొసఁగునే నావంటిపుణ్యహీనునకు
నింపుతో మీరు నన్నిప్పుడు పిల్వ
నంపినపని నెల్ల నానతీవలయు
నని పల్కుచుండఁగా నాదమయంతి
చనుదెంచి యాతనిచందంబుఁ జూచి
యరుదంది కుంది హా యని యేడ్చుచుండ
ధరణీతలేశుఁ డాదమయంతిఁ జూచి

యిందీవరాక్షి నీ వేల యేడ్చెదవు
పొందుగా నీభీమభూపతి నీకు
భావింప రెండవపరిణయం బిపుడు
గావించు నింతలోఁ గళవళపడుచుఁ
గలఁగంగ నేల భూకాంతు లందఱును
వల నొప్ప నిచటికి వచ్చుచున్నారు
జలజాక్షి! నీమది సరిపోవు నతని
నలరంగ మఱిపెండ్లి యాడుదుఁ గాక
నాఁ డరణ్యంబుల నలుఁడు నిన్నొంటి
వీడిన నీకు నావిభుని పొం దేల
యని నిష్ఠురోక్తుల నాడినమాట
విని భీముఁ డాతని వీక్షించి పలికె
భూమీశ ! నే నంత బుద్ధిహీనుఁ డనె
యీమాట నుడువ నిన్నిటకు రప్పింప
వలసి నే నిట్టిదుర్వార్తఁ బల్కితిని
నలమహీనాయక! నను దయఁ జూడు
మని వేడుచుండ నయ్యవనీశుఁ డనియె
నను నలుం డని పల్కి నాయమా నీకు
నెఱుఁగవే నలుని నీ విప్పుడు భ్రమసి
మఱి వల్కుచున్నావు మానవాధీశ!
పోపొమ్ము పెద్ద వై బుద్ధులు లేవె

నీపుత్త్రి యైనయీనీలాభ్రవేణి
ననుఁ బెండ్లి యాడెనే నలిరేఁగి మున్న
ఎనయ నీ వేగతి నిచ్చితి విట్లు
బలు వైనవికృతరూపము గలవాని
కలరంగ నాకును నాదమయంతి
నని పల్కి దమయంతి నప్పుడు చూచి
వనజాక్షి! నను నీవు వరియించినావె
తనపతి నెఱుఁగనితరుణియుఁ గల్గదె
నను నలుం డని పల్క నగరె లోకములఁ
గనకాంగి! నలుఁడ నేఁ గా దని పల్క
విని దమయంతి యావిభుఁ జేర వచ్చి
యతఁడు గట్టినయట్టియాకోకఁ జూచి
మతి నీతఁడే తనమగఁ డని యెఱిఁగి
పనవుచు నలమహీపాలునిపాద
వనరుహంబులమీఁద వ్రాలి యేడ్చుచును
రూపకందర్ప! ఈరూపంబు నీకు
ప్రాపించెనే నేఁటిపాపమెట్టిదియొ
నీరూపవిభవంబు నీవిలాసంబు
నీరాజతేజంబు నీప్రతాపంబు
నీరాజ్యభోగంబు నీమహాత్త్వంబు
నీరసికత్వంబు నీరాజసంబు

ఎక్కడఁ బోయెనో యెక్కడ నణఁగె
నెక్కడఁ దాఁచితి వినకులాధీశ !
అని యని శోకింప నమ్మహీవిభుఁడు
తన దేవిశోక మంతయుఁ జూడ లేక
యెలుఁ గెత్తి హా యని యేడ్చి నేడ్చుటయుఁ
దలఁకొని దమయంతి తల్లియుఁ దండ్రి
దమనుండు దాదు లందఱు నొక్కరీతి
భ్రమసినగతి విలాపము నొంద నలుఁడు
తనశోక మడచి యాదమయంతిఁ జూచి
విను కలిమాయ నీవిధ మయ్యె నన్ను
విపినభూములలోను విడిచి పోయినను
విపులాధిపతులకు వినరానిమాటఁ
బలుక వచ్చునె యెంత పని వచ్చి యున్న
నిలలోన నీమాట హీనంబు గాదె
నాపుడు భూనాథ ! నాచిత్తశుద్ధి
నీవెఱుంగవె నేను నిన్నుఁ గా దనుచుఁ
బలికితి నేని నాపంతంబు వినుము
ఎలమి భూనభములు నిందాదిసురలు
వనఘాత్ము లగుమునుల్ హరిహరబ్రహ్మ
లివచంద్రు లెఱుఁగంగ నీవు మెచ్చంగ
ననలంబుఁ జొచ్చెద ననుడు నలుండు

విని యట్లు గావింపు వైలఁది! అటన్న
దమయంతి యాతల్లిదండ్రులఁ జూచి
క్రమమున ననలంబుఁ గావింపుఁ డనిన
విని భీమభూపతి వేవేగ మంత్రి
జనుల కాజ్ఞాపింపఁ జయ్యన వారు
కనుఁగొనువారల లక్కజ మొంది వగవ
ననలగుండమును నెయ్యమునఁ గావింప
భగభగ మండెడు పావకశిఖలు
జగ మెల్ల వెలుఁగ నాశ్చర్యమై యుండె
నప్పుడు దమయంతి యాత్మేశుకడకుఁ
దప్పక వచ్చి యాదవానునిఁ గాంచి
తనపతిపాదపద్మములకు మ్రొక్కి
ఘనభక్తి మీఱంగఁ గరములు మొగిచి
చేరి యగ్నికిఁ బ్రదక్షిణముగా వచ్చి
నారుల కిది ప్రమాణం బని పలికె
ఓపావక! మహాత్మ! యోదయాంబోధి!
శ్రీపతి సాక్షిగా జీవితేశునకుఁ
దప్పి వాక్కునను జిత్తమునఁ గర్మమున
నొప్పనిపనుల నే నూహించితేని
ప్రాకటంబుగ నన్నుఁ బట్టి దహింపు
లేకున్న నన్నుఁ బాలింపవే యంచుఁ

జెలువై నకలకాంత చెంగల్వకోలను
వల నొప్పఁ జొచ్చినవడువునఁ జిచ్చుఁ
జొచ్చిన దివి నున్నసుర లెల్ల చూచి
యచ్చుగా మఱి యుప్పు డలరులవాన
లందంగఁ గురియింప నప్పుడా యగ్ని
చంద మంతయు మాని చల్ల నై యుండె
నావేళ మోదించి యారమావిభుఁడు
వేవేగ పులుఁగులవిభునిపై నెక్కి
కరముల శంఖచక్రంబులఁ దాల్చి
యురమున నిందిర నుంచి బంగారు
వన్నెదుప్పటి మీఁద వైచి నెన్నుదుటఁ
దిన్నగాఁ గస్తూరితిలకంబుఁ దీర్చి
మకరకుండలములు మహిమతోఁ దాల్చి
యకలంకమణిమయం బగుకిరీటంబు
పవరించి వన్నెభూషణములు వెట్టి
యవిరళదివ్యమాల్యములు ధరించి
యింద్రాదిదేవత లెల్ల మోదమున
సాంద్రిసైన్యములఁ బార్శ్వముల నేతేర
వనజాసనుండు కైవారంబు సేయ
నినచంద్రు లక్షు లై యిరుపార్శ్వములను
రయగతి నడరి బరాబరుల్ సేయ

నయముగాఁ దుంబురునారదాదులును
పంతగించుచు మీటిపాటలు వాడ
వింతగాఁ బదివేలవెలఁదులు గొల్వ
సనకసనందనుల్ సన్నుతి సేయ
ననురక్తితో ధవళాతపత్రములు
పనిఁ బూని వెంట దిక్పతులు గ్రహించి
చను దేరఁ గింకరజనులు సేవింపఁ
గారుణ్య మలర నీగతి వచ్చి నిషధ
ధారుణీపతికిఁ బ్రత్యక్షమై నిలిచె
నిలిచినఁ గనుఁగొని నెమ్మది నలుఁడు
చెలఁగి చేతులు మోడ్చి శ్రీహరి కనియె
జయపుండరీకాక్ష! జయ రమావక్ష!
జయ దైత్యకులశిక్ష! జయ భక్తరక్ష!
జయ కరుణాపాంగ! జయ మునిసంగ!
జయ సురవినుతాంగ! జయ పాపభంగ!
జయ సకలాధార! జయ కీర్తిహార!
జయ నిత్యశృంగార! జయమహోదార!
మునులందు సురలందు ముక్కంటియందు
జనులందు నీరేడుజగములయందు
నగములయందుఁ గాననములయందు
నిగమంబులందుఁ బాసీయంబులందుఁ

గమలజునందుఁ సాగరములయందుఁ
గమలమిత్రునియందుఁ గమలారి యందుఁ
సర్వశాస్త్రములందు సర్వంబునందు
సర్వమయుండ వై సంచరింపుదువు
కావున నీపాదకమలముల్ నాకు
సేవింపఁగా దయఁ జేసితి.విపుడు
కరుణాత్మ! నాదుభాగ్యంబున మీరు
చిరలీల నన్ను రక్షింపంగఁ దలఁచి
వేడుక లలరంగ వేంచేసినావు
పోఁడిమి నే మహాపుణ్యుండ నైతి
కమలాక్ష! నాభాగ్యగరిమ యెట్టిదియొ
విమలతపం బెల్ల వెలయ ఫలించె
నని సన్నుతులు సేయ నావిష్ణుమూర్తి
విని సంతసించి యావిభున కిట్లనియె
నలరాజ! నీనెమ్మనముఁ గాన లేక
కలి యంటి మిమ్మింత కష్ట మొందించెఁ
గరకరిఁ జేసెను గర్వంబుచేత
నరనాథ! ఘోరకాననభూమిలోనఁ
పడఁతియు నీవును బడలితి రకట!
యడవుల నైన గేహంబుల నైన
నెఱిఁ జరించెడివేళ నీమీఁదిభక్తి

మఱువదు దమయంతి మహిమచే నొప్పు
నట్టిగుణోజ్జ్వల నట్టిసుశీల
నట్టిపుణ్యాంగన నక్కటా! నీవు
ఈచిచ్చుఁ జొరు మని యెట్లు చూపితివి
ఈచంద్రముఖి మన మెఱుఁగనియట్లు
భూనాథ! మును నీకు భుజగవల్లభుఁడు
మానుగా నిచ్చినమహితాంబరంబు
ధరియించి నీరూపుఁ దరుణికిఁ జూపు
కెరలి నీపగతుని గెలిచి రాజ్యంబు
సంపదఁ గైకొని జనులఁ బాలింపు
మిం పార నడుగు నీ కేవరం బైన
నిచ్చెద నన నలుం డిచ్చ నుప్పొంగి
యచ్చుగా నెన్నుచు ననియె శ్రీపతికిఁ
బరమాత్మ! నీపాదపద్మంబు లేను
ఉరుభక్తి సేవించు చుందు నీరాజ్య
సుఖము లింతే చాలు సుదతితోఁ గూడ
నఖిలేశ! నినుఁ గొల్చి యనరుచు వెంట
నేతెంతు నీవరం బిచ్చి రక్షింపు
మోతండ్రి! యిందుండ నోప మీయాన
యనవుడు మోదించి యావాసుదేవుఁ
డినకులాధిపునకు ని ట్లని పలికె

జననాథచంద్ర! యీ జనసంఘ మెల్ల
ఘనతతో నిటఁ గొంతకాలంబు నేలు
మటుమీఁద నీవు స్వర్గాదిభోగములు
తటుకునఁ బొందెదు తరుణితోఁ గూడి
లక్షణాకార! నీలావణ్య మిపుడు
వీక్షింప వలె నన్న విని నలుం డపుడు
భుజగేంద్రుఁ డిచ్చినపట్టంబుఁ గట్టి
నిజరూపు ధరియించె నెమ్మి నలుండు
దివినుండి ఘోషించె దేవదుందుభులు
భువిమీఁదఁ గురిసెను బువ్వులవాన
క్షీరసాగరపుత్రి శృంగార గాత్రి
సారంగనిభవేణి సైకతశ్రోణి
సకలజగన్మాత సద్గుణోపేత
శుకవాహనునితల్లి శుభకల్పవల్లి
యగునిందిరాదేవి యాదమయంతి
నగుమోముతోడ మన్ననఁ గౌఁగిలించి
తిలకించి నీదుపాతివ్రత్యమహిమ
కలకంఠి సకలలోకమ్ముల నిండె
నీవంటిగుణవతి నిఖిలలోకముల
నేవిధిఁ గని విని యెఱుఁగ మెన్నఁడును
పెక్కుకాలంబులు ప్రియుఁడును నీవు

మక్కువ సకలసామ్రాజ్యవైభవము
లనుభవించుచు నుండుఁ డటమీఁద మీఁకు
ఘనలీల స్వర్గభోగములు ప్రాపించు
నని యూరడించిన నాదమయంతి
మనమున హర్షించె మాధవుఁ డంత
ధరణీతలేశుని దమయంతి నపుడు
కరుణతో దీవించి కమలతోఁ గూడ
హరపద్మజాదిమహాత్ములు గొల్వ
దర మూఁది పరమపదంబున కరిగె
నంతట నలుఁడు పూర్వాకృతిం బొదలి
సంతసం బలర నచ్చట నున్నయట్టి
గురుగుణోన్నతుఁ గులగురువు వసిష్ఠు
వరభక్తి వలగొని వచ్చి కేల్మోగిచి
వేవేల తెఱఁగుల వినుతు లొనర్చి
సేవింప నలరి వసిష్ఠు డిట్లనియె
జననాథ! నీసత్యసంపద కలరి
ఘనతరంబుగ రమాకాంతుఁ డేతెంచి
ప్రత్యక్షు మయ్యె నీభాగ్యమూలమున
సత్యమే ధర్మంబు సత్యమే జయము
సత్యమే పెన్నిధి సత్యమే బలిమి
సత్యంబు గలిగినఁ జాలు వేయేల

పటుతరంబుగ నిండి ప్రబలెను మఱియు
వసుధలో మావంటివారికి నెల్ల
వసుమతీనాయక! నన్నుఁ దెచ్చితివి
ఇది యొక్కటే చాలు నిఁక మాట లేల
పొదలినవేడ్కతోఁ బుష్కరాధిపుని
నవలీలఁ గెల్చి యాయువని యంతయును
ప్రవిమలగతితోడఁ బాలింపు మనియె
నప్పుడు ఋతుపర్ణుఁ డరుదెంచి నలునిఁ
దప్పక కనుగొని ధర సాగి మ్రొక్కి
యినకులాధీశ! ని న్నెఱుఁగంగ లేక
మునుకొని నీచేత మ్రొక్కు లందితిని
నీమహామహిమ వర్ణింపనావంటి
సామాన్యు లగువారు చాలరు ధాత్రి
నీదివ్యమహిమచే నీరజోదరుని
పాదాబ్జములఁ జూచి ప్రణుతింపఁ గలిగెఁ
దనర నే నందున ధన్యుండ నైతి
మనుజేశ! యీతప్పు మన్నించి నన్నుఁ
గరుణ నీబంటుగాఁ గాచికొమ్మనిన
నరనాథుఁ డైనయానలచక్రవర్తి
వెరవొప్ప ఋతుపర్ణు వీక్షించి పలికె
ధరణీశ! కలిమాయఁ దగిలి నీయొద్ద

నిలిచినమూఁడేండ్లు నెమ్మి సౌఖ్యములు
కలిగించి ప్రోచితి కరుణతో నన్ను
నీవు పుణ్యుండవు నీవు ధన్యుఁడవు
కావున నినుఁ గొల్వఁ గలిగె భాగ్యములు
వసుధేశ! నీవిందు వచ్చుటఁ జేసి
యసదృశకోటిసూర్యప్రభాపటల
కలితుఁ డాహరిఁ జూడఁ గలిగె సత్కీర్తి
వెలసె సామాన్యుండవే నీ వటన్న
విని ఋతుపర్ణుండు విభునకు మ్రొక్కి
తనబలంబును గొని తనపురి కరిగె
దమయంతినిఁ గుమారు తనయ నూరార్చి
క్రమమునఁ బొదలి సుఖం బుండి యంత
నలమహీపాలుఁ డున్నతభక్తి మామ
తెలిపినరిపుని వధింపఁగాఁ దలఁచి
కరులు రథంబులు ఘనతురంగములు
దొరలు సామంతమంత్రులు భటుల్ గొలువ
నాదిత్యసంకాశ మగురథం బెక్కి
మోదంబుతో వాద్యములు పెక్కు మ్రోయ
తనదేవి నట నుంచి తనర వసిష్ఠుఁ
డనురక్తి దీపింప నతనితోఁ గూడ
రయమున నిషధపురంబున కరిగి

నయ మొప్పఁ బుష్కరనరనాథుఁ గాంచి
ధారుణీనాథుండు దప్పక పలికె
నారూఢి మున్ను నే నాకలిదేవు
మాయచే నోడితి మహి యెల్ల నీకు
నాయతంబుగ నిప్పు డట్టిజూదంబు
నాడుము నీ వన్న నాతఁ డిట్లనియె
నాడంగఁ దగ దిప్పు డాకలిదేవు
ననుమతిలేక నరాధిప! యనిన
విని నవ్వి నలమహీవిభుఁ డిట్టు లనియె
తడయక నీవు జూదం బాడ వేని
విడువుము రాజ్యంబు వేగంబ యిపుడు
కాకున్న నాతోడఁ గయ్య మొనర్పు
మాకలి యిట కింక నరుదేరఁ డనిన
నలునితోఁ దొడరి యంతట జూద మాడి
కలి తోడు లేమి భాగ్యము నెల్ల నోడి
నగరంబు నెడఁబాసి నాతియుఁ దాను
బొగలుచుఁ బుష్కర భూపాలుఁ డరిగె
నప్పుడు వార్ష్ణేయుఁ డయ్యెడ కప్పు
డొప్పుగాఁ జనుదెంచి యొగిఁ గొల్చి యుండె
నావసిష్ఠమునీంద్రుఁ డపుడు భూసురుల

రావించి భీమభూరమణునికడకుఁ
జని మీర లిక్కడిచంద మంతయును
వినిపించి దమయంతి వేవేగ తెండు
చనుఁ డంచుఁ బంచిన జగతీసురేంద్రు
లనురక్తితోఁ బోయి యావిదర్భుఁ
గని యది వినిపించి కడుసంతసింప
ననఘాత్మ! నీపుత్త్రి నంపింపు మనిన
విని భీమభూపతి వేవేగ తనదు
తనయునితోఁ గూడఁ దగురథం బెక్కి
నిద్దంపురతనాల నిగనిగల్ గల్గు
పెద్దపల్లకిలోనఁ బిడ్డలతోడ
దమయంతి నిడికొని తనవారు గొల్వ
రమణతో నిషధపురంబున కరిగి
నలరాజచంద్రునినగరికిఁ బోయె
నలరుచు నంతలో నావసిష్ఠుండు
కర మొప్ప నగరు శృంగారింపఁ బనిచి
యరయంగ నేబదియాఱు దేశముల
రాజుల రప్పించి రహి నదీనదుల
యాజలనిధి జలం బర్థిఁ దెప్పించి
నలరాజు సింహాసనంబున నిలిపి
యెలమి మంత్రులు పురోహితులును గొలువ

మంగళతూర్యముల్ మద్దెలల్ మ్రోయ
శృంగారవతు లైనచెలులు సేవింప
నరు దైనరత్నసింహాసనంబునను
ధరణీశ్వరునిచెంత దమయంతి నునిచి
హోమాదికృత్యంబు లొనర జేయించి
శ్రీమించఁ గా నభిషేకంబుఁ జేసి
కర మొప్పఁ బట్టంబు గట్టిన యంతఁ
జిరలీల రాజ్యంబు సేయుచు నుండె
నావిదర్భేశున కానలరాజు
వావిరి సాష్టాంగవందన మిడిన
మన మార దీవించి మన్నన వడసి
తనయుని గూడి విదర్భేశుఁ డరిగె
నలుఁ డంతఁ దనగురునాథునిపాద
జలజంబులకు మ్రొక్కి సన్నుతి సేయ
కనుఁ గొని సంతోషకలితుఁ డై యతఁడు
ఘనకృపారస మొల్కఁ గాను దీవించి
వల నొప్పఁ దనతపోవనమున కరిగె
నలరుచు నవుడు దేశాధినాయకులు
వినయంబుతో నలవిభునకు మ్రొక్కి
వినుతులు మఱియుఁ గావింప మోదించి
బహురత్నభూషణాంబరము లొసంగ

మహీనాథులెల్ల సమ్మదమును బొందీ
పొందుగాఁ దమతమపురవరంబులకు
నందఱుఁ జని రంత నారాజవిభుఁడు
దమయంతి దాను మోదంబున మించి
సుమబాణకేళిలోఁ సొంపు దీపింప
నాచంద్రధరసురేంద్రాదులు వొగడ
భూచక్రి మెల్ల నేర్పున నేలు చుండె
నని యిట్లు బృహదశ్వుఁ డాధర్మజునకుఁ
బెను పొంద మున్ను దా విన్నమార్గమున
వరుసతో నలచక్రవర్తిచారిత్ర
సరసత గ్రంథవిస్తారంబు గాఁగ
వినుతవాక్యంబుల వెలయంగఁ జెప్పె
ననుచు వాధూలగోత్రాబ్ధిచంద్రుండు
చిరకీర్తిమంతుఁ డాశ్రితహితోదయుఁడు
కరుణాపయోనిధి కందాడదొడ్డ
యాచార్యునకు శిష్యుఁ డైనట్టివైష్ణ
వాచారమూర్తి సత్యదయాపరుండు
పొలుపుమీఱిన చక్రపురి దొడ్డఘనుఁడు
వల నొప్ప నతనికి వరకూర్మితనయుఁ
డకలంకమానసుం డతిసత్త్వధనుఁడు
సకలకవిత్వవాచావిశారదుఁడు

దనర నాతనికి విద్యాప్రవీణుండు
జనలోకనుతుఁడు సజ్జనలోకహితుఁడు
తిరువేంగళాచార్యధీరాగ్రగణ్యుఁ
డరయ నాతనికి నే నాత్మసంభవుఁడ
నమలమానసుఁడ విద్యావిశారదుఁడ
రమణ నే వరకవి రాఘవాహ్వయుఁడ
నరహరిఘటికాద్రినాథుని పేర
బరువడి నేనాంధ్రభాషల వెలయ
నవనిలోఁ గవిరాజు లైనట్టిసరస
కవులసత్కృప నాకుఁ గలుగుటఁ జేసి
యలరార నీనలాహ్వయుని చరిత్రఁ
దలచి చెప్పితిని యుత్తరభాగ మెలమి
వలనొప్పఁ జదివిన వ్రాసిన వినిన
జనుల కాయుర్భాగ్యసంతతుల్ గలిగి
ఘను లనఁ దనరి ప్రఖ్యాతిని గాంతు
రీచక్రవర్తినలేంద్రుచారిత్ర
మాచంద్రతారార్కమై యొప్పఁ గాత.

నలచరిత్రము, ఉత్తరభాగము సర్వము

సంపూర్ణము.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.—1916.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి	రు.	అ.
ఆంధ్రభారతము—			
ఆది, సభాపర్వములుగల సంపుటము	...	1	12
ఆరణ్యపర్వముగల సంపుటము.	...	1	12
విరాటోద్యోగపర్వములుగల సంపుటము	...	1	12
శాంతిపర్వము ,,	...	1	12
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము	...	5	0
ఆంధ్రభారత విమర్శనము	...	0	8
(గ్రంథము 7 సంపుటములలో పూర్తియగును.)			
తక్కిన సంపుటములు అచ్చగుచున్నవి.			
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము),			
సటీకము, పిండిప్రోలు. లక్ష్మణకవికృతము	...	1	4
డిటో కాలికోబైండు	...	1	8
కృష్ణరాయవిజయము, కుమార. ధూర్జటికృతము,			
చక్కనికూర్పు	...	0	8
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి. పాపరాజప్రణీతము,			
చక్కనికూర్పు	...	1	8
భాస్కరరామాయణము, చక్కనికూర్పు	...	2	8
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద, చక్కనికూర్పు		2	8

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
గోపీనాథరామాయణము	.	(అచ్చగుచున్నది.)	
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజున పెద్దక్షరములతో చక్కగముద్రితము	...	0	8
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	...	1	4
ఆంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్యప్రణీతము, ఇది వఱకు ముద్రితమైన ప్రతులకన్న అన్నివిధముల బాగుగ నున్నది	...	3	0
డిటో మేలుప్రతి, చక్కనిబైండు	...	4	0
డిటో మేలుప్రతి, రెండువాల్యములు		4	12
డిటో అత్యుత్తమప్రతి, రెండువాల్యములు		5	8
మనుచరిత్ర, సటీక. వావిళ్ల. రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలు కాగితముల మీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కగ ముద్రించి యున్నాము. శ్రీకృష్ణ దేవరాయలయొక్కయు, రామస్వామి శాస్త్రిగారి యొక్కయు ప్రతిమలు యుందుగలవు.	...	1	8
వసుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము, దళసరి కాగితములు, చక్కనిఖార్పు	...	2	8
ఆముక్తమాల్యద, వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో మేలుకాగితములమీఁద చక్కగ మరల ముద్రించినారము	...	3	0

	ప్రతి 1-కి రు.	అ.
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు ...	0	8
కళాపూర్ణోదయము, దళసరికాగితములు ...	1	8
రాఘవపాండవీయము,సటీకము, చక్కనికూర్పు	1	8
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది ...	0	10
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు ...	0	8
విజయవిలాసము, చేమకూర. వేంకటకవికృతము	0	4
సారంగధరచరిత్ర, చేమకూర. వేంకటకవికృతము	0	8
బిల్హణీయము, చక్కనికూర్పు ...	0	8
వైజయంతీవిలాసము ...	0	8
రంగారాయచరిత్ర, దిట్టకవి. నారాయణకవిప్రణీతము	0	8
రామాభ్యుదయము, అయ్యలరాజు. రామభద్రకవిది	1	4
నీలాసుందరీపరిణయము, కూచిమంచి. తిమ్మకవిది	0	4
రసికజనమనోభిరామము ,, ...	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, కూచిమంచి. తిమ్మకవిది ...	0	6
రాజశేఖరవిలాసము ,, ...	0	8
పారిజాతాపహరణము, చక్కనిప్రతి ...	0	6
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	0	8
అనిరుద్ధచరిత్ర, కనుపర్తి. అబ్బయామాత్యప్రణీతము	0	8
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము ...	1	0
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండ. వెంకమ్మప్రణీతము, చక్కనికూర్పు ...	0	14

	ప్రతి 1-కి రు.	అ.
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీకము (అచ్చగుచున్నది.) ...	1	4
పంచతంత్రము, నారాయణ కవికృతము, క్రొత్తకూర్పు	0	12
జైమినిభారతము, అశ్వమేధపర్వము, చక్కనికూర్పు	0	12
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము ,,	0	8
అప్పకవీయము, చక్కనికూర్పు ...	1	10
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు, టీకానుక్రమణికాసహితము, కాలికోబైండు	0	12
సులక్షణసారము, సటీకము ...	0	8
భాగవతసప్తమస్కంధము ...	0	4
సప్తమస్కంధము, సటీకము, చిన్నసైజు, చక్కనికూర్పు	1	0
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీకము (భాగవతములోనిది)	0	4
డిటో ,, (గట్టుప్రభుకృతము)	0	6
గజేంద్రమోక్షము, సటీకము, చక్కనికూర్పు, మంచికాగితములు ...	0	6
డిటో కాలికోబైండు ...	0	8
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీకము, చక్కనిప్రతి ...	0	6
నలోపాఖ్యానము, సటీకము, చిన్నసైజు ...	0	6
రాజయోగసారము, ద్విపద, శ్రీతరిగొండ. వెంకమ్మగారిది	0	4

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

	ప్రతి 1-కి	రు.	అ.
శ్రీనాథునివీథినాటకము	...	0	2
ఆంధ్రభాషాభూషణము	...	0	2
ఆంధ్రభాషార్ణవము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటిప్పణము	...	0	6
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు, 1200 పద్యములు		0	4
దసరాపద్యములు	...	0	1
మాతృశతకము	...	0	1
సుమతిశతకము, సటీకము	...	0	2
కుమారీశతకము ,,	...	0	2
దాశరథిశతకము ,,	...	0	4
మానసబోధశతకము ,,	...	0	2
భాస్కరశతకము ,,	...	0	3
కలువాయిశతకము ,,	...	0	2
కవిచౌడప్పశతకము	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	2
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	1
రామలింగేశశతకము, అడిదము. సూరకవిది	...	0	2
కాళహస్తీశ్వరశతకము, ధూర్జటికవిది	...	0	2
కుక్కుటేశ్వరశతకము, కూచిమంచి. తిమ్మకవిది	...	0	2
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
కృష్ణశతకము	...	0	2

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
నారాయణశతకము	...	0	2
కాళహస్తిశతకము ("సాంబశివా మహాప్రభో")		0	2
సింహాద్రినారసింహాశతకము	...	0	2
భోగినీదండకము, బమ్మెర. పోతరాజప్రణీతము	...	0	1
ఆంధ్రవచనభాగవతము, ద్వాదశస్కంధములు, శ్రీశతఘంటము. వేంకటరంగశాస్త్రికృతము		6	8
సంగ్రహరామాయణము, సులభశైలి, శ్రీశేషాద్రిశర్మకృతము	...	0	8
సంస్కృతనాటకకథలు, శ్రీసీతారామశాస్త్రికృతము		0	12
శివాజీచరిత్ర	...	0	6
శ్రీరామానుజాచార్యచరిత్ర	...	0	2
శ్రీశంకరాచార్యచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	2
రామకృష్ణపరమహంసచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	2
బాలగంగాధరతిలకుగారిచరిత్ర ,,	...	0	2
దాదాభాయినౌరోజీచరిత్ర ,,	...	0	1
ఆనిబిసెంటుచరిత్ర ,,	...	0	1
వివేకానందస్వామిజీవితము ,,	...	0	1
శ్రీకృష్ణదేవరాయచరిత్ర ,,	...	0	2
స్వామిరామతీర్థజీవితము	...	0	1
శాలివాహనచరిత్ర	...	0	2
శ్రీబుద్ధచరిత్రము	...	0	4

	ప్రతి 1-కి రు.	అ.
సోదరీనివేదితజీవితము ...	0	1
సూరతుకాంగ్రెస్సు ఉపన్యాసములు... ...	0	2
శ్రీగ్లాడ్స్టను గారి ఉపన్యాసములు ...	0	2
చక్కనుపూర్వకథలు, శ్రీసీతారామశాస్త్రికృతము, క్రొత్తకూర్పు ...	1	4
ఈసపునీతికథలు, క్రొత్తకూర్పు, 1 వ భాగము	0	6
డిటో 2 వ భాగము	0	8
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు, సులభశైలి ...	1	4
లార్డుక్లైవు జీవితము ...	0	8
శ్రీగురజాడ, శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	2	8
అరేబియన్ నైట్సుకథలు, చక్కనికూర్పు, సులభశైలి	1	4
రేచుక్కపగటిచుక్కలకథలు, చక్కనికూర్పు ...	0	2
మర్యాదరామన్నకథలు ...	0	2
మైరావణచరిత్ర, వచనము ...	0	1
ఆనందమఠ, నవల, నూతనముద్రితము ...	0	12
ఐవన్హో ,, ...	0	6
మదాలస ,, ...	0	10
సుజనరంజని ,, ...	0	6
తారాభాయి, చక్కనినవల ...	0	12

	ప్రతి 1-కి రు. అ.
టిప్పుసుల్తాన్ నవల ...	1
ఉన్మాదిని ,, ...	0
రాధారాణి ,, ...	0
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము ...	0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరిగారిది,? చిన్నసైజు...	0
పంచతంత్రము, వచనము, సులభశైలి, పెద్దచ్చు	0
రామదాసచరిత్ర, చక్కనికూర్పు, మంచికాగితములు, ఇందు శ్రీరామదాసుగారిప్రతిమగూడకలదు ...	0
అధ్యాత్మరామాయణకీర్తనలు, చక్కనిప్రతి, చిన్నసైజు	0
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి, సటీక, శుద్ధప్రతి ...	0
బాలవ్యాకరణము, చిన్నయసూరిగారిది ...	0
అద్వైతసంగ్రహము ...	0
నలచరిత్రము, ద్విపద ...	0
శబ్దార్థచంద్రిక, అకారాది ఆంధ్రనిఘంటువు...	2
ఆంధ్రకవిజీవితములు, శ్రీగురుజాడ. శ్రీరామమూర్తిగారిది	2

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

192, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ